

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra pedagogiky

Bakalářská práce

**ROLE NÍZKOPRAHOVÝCH ZAŘÍZENÍ
V OVLIVŇOVÁNÍ ZÁJMŮ NÁVŠTĚVNÍKŮ**

Vedoucí práce: Mgr. Pavel Kuchař, PhD.

Autor práce: Vladimíra Vicherková

Studijní obor: Pedagogika volného času

Ročník: IV.

2013

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

28. března 2013

Vladimíra Vicherková

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Mgr. Pavlu Kuchařovi, PhD. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce. Dále děkuji pracovníkům vybraných zařízení za umožnění rozhovorů.

OBSAH

ÚVOD.....	6
1. ZÁJMY DĚTÍ A MLÁDEŽE	8
1.1. VYMEZENÍ ZÁJMU.....	8
1.2. VÝVOJ ZÁJMŮ	10
1.3. ROZDĚLENÍ ZÁJMŮ	11
1.4. FUNKCE ZÁJMŮ	12
1.5. FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ ZÁJMY DĚTÍ A MLÁDEŽE	13
1.5.1. Rodina	13
1.5.2. Vrstevnická skupina.....	15
1.5.3. Ostatní činitelé	16
2. RIZIKOVÉ CHOVÁNÍ V OBDOBÍ DOSPÍVÁNÍ.....	18
2.1. FORMY RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ	18
2.1.1. Protektivní faktory	19
2.1.2. Rizikové faktory	20
2.2. ANALÝZA PŘÍČIN RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ	21
2.2.1. Období dospívání	22
2.2.2. Význam skupiny pro dospívajícího.....	22
3. NÍZKOPRAHOVÁ ZAŘÍZENÍ.....	25
3.1. NEORGANIZOVANÁ MLÁDEŽ	26
3.2. DEFINOVÁNÍ NZDM	27
3.3. CÍLE NZDM	28
3.4. CÍLOVÁ SKUPINA NZDM.....	29
3.5. POSKYTOVANÉ SLUŽBY.....	32
3.6. SHRUTÍ PROBLEMATIKY NZDM	33
4. VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ	36
4.1. VÝZKUMNÁ OTÁZKA A CÍL VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ.....	36
4.2. VÝZKUMNÝ SOUBOR	37
4.3. METODA VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ.....	37
4.4.1. Nabídka bezpečného prostoru	38

4.4.2.	Získání sociálních kompetencí.....	39
4.4.3.	Hledání zázemí.....	40
4.4.4.	Nedostatek alternativních zájmových možností.....	40
4.4.5.	Preventivní funkce NZDM.....	41
4.4.6.	Zájem jako prostředek v NZDM.....	41
4.4.7.	Získávání důvěry.....	42
4.4.8.	Umožnění realizace preferovaných aktivit.....	42
4.4.9.	NZDM jako alternativa, která naslouchá.....	43
4.4.10.	Naplnění potřeb klientů NZDM.....	45
4.4.11.	Hodnoty preferované klienty NZDM.....	45
4.5.	ANALÝZA KATEGORIÍ VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ.....	48
4.6.	INTERPRETACE ZÍSKANÝCH KATEGORIÍ (DISKUSE).....	49
5.	ZÁVĚR.....	51
6.	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	52
	SEZNAM PŘÍLOH.....	55
	ABSTRAKT.....	102
	ABSTRACT.....	103

ÚVOD

Dnešní mládež disponuje značným množstvím volného času, které ne vždy směřuje ke kvalitnímu a smysluplnému využívání. Jednou z cest jak, rozvíjet osobnost mladého člověka a zároveň zúžit prostor pro vznik nežádoucích aktivit, je zaměřit se na zájmy mladých lidí. Pomocí vhodně zvolených, kvalitních zájmových aktivit můžeme redukovat možnost jejich sociálně patologického selhání.

V této bakalářské práci bych ráda zmapovala a zachytila činnost zaměstnanců nízkoprahových zařízení, jejich vztahů s klienty, zájmy klientů a možnosti jejich ovlivňování zaměstnanci. Soustředila jsem se na možnosti ovlivňování zájmů vrstevnické skupiny v nízkoprahovém zařízení. Cílem této bakalářské práce je zjistit, zda dochází v těchto zařízeních k ovlivňování zájmů návštěvníků. Další otázkou je, zda a jak zájmy reálně fungují. Bakalářská práce je rozdělena na dvě části: teoretickou a empirickou. Teoretická část se skládá ze tří kapitol. V první kapitole vymezím pojem zájem, zmíním vývojové zvláštnosti při výběru zájmové aktivity, zaměřím se na funkci zájmů, a to především z hlediska předcházení rizikovému chování, a představím základní faktory ovlivňující zájmové zaměření. Ve druhé kapitole se budu zabývat problematikou rizikového chování a snažit se objasnit klíčové pojmy této problematiky. V současných společenských podmínkách je při hledání cesty do dospělosti negativním vlivům potencionálně vystaven každý mladý člověk a je tedy nanejvýš nutné mu na této cestě pomáhat a podporovat ho. Úkolem třetí kapitoly je přiblížit jednu ze specifických volnočasových forem, a to Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež, kde mají dospívající možnost se nenásilnou formou naučit nakládat se svým volným časem, rozvíjet své sociální dovednosti. K porozumění dané problematice popíšu, vysvětlím úlohu, cíle a cílovou skupinu těchto zařízení.

Empirická část bude zaměřena na šetření ve vybraných zařízeních NZDM Ostrov, NZDM Cheiron T, NZDM Station 17, které jsem si vybrala jako reprezentanty těchto zařízení spadajících do kompetence Jihočeského kraje. Výzkumná část mé práce se bude zabývat odpovědí na základní otázku: Jak pracovníci nízkoprahových zařízení

vnímají význam těchto zařízení ve smyslu zkvalitňování, ovlivňování zájmů jejich návštěvníků. Výzkumným cílem celé práce bude snaha o rozbor a pochopení, jak a do jaké míry mohou pracovníci reálně zasahovat do výběru zájmových aktivit, zda skutečně dochází k ovlivňování zájmů jejich návštěvníků a toho, jaké jsou jejich zkušenosti s dětmi a mládeží, která tato zařízení navštěvují. K důkladnému popisu této problematiky bude potřeba systematického studia a analýzy výpovědí zaměstnanců. Ke zpracování použiji metodu kvalitativně orientovaného výzkumu. V práci hodlám zmapovat a analyzovat odpovědi pracovníků Nízkoprahového zařízení pro děti a mládež, dále NZDM na otázky týkající se vztahů s klienty a vztahů klient – zájem.

Práce se opírá o dostupnou literaturu, internetové zdroje a výzkumná část o zaznamenané rozhovory se zaměstnanci NZDM.

1. ZÁJMY DĚTÍ A MLÁDEŽE

Jednou z cest, jak zlepšit využívání volného času dětí a mládeže, je rozvíjení jejich zájmové aktivity. Mládež si sama vybírá své zájmy, záliby, zábavu, formy rekreace a realizuje je ve svém volném čase. Z toho vyplývá, že rozvoj osobnosti mladého člověka a zároveň redukce možnosti jeho sociálně patologického selhání přímo souvisí s kvalitou zájmové činnosti dětí a mládeže. Kvalitní a smysluplné využívání volného času je problémem dneška více než kdy předtím. Především dnešní civilizace Evropy a Severní Ameriky chce víc mít, než-li být.¹ Mnozí mladí lidé jsou tímto pohledem na svět ovlivněni. To má následně vliv na jejich zájmy.

1.1. VYMEZENÍ ZÁJMU

Zájem můžeme vysvětlit jako jev prožívaný subjektem a zároveň pozorovatelný v chování. Subjektivně je zájem druhem prožitku, kdy jsou určující sympatie k určitým objektům nebo činnostem, nebo zážitek příjemnosti. Objektivně lze zájem vysvětlit jako specifickou výběrovou reakci vůči určitým objektům nebo vykonávání činností spojených s předmětem zájmu.² Pojem zájem tedy není vůbec jednoduché definovat, neboť je možné jej vysvětlit několika způsoby.

Podle Pávkové zájmy patří mezi vlastnosti aktivačně motivační. Mají těsnou vazbu na vlohy a schopnosti člověka. Vlohy tedy ovlivňují vznik zájmů. Rozvíjíme zájmy zejména v těch oblastech, ve kterých jsme úspěšní. Náš vztah k předmětu zájmu je motivací pro vyvinutí úsilí a překonávání překážek při dosahování cíle.³

„Termín zájem vyjadřuje relativně stálé zaměření osobnosti. Zájem souvisí s celkovým zaměřením osobnosti a lze jej obecně charakterizovat jako relativně stálou

---

¹ FROMM, E. *Mít nebo být*. Praha: Aurora, 2011.

² SMÉKAL, V. *Pozvání do psychologie osobnosti: Člověk v zrcadle vědomí a jednání*. Brno: Barrister & Principal, 2004, s. 250 – 255.

³ PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Praha: Portál, 1999, s. 97.

snahu zabývat se předmětem nebo činností, která ho upoutává po stránce poznávací nebo citové.“⁴

Zájem může jedince charakterizovat, ale není to vlastnost charakteru. Rozhodující úlohu zde sehrává motivační pozadí zájmu. Nakonečný vyslovuje názor, že určitý zájem konkrétního jedince je součástí celkové motivace osobnosti. To znamená nejen to, co bylo jedinci nabídnuto, s čím se setkal, ale hlavně to, co on z toho přijal za vlastní. Zájem vystihuje vztah k předmětům či jevům, kterým jedinec připisuje zvláštní význam, a to na základě svých dispozic a toho, jak byl ovlivněn předchozími vlivy: výchovnými a dalšími ať pozitivními nebo negativními.

Zájem aktivizuje snahu po aktivním kontaktu s předmětem zájmu a jeho poznávání. Tato skutečnost se pak projevuje v činnostech jedince, jejichž vykonávání je vždy spojeno s citovými prožitky.⁵

Realizaci zájmu (počátek, tempo, konec) si určuje člověk sám. Pokud jde o volbu a intenzitu zájmů, musíme brát v úvahu především motivačně-prožitkové aspekty, než jeho schopnosti nebo reálné možnosti. Základem zájmů jsou primární potřeby, zvláště psychologické. Zájmy zrcadlí naše subjektivní hledisko. Prožitek a emoce s tím spojené jsou příjemné. To tedy znamená, že zájmy nejčastěji vyvolávají potřeby, ale nejsou s nimi totožné.

„Mezi zájmy a potřebami lze vysledovat oboustranný vztah. Zájmy se rozvíjejí na základě existujících potřeb, umožňují jejich uspokojení a tím návazně ovlivňují jejich charakter a vznik dalších potřeb.“⁶

Citový vztah k předmětu zájmu je příčinou toho, že zájem se udržuje delší dobu. Nevyhnutelné je i odlišení zájmů a lásky k něčemu - ta je hlubší než zájem. Obvykle se vyvíjí až v době dospívání, kdy je člověk schopen vytvořit si pro něco nadšení. Stejně tak je nutné zájmy odlišit od přání a důkladně zjišťovat, zda přání a zájmy nejsou v rozporu se schopnostmi. Je tedy samozřejmé, že podněcování zájmu bude efektivnější, bude-li rozvíjen na základě schopností jedince.

---

⁴ HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*. Praha: Portál, 2008, s. 164.

⁵ NAKONEČNÝ, M. *Encyklopedie obecné psychologie*. 2.vyd. Praha: Academia, 1997, s. 421.

⁶ PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Praha: Portál, 1999, s. 96.

1.2. VÝVOJ ZÁJMŮ

Zájmy mají samozřejmě také svůj vývoj, kdy se mohou odlišovat podle věku, náročnosti, obecnosti nebo naopak specializovanosti zájmové činnosti a její návaznosti na předchozí činnost. Jejich existence v ontogenezi člověka sehrává důležitou roli. Se zájmy se však nenarodí, vytváří se během života. V jejich orientaci se pak uplatňuje především věk. Pro předškolní období je typická zájmová nevyhraněnost a prioritní je radost z činnosti, potřeba pohybu a komunikace. Na důležitosti zájem nabývá v mladším školním období, kdy dochází také k jejich častému střídání. Hlavním motivem je především zájem o činnost samotnou. S přibývajícím věkem se zájmy vyhraňují, prohlubují se. Ovšem pokud nejsou dostatečně hluboké a stálé, zájem se přesouvá směrem k hledání neformálních skupin a vztahů. Navazující starší školní věk je fází, kdy dochází k prohlubování a přeskupování zájmů, ale zájmy také často nabývají receptivního charakteru a narůstá zájem o sociální kontakty v sociální skupině. Adolescenti upřednostňují osobní vztahy ve skupině před realizací zájmů, což tedy znamená, že velice záleží na hloubce a stálosti zájmu.⁷

Jak je naznačeno výše, jednotlivá věková období jsou charakterizována určitými zájmy, které vznikají na základě nadání, schopností a školního vzdělávání a mají vliv na profesionální vývoj. Dále jej může ovlivňovat pohlaví, prostředí, které jedince obklopuje (hlavně v mladších věkových obdobích) a výchovné usměrňování. Jako nejcitlivější období pro rozvoj zájmů je však považováno období dospívání.⁸

Mnohé výzkumy potvrzují, že děti a mládež, věnující se své oblíbené činnosti, pak tímto směrem orientují i své hodnoty. Jejich zájmy jsou pro ně důležitější než jiné aktivity a dávají jim přednost před televizí, partou a bezcílným potulováním venku. Zde je dobré mít na paměti, že rozsah a charakter zájmů dospívající mládeže je podmíněný vytvářením nových postojů a vztahů k dospělým, zesílenou citlivostí, změnou sociálních pozic v rodině a novými rozměry sociálních vztahů mezi vrstevníky.⁹

---

⁷ HÁJEK, B. *Nástin metodiky vedení zájmové činnosti*. Praha: UK v Praze PF, 2007, s. 23 – 26.

⁸ KOUTEKOVÁ, M. *Podiel zaujmovej činnosti a vplyv ďalších faktorov na trávení voľného času*. In SOCIALIA 2000: *Mládež a voľný čas. Sborník príspevků z mezinárodní konference konané v Hradci Králové*. Gaudeamus, 2001, s. 224.

⁹ Tamtéž, s. 225.

1.3. ROZDĚLENÍ ZÁJMŮ

Zájmu existuje velké množství. Vlastně tolik, kolik je činností, které mohou člověka těšit. Vystává však problém, jak zájmy třídit a zařazovat do skupin. Jako nejjednodušší se jeví třídit zájmy podle předmětů a činnosti, na které mohou být zaměřeny, což je výhodné, pokud chceme na bezprostřední a konkrétní úrovni charakterizovat zaměření dané osobnosti. V tomto případě může být společným jmenovatelem zájmových seskupení některá vnitřní determinanta - potřeba, hodnota apod. Třídit tedy zájmy z hlediska vnitřního není možné, protože nemáme obecně uznávané kategorizace potřeb nebo hodnotových orientací. Jiná situace však nastává při odlišování zájmů z hlediska vnějšího. Můžeme je kategorizovat na zájmy konkrétní, abstraktní, na zájmy o předměty a o činnosti, na zájmy v místnosti (indoors) a venku (outdoors), na zájmy teoretické a praktické.¹⁰

Jedinec však může mít i několik zájmů zároveň, dokonce se může jednat o zájmy příbuzné a vzájemně se podporující, popřípadě jeden podporuje vznik druhého. Neopomenutelná je možnost kompenzačního vztahu dvou odlišných zájmů, která je významná z hlediska zdravého vývoje osobnosti.¹¹

Pokud chceme prakticky hodnotit zájmovou sféru jedince, má smysl je sledovat především z těchto hledisek:¹²

- *podle úrovně činnosti* označujeme zájmy *aktivní (produktivní)*, při kterých jedinec sám vyvíjí činnost a produkuje nějaké hodnoty, při pouhém vnímání jde o zájmy *receptivní*;
- *podle intenzity zájmu* se určuje jeho kvalita - zájmy mohou být *povrchní* nebo *hluboké*;
- *podle časového trvání* se odlišují zájmy *trvalé* nebo *přechodné* (intenzita zájmu a délka trvání je výrazně ovlivněna vývojem jedince a jeho zráním);
- *podle společenských norem* je dělíme na *žádoucí (hodnotné)*, *nežádoucí* neslučující se s platnými společenskými normami;

---

¹⁰ SMÉKAL, V. *Pozvání do psychologie osobnosti: člověk v zrcadle vědomí a jednání*. 2.vyd. Brno: Barrister & Principal, 2004, s. 250 – 255.

¹¹ NAKONEČNÝ, M. *Encyklopedie obecné psychologie*, s. 421.

¹² HÁJEK, B. *Nástin metodiky vedení zájmových činností*, s. 15 – 16.

- *podle obsahu se vymezují jako společenskovední, pracovně-technické, přírodovědně-ekologické, esteticko-výchovné, tělovýchovné, sportovní a turistické.*

1.4. FUNKCE ZÁJMŮ

Posláním zájmů je především účelně využívat svůj volný čas. Hodnota zájmové činnosti tkví v možnosti rozvíjení osobnosti. Zájmy mohou mít řadu funkcí. Zásadní však jsou funkce výchovná a vzdělávací. Zájmy působí motivačně i socializačně, podporují seberealizaci. Mohou být nástrojem relaxace, odpočinku, duševní i fyzické rekreace a regenerace sil. Jedinci i společnosti přináší významné hodnoty zdravotní, kulturní, výchovné a vzdělávací, společensko-politické, popř. ekonomické.¹³

„Pěstování zájmů, zálib není jen zdrojem poučení, zážitků, rozmanitých podnětů a kladných emocí, ale také prostředkem pro sociální učení jedince, jeho emocionální rozvoj a utváření hodnotového systému.“¹⁴

Především nabídka široké palety volnočasových činností může tvořit optimální podmínky pro rozvíjení a zároveň usměrňování zájmů mládeže. Dospívající totiž své zájmy prožívají intenzivně a věnují jim značné množství času. Uskutečňování kvalitních zájmových aktivit může pomáhat v utváření uceleného hodnotového systému a z něho vyplývající pozitivní identity. Od ní se odvíjí zdravý způsob života. Hambálek v této souvislosti zdůrazňuje především možnost nenásilné cesty k rozlišování hodnot a dále schopnost rozhodnutí se člověka pro realizaci těch hodnot, které jeho život opravdu rozvíjejí.¹⁵

Děti a mládež nebývají přiměřeným způsobem oslovováni nositeli volnočasových aktivit. Může to být zapříčiněno neznalostí nabídky nebo špatnou orientací v ní. Důsledek této reality pak často nacházíme v jejich nápadném chování, agresivitě, společenské nezodpovědnosti, asociálním chování. Výzkumy potvrzují, že negativním

---

¹³ PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*, s. 96.

¹⁴ KOUTEKOVÁ, M. *Podiel zaujmovej činnosti a vplyv ďalších faktorov na trávení volného času*. In *SOCIALIA 2000: Mládež a volný čas. Sborník příspěvků z mezinárodní konference konané v Hradci Králové*. Gaudeamus, 2001, s. 225.

¹⁵ HAMBÁLEK, V. *Úvod do volnočasových aktivit s klientskými skupinami sociální práce*. Bratislava: Občanské sdružení sociální práce, 2005, s. 59.

vlivům podléhají snáze jedinci nemající konkrétní životní cíl, téměř žádné hodnotné zájmy, žijící ze dne na den, mající nadbytek volného času.¹⁶

Pávková také zmiňuje, že děti, které nemají přiměřené zájmy a koníčky, se nudí a tím spíše podlehnou negativnímu vlivu sociálních skupin. Naopak děti, které mají svůj oblíbený sport, svou zájmovou činnost, pravděpodobně nepotřebují ničit, demolovat, přepadat důchodce apod.¹⁷

1.5. FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ ZÁJMY DĚTÍ A MLÁDEŽE

Zygmund Bauman¹⁸ označuje dnešní společnost za individualistickou, bez institucionálních opor. Tato společnost nechává vytváření identity mládeže na ní samotné. Jestliže vše směřuje ke zkvalitnění osobního života, kde je především zdůrazňována individualita, svoboda a možnost volby, je jisté, že mladý člověk chce prožít život naplněný. Celá situace však má také svou negativní stránku, kterou je konfrontace mladých lidí s náročnými životními situacemi, což může být ve svém důsledku příčinou selhání mnoha dospívajících.

1.5.1. Rodina

Jako činitele, který má dominantní postavení v osvojení si aktivit ve volném čase, můžeme označit rodinu. Především proto, že jde o první výchovné prostředí dítěte. Ovlivňuje dítě v několika rovinách. V první řadě tím, jak na něj působí svým každodenním životem (časem, který tráví rodiče s dětmi) a dále svými postoji k volnočasovým aktivitám.

Může působit na jedince nepřímo, a to utvořenými normami a hodnotami. Ale stejně tak přímo, protože děti jsou odrazem svých rodičů, dědí jejich geny, nadání, postoje, názory, vzorce chování, ve valné většině napodobují jejich životní styl a tím vlastně i způsob trávení volného času. Rodiče jsou pro ně vzory i v oblasti zájmů,

---

¹⁶ KOUTEKOVÁ, M. M. *Podiel zaujmovej činnosti a vplyv ďalších faktorov na trávení voľného času*. In SOCIALIA 2000: *Mládež a voľný čas*. Sborník príspevků z mezinárodní konference konané v Hradci Králové. Gaudeamus, 2001, s. 225.

¹⁷ PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*, s. 40.

¹⁸ BAUMAN, Z. *Úvahy o postmoderní době*. Praha: Slon, 1995.

koníčků. Působení rodičů, sourozenců, dalších příbuzných velice zásadně a silně ovlivňuje každého jedince.¹⁹

Způsob, jak rodina žije, jaký má hodnotový systém, jaké jsou finanční možnosti rodičů, jaké mají představy o zájmech svých dětí, se pak prolíná celou osobností dítěte. Dítě, které vyrůstá v kulturně a sociálně chudém rodinném prostředí, zaměří svou pozornost na saturaci základních potřeb, takže ztěžka získává vyšší potřeby a zájmy.²⁰

Proto je zajisté na místě zmínit souvislost mezi zájmy a ekonomickým statusem jednotlivce. Na základě výzkumu lze vyvodit závěr, že možnosti studia, výběr povolání a zájmů je stále více závislý na ekonomických podmínkách prostředí.²¹

Přes veškeré nesnáze je mnoho rodičů, kteří slouží jako pozitivní vzory. Stimulují, inspirují a vůbec pomáhají s realizací volnočasových aktivit svých ratolestí. Tito rodiče jsou si vědomi, že právě volný čas se může stát rozhodujícím místem objevení talentu mladého člověka, naplnění jeho potřeb a zájmů a zároveň klesají dispozice k jeho negativnímu sociálnímu zrání.

Rodiče by si především měli uvědomit, že není nutné investovat nepřiměřené množství finančních prostředků do volnočasových aktivit. Jde spíše o to, aby společně stráveným časem posílili rodinné vztahy a soustředili se na saturaci citových potřeb dětí. Děti a mládež potřebují především lásku, řád, vzory, se kterými se mohou identifikovat. Jestliže se nedostává dětem pozitivních sociálních vazeb, provází je pocit nezájmu a dlouhotrvající pocit nudy. Jsou daleko snáze manipulovatelní a možnost své seberealizace hledají a nalézají v sociálně závadném prostředí.²²

Bohužel však jsou i rodiny, které svou výchovnou funkci neplní tak, jak je od nich očekáváno. Typickým jevem pak je nezájem o to, jak dítě tráví svůj volný čas.

Příčinu je možné hledat v dnešní hektické, konzumní době, kdy se rodiče soustředí především na ekonomické zajištění rodiny a posouvají zájem o své děti poněkud do pozadí. V některých případech však může jít o nepochopení nebo nerespektování

---

¹⁹ *Volný čas a prevence u dětí a mládeže*. [online]. [cit. 2013-02-09] Dostupné na WWW: <http://www.msmt.cz/file/7327_1_1/download/>.

²⁰ SAK, P. *Proměny české mládeže*. Praha: Petrklíč, 2000, s. 58 – 66.

²¹ KOMINAREC, I. *Stabilita zájmů studentů středních odborných učilišť*. In *SOCIALIA 2000: Mládež a volný čas. Sborník příspěvků z mezinárodní konference konané v Hradci Králové*. Gaudeamus, 2001, s. 220.

²² *Volný čas a prevence u dětí a mládeže*. [online]. [cit. 2013-02-09]

potřeb dětí. Tato rodinná prostředí můžeme označit za riziková, protože mohou vyvolat selhání dítěte projevující se mimo jiné také problémovým chováním. Nepochybně k tomu dochází především v nejnižších vrstvách společnosti, ve vrstvách lidí bez kvalifikace či s nejnižší kvalifikací, v nichž je největší chudoba a nezaměstnanost. Další nepříznivou okolností je i fakt, že přibývá případů nevhodně se chovající mládeže ze středních vrstev i těch nejlépe situovaných, což je připisováno na vrub klesajícímu vlivu rodiny na chování dospívajících ve všech společenských vrstvách.²³

Jak je patrné z výše uvedeného, základní příčiny problémového, rizikového chování je nutné hledat především v rodině. K tomuto nezdravému psychosociálnímu vývoji nemusí docházet nutně jen v problémových rodinách, ale i tam, kde chybí láska, pocit bezpečí, či naopak v rodinách, v nichž je výchova provázena nedůsledností, nezdravým ochranářstvím, kdy se dětem dopřává vše, nač si vzpomenou.²⁴

1.5.2. Vrstevnická skupina

Velmi důležitá z hlediska vlivu na zájmy dětí a mládeže je i vrstevnická skupina. Představuje formu dobrovolného sdružování dětí blízkého věku a zájmů, často také téhož pohlaví a blízkého sociálního statusu. Její vznik určuje nejprve bydliště a později se její působení rozšiřuje. Příslušnost k této skupině nabízí zázemí, ochranu, kompenzaci citového a sociálního strádání. Především v době dospívání je vrstevnická skupina považována za klíčovou. Sociální vztahy jsou spíše na bázi střetávání a konfrontace, než na základě přátelství a blízkosti.²⁵

Vrstevníci mohou také fungovat jako zdroj standardů chování, čímž mají vliv na chování a rozhodování v běžných každodenních situacích, obzvláště tam, kde rodiče jako žádoucí modely nefungují. Na jedné straně se může jednat o pozitivně působící skupiny, které jsou založeny na společných zájmech. Často takovým zájmem bývá sport, umělecká tvořivost apod. Jedinci zde mají možnost profilovat spektrum svých zájmů. Druhou skupinu tvoří nežádoucí vrstevnická skupina, kde může být vývoj dítěte značně ohrožen. Velkou roli zde sehrává konformita vůči vrstevnické skupině, která

---

²³ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál, 1998, s. 41.

²⁴ NĚMEC, J. a kol. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času*. Brno: Paido, 2002, s. 97.

²⁵ MACEK, P. *Adolescence: psychologické a sociální charakteristiky dospívajících*. Praha: Portál, 1999, s. 73.

dosahuje vrcholu právě v době dospívání a získává převahu nad autoritou rodičů, oficiálních institucí.

V těchto partách dochází spíše k „zabíjení“ volného času nikoliv jeho naplňování. Příslušníci těchto part se odlišují specifickým způsobem vyjadřování, nápadnou úpravou zevnějšku, svými postoji ke škole, rodičům apod. U těchto skupin převládá pasivní, receptivní způsob trávení volného času, kdy chtějí být baveni.²⁶

Hambálek ve své práci dokonce upozorňuje, že věkové období 11 - 15 let je typické snahou o samostatnost a individualizaci na jedné straně a konformitou vůči vrstevnické skupině na straně druhé, což se v konečném důsledku projevuje při výběru zájmové aktivity, kdy jsou minimálně reflektovány její organizované podoby. Mladí zkouší a často mění preferované aktivity, tzv. „surfují“. Své poznatky pak uzavírá zjištěním, že pro mladé lidi není primárně důležitý druh aktivity, ale vrstevnická skupina.²⁷

Sak a Saková svými výzkumy potvrzují, že denně se schází se svými přáteli 49 % mladých lidí a 42 % se schází alespoň jednou týdně. Ve své práci pak uvádí, že v žádné další etapě svého života není člověk schopen zajímat se o tak širokou paletu zájmových aktivit jako v dětství a mládí. Největší zájmovou pluralitu najdeme právě u dětí a mládeže, později jde o snížení zájmového spektra a prohlubování určitého zájmu.²⁸

1.5.3. Ostatní činitelé

Kromě zmiňovaných faktorů jako je rodina a vrstevníci mohou působit i další činitelé v podobě různých institucí a organizací. Jejich snahou je redukovat ohrožení z negativně využívaného volného času, a to především vytvářením vhodných podmínek k aktivnímu využívání volného času mladých. Subjekty, které se zabývají volnočasovými aktivitami mládeže, by měly především usilovat o co nejširší nabídku a pestrou škálu zájmových činností, aby byl osloven co nejširší okruh dětí a mládeže.

Institucí, které mají velký podíl na aktivním a kvalitním trávení volného času dětí a mládeže, je celá řada např. Junák, Pionýr, YMCA, Salesiánská střediska atd. Do těchto zařízení dochází ovšem jen zlomek mládeže a dětské populace. Nelze opomenout ani okolnost, že dochází ke komercializaci kultury, některé zájmové instituce

---

²⁶ MACEK, P. *Adolescence: psychologické a sociální charakteristiky dospívajících*, s. 74 – 75.

²⁷ HAMBÁLEK, V. *Úvod do volnočasových aktivit s klientskými skupinami sociálnej práce*. Bratislava: Občanské sdruženie Sociálna práca, 2005, s. 29 – 30.

²⁸ SAK, P., SAKOVÁ, K. *Mládež na křižovatce*. Praha: Svoboda Servis, 2004, s. 61.

uměleckých činností dokonce zanikají. Na některých místech jsou snižovány počty domů dětí a mládeže a jejich aktivit. Na komerční bázi se dnes odvíjí i většina sportovních aktivit, což je nepříznivá situace pro mnoho dětí ze sociálně slabých rodin, které především potřebují kvalitní volnočasové aktivity a zájmové činnosti. Na druhé straně se profilují nové formy podpory činností dětí a mládeže ve volném čase.²⁹

Posledním důležitým, a často také určujícím, faktorem trávení volného času a výběru zájmové činnosti může být zdravotní stav a věk jedince.

Není ambicí této práce představovat všechna tato zařízení, takže se dále bude zabývat pouze nízkoprahovými zařízeními.

---

²⁹ SAK, P. *Proměny české mládeže*, s. 106 – 107.

2. RIZIKOVÉ CHOVÁNÍ V OBDOBÍ DOSPÍVÁNÍ

Ve své práci se budu zabývat dětmi a mládeží, kteří navštěvují nízkoprahová zařízení. Pracovníci těchto zařízení se zde setkávají s mladými lidmi, kteří mohou vykazovat různorodé typy rizikového chování. Jde o jednu z mála institucí, která je v kontaktu s „rizikovými skupinami“ a kterou také tyto skupiny akceptují a mají k ní důvěru.³⁰

Pojem „rizikové chování“, často také označované jako sociálně patologické jevy mládeže, je sociálním konstruktem, který pojmenovává různé formy chování, které nemusí být nutně jednoznačně vymezeny. Představuje ohrožení zdravého vývoje jedince, ale i určitou nežádoucí proměnnou pro společnost jako takovou. Rizikové chování vyjadřuje chování, jehož důsledkem dochází k prokazatelnému nárůstu zdravotních, sociálních, výchovných a dalších rizik, ohrožení a poškození pro jedince i společnost.³¹

Mladí lidé totiž podnikají mnoho aktivit, aniž by si uvědomovali možné následky jak pro ně samotné, tak i pro okolí, zbytečně riskují a mnohdy záměrně hazardují. Tyto aktivity mohou nabývat několik podob.

2.1. FORMY RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ

Labáth rozlišuje tři formy rizikového chování. Jedná se o pasivní formu (únikové chování, záškoláctví, vyhýbání se nárokům, v extrémní podobě až sebevražedné jednání), agresivní formu (delikvence, násilí, až extrémní v podobě terorizmu) a kompromisní formu (výkyvy v práci a sociálním životě).³² Poněkud obecnější pohled má Macek, který v zásadě rozlišuje pouze dva typy rizikového chování. První souvisí s poškozováním zdraví jedinců (adolescentů). Druhý typ zahrnuje především ohrožování společnosti negativními jevy, újmu druhých lidí.

---

³⁰ KLÍMA, P. a kol. *Kontaktní práce: Antologie textů*. Praha: Česká asociace streetwork, 2007, s. 259.

³¹ MIOVSKÝ, M., SKÁCELOVÁ, L., ZAPLETALOVÁ, J. *Primární prevence rizikového chování ve školství*. Praha: Togga, 2010, s. 31.

³² LABÁTH, V. *Riziková mládež: možnosti potencionálních zmien*. Praha: SLON, 2001, s. 11.

Macek nabízí tyto formy rizikového chování:³³

- predelikventní chování a páchaní trestné činnosti;
- agrese, násilí a šikana, týrání (včetně rasové nesnášenlivosti a diskriminace některých skupin) ;
- užívání drog (včetně alkoholu a kouření);
- sexuální rizikové chování (včetně předčasného rodičovství a mateřství);
- poruchy příjmu potravy;
- sebepoškozování, sebevražedné pokusy.

Na jednu formu rizikového chování se tak často nabalují další – kriminalita, zneužívání drog, vandalství, šikana. Následky rizikového jednání tak neohrožují pouze samotného aktéry, ale i další lidi, jejich blízké a celou společnost. Jednou z možností, jak předcházet rizikovému chování, je porozumění vývoji tohoto chování. Volbu rizikového chování dospívajících ovlivňuje mnoho faktorů. V zásadě je však můžeme rozdělit do dvou základních skupin. A to na faktory rizikové, které přivádí adolescenta k volbám rizikového chování, a na faktory protektivní, které pravděpodobnost těchto voleb naopak snižují.

2.1.1. Protektivní faktory

Protektivní faktory jsou takové, které působí buď přímo či ovlivňují působení rizikových faktorů, tedy snižují pravděpodobnost rozvoje rizikového chování. Projevit se mohou ve třech okruzích:

- První okruh se týká modelů konvenčního chování u osob, které se vyskytují v okolí dospívajícího (aktivní religiozita, zdravý životní styl, dobrovolnictví, soudržnost rodiny).
- Druhý okruh zahrnuje kontrolu, a to formou seberegulace (netolerantní postoj k rizikovému chování, pozitivní vztah ke škole, aktivní trávení volného času formou zájmů a koníčků a následně ve formě sociální kontroly - modely konvenčního chování, monitoring rodičů).

---

³³ MACEK, P. *Adolescence: psychologické a sociální charakteristiky dospívajících*, s. 96 – 97.

- Třetí okruh obsahuje sociální oporu ze strany rodičů, vrstevníků a širšího sociálního okolí.³⁴

Sebekontrola představuje nesporně důležitý osobnostní faktor (dispozici), jehož přiměřené formování a rozvíjení se vyplatí.

Kubátová zdůrazňuje především podporu sebeúcty a sebedůvěry dospívajícího a hledání kompenzace jeho eventuálního handicapu.³⁵

2.1.2. Rizikové faktory

Rizikové faktory působící negativně lze rozdělit do skupin, které se však vzájemně propojují a doplňují:

- rizika spojená s osobností dítěte, kde jde především o absenci klíčové osoby, nízkou sebeúctu, nedostatek empatie, malé sociální dovednosti, narušené chování;
- rizika spojená s individuálními podmínkami života dítěte, vycházející především z rodinné konstelace, narušeného rodinného prostředí, špatného rodičovského vzoru, špatného výchovného stylu;
- sociální prostředí, které může zapříčinit deficit kulturních norem, socioekonomické znevýhodnění, sociální nebo kulturní diskriminaci.³⁶

Ohrožení těmito rizikovými faktory jsou především mladí lidé:

- bez dostatečné životní orientace, nemající podporu okolí;
- vyrůstající v sociálně slabých poměrech, které omezuje možnost jejich životního uplatnění;
- žijící v neúplných a rozvrácených rodinách, citově strádají;
- nezapojující se do žádných výchovných struktur;
- jsoucí součástí národnostních menšin, těžko se integrují do našeho kulturního prostředí;
- trpící různými závislostmi nebo se dopouštějící trestné činnosti.³⁷

---

³⁴ MIOVSKÝ, M., SKÁCELOVÁ, L., ZAPLETALOVÁ, J. *Primární prevence rizikového chování ve školství*, s. 35.

³⁵ MACHOVÁ, J. *Výchova ke zdraví*. Praha: Grada, 2009, s. 177.

³⁶ VOJTOVÁ, V. *Úvod do etopedie: texty k distančnímu vzdělávání*. Brno: Paido, 2008, s. 38 – 44.

Výzkum učiněný v souvislosti s delikvencí mládeže potvrzuje, že rodinná situace a zejména rozpad rodiny mají vliv na rizikové chování dětí. Mnohem důležitější je však kvalita vzájemných vztahů v rodině, zájem rodičů o dítě a důsledná kontrola jeho chování a kontaktů. Ačkoliv mládež v mnoha případech vykazuje úzké kontakty s rizikovým prostředím, nemusí to vždy vést k napodobování rizikového chování.³⁸

Výzkumem Markové došlo k potvrzení několika předurčujících determinant rizikového chování:

- částečně ho může ovlivnit typ navštěvované školy a velikost bydliště;
- jedinci z vesnického prostředí nemají tak vysokou četnost tohoto chování jako ve městech;
- nejčastěji se problémové chování vyskytuje u chlapců.³⁹

Rizikové faktory zvyšují pravděpodobnost rozvoje rizikového chování tím, že poskytují dospívajícím modely rizikového chování. Může se jednat o přímé navádění nebo podporu rizikového jednání. Do těchto rizikových faktorů však nemůžeme řadit změny a výkyvy v chování dítěte, které vyjadřují jeho psychický a fyzický vývoj. Vývojové období spojované s formováním identity osobní a sociální, takzvaná „puberta“ je pro okolí dítěte obtížná. Dospívající, který se snaží vymezit si osobní prostor ve společnosti, se samozřejmě dostává do konfliktu s autoritou. Toto chování však nemůže být považováno za poruchu v chování.

2.2. ANALÝZA PŘÍČIN RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ

Není jednoduché určit konkrétní příčinu tohoto chování, většinou se jedná o soubor vlivů. Počátek můžeme hledat v období dospívání, kdy může docházet k disharmonickému vývoji osobnosti, neuspokojení nejdůležitějších lidských potřeb – lásky, jistoty, tělesné blízkosti, zažívání příjemných pocitů. Takový jedinec se snaží

---

³⁷ MARKOVÁ, M. *Vliv sociálních faktorů na problémové chování adolescentů*. [online]. [cit. 2013-02-19]. Dostupné na WWW: <<http://www.solen.cz/pdfs/ped/2008/03/11.pdf>>.

³⁸ BURIÁNEK, J. *Výzkum delikvence mládeže ISRD-2 Od prevalence k prevenci*. [online]. [cit. 2013-02-19]. Dostupné na WWW: <http://www.pppuk.cz/soubory/most/Vyzkum_delikvence_mladeze.ppt>.

³⁹ MARKOVÁ, M. *Vliv socioekonomických a demografických faktorů na problémové chování a kvalitu života mládeže*. Disertační práce. České Budějovice: JU v Č. Budějovicích, ZSF, 2007.

vyhledávat náhradní zdroje uspokojení. Dalším možným vodítkem z hlediska náchylnosti k tomuto chování může být podlehnutí tzv. „skupinové identitě“.

2.2.1. Období dospívání

Období dospívání zpravidla zahrnuje dvě vývojové fáze – pubescenci a adolescenci. Stádium puberty je završeno dosažením reprodukční schopnosti, což bývá zhruba kolem 15. roku a plynule přechází do období adolescence. Toto období je charakterizováno vývojovými úkoly, které je potřeba zvládnout, aby došlo k plynulému a úspěšnému přechodu do dospělosti. Často bývá označováno jako období vývojové krize. Obecným vývojovým úkolem v období adolescence je utváření vlastní identity, získání autonomie a přijetí zodpovědnosti dospělého.⁴⁰

Dospívání je tedy provázeno nejen hormonálními změnami, ale i proměnami prožívání. Jistotu, vyrovnanost, spokojenost dítěte nyní nahrazuje nejistota, celková labilita, vztahovačnost. Ovšem i tyto projevy jsou dočasné a přirozené. Adolescence je také obdobím přirozené potřeby hledání, experimentování, což se bezesporu promítá do vlastních projevů chování. Je pro ně typická snaha odlišit se a dosahovat intenzivních a mimořádných zážitků. Pro některé jedince pak rizikové chování představuje možnost, jak se vypořádat se změnami, které se v adolescenci dějí.⁴¹ Adolescenti jsou tedy skupinou mladých lidí s mnoha možnostmi, ale také riziky spojenými s dospíváním.

2.2.2. Význam skupiny pro dospívajícího

Vrstevnická skupina je pro mladého člověka ideálním cvičným prostorem pro testování vzorců chování, na jejichž základě bude v budoucnu volit styly jednání, které mu zajistí pokrytí sociálních potřeb.

Dospívající se zde učí zásadám jako je soudržnost a solidarita, schopnost ztotožnění se či vědomí příslušnosti ke skupině, kamarádství nebo i soupeření s jinými skupinami. Proto se také mládež objevuje nejčastěji ve skupinách, které jim dávají možnost

---

⁴⁰ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie. Dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005, s. 321 – 421.

⁴¹ MACEK, P. *Adolescence: psychologické a sociální charakteristiky dospívajících*, s. 99.

srovnání, vyjádření, naslouchání, rezonance s druhými. Představují příležitost pro konfrontaci, střetávání a získávání důležitých životních zkušeností.⁴²

Je tedy nasnadě, že dospívající touží být respektován svými vrstevníky, chce patřit do určité skupiny. Klíčové se pro něj stává postavení ve skupině a ocenění druhých. Právě vrstevnická skupina může být oporou, protože dodává sebevědomí, sounáležitost, dotváří jeho osobnost, doplňuje a nahrazuje rodičovskou podporu. Podstatným znakem chování ve skupině vrstevníků je konformita, tedy obecná tendence přizpůsobovat své názory a jednání názorům a jednání ostatních členů skupiny nebo společnosti. Její vliv vrcholí v dospívání, kdy často získává převahu nad autoritou rodičů a oficiálních institucí.⁴³

Ačkoliv adolescenti inklinují k identifikaci s autoritou, kterou uznávají, většinou jí nebyvají rodiče, protože neakceptují podmínky dospívajících. Proto v době, kdy mladí hledají svou identitu, často přebírá vedoucí postavení přechodné stádium tzv. „skupinové identity“, kdy se jedinec ztotožňuje s určitou skupinou. Její dominantní postavení se pak může projevit v jeho hodnotovém systému, kdy začne přebírat hodnoty svých nezralých vrstevníků, což je demonstrováno změnou chování a postojů.⁴⁴

Vrstevnické vztahy tedy mohou mít na jedince pozitivní vliv, ale stejně tak se mohou stát problematickými, pokud se skupina orientuje k nebezpečným a rizikovým aktivitám, jako je konzumace alkoholu a jiných drog, delikvence, násilí apod. Je tedy nesmírně důležité, kterou referenční skupinu si jedinec zvolí. Může se realizovat v pozitivní formě (sportovní oddíl) nebo v pouliční partě sprejerů apod.⁴⁵

Dospívající především potřebuje přiměřenou volnost v rozhodování, podporu svých pozitivních aktivit, projevování trvalého zájmu, ovšem bez vnucování vlastních názorů.

Obsáhlé výzkumy prokázaly, že rizikové chování dospívajících je funkční, záměrné, instrumentální a cílené, a že tyto cíle jsou často centrální pro normální vývoj dospívajících. Kouření, pití alkoholu, užívání drog, riskantní řízení nebo zahájení sexuální aktivity v raném věku může být nástrojem při získávání akceptování a respektu u vrstevníků, při dosahování nezávislosti na rodičích, při odmítání norem a hodnot

---

⁴² KLÍMA, P. *Kontaktní práce: Antologie textů*, s. 61.

⁴³ MACEK, P. *Adolescence: psychologické a sociální charakteristiky dospívajících*, s. 71 – 74.

⁴⁴ VAŠUTOVÁ, M. *Pedagogické a psychologické problémy dětství*. Ostrava: Ostravská univerzita, Filozofická fakulta, 2005, s. 61.

⁴⁵ JEDLIČKA, R. a kol. *Děti a mládež v obtížných životních situacích*. Praha: Themis, 2004, s. 45.

konvenční autority, při zvládání úzkostí, frustrací a obav z neúspěchu nebo sebezpotvrzování zralosti a přechodu od dětství k dospělejšímu postavení. Nejúčinnějším nástrojem, jak tomu čelit, je tedy široká nabídka alternativ.⁴⁶

Významné jsou v této souvislosti i poznatky Saka, který označuje životní stadium postpubescence přes adolescenci tzv. „stadiem života ve volném čase“. Podle jeho zjištění je nejaktivnějším obdobím s ohledem na množství a náplň volného času věk sedmnácti let, kdy jsou dosavadní zájmové aktivity obohaceny o seznamování s druhým pohlavím. Z jeho práce pak vyplývá důležitý fakt, že chceme-li působit na kulturní a volnočasovou orientaci mládeže, je nutné brát na zřetel poznatek, že těžiště tvorby životního stylu mladých lidí je do věku šestnácti let.⁴⁷

Chování mládeže ovšem může také souviset s jejím životním stylem, který je charakterizován nedostatkem dlouhodobých cílů, výrazných duchovních hodnot a problémovým využíváním volného času. Vysvětlení současné situace může osvětlit též nezanedbatelný fakt, kterým je podstatné zkomplikování přístupu mládeže k rozmanitým zájmovým aktivitám, nejčastěji z ekonomických rodinných důvodů. Popřípadě díky tomu, že některá zařízení byla zcela zrušena.⁴⁸

Mladá generace tak často nemá možnost být těmito pozitivními nabídkami oslovena, nemůže dojít k motivaci mladých. Spíše dochází k nezájmu, nudě a často i špatné volbě. Celý proces negativního směřování shrnul v jediné větě B. Hofbauer.

„Důsledkem byla touha životní stereotypy vyrovnávat jedinečnými zážitky, jež však někdy končily sebezpoškočováním, drogami, výherními automaty, jindy jednáním poškozující druhé.“⁴⁹

Pokud se má mládež tohoto záporného východiska vyvarovat, vzniká potřeba ji nabízet pomoc, ochranu a usměrnění. Tyto ohrožené děti a mládež mohou hledat pomoc u některých občanských sdružení, obecně prospěšných organizací, které poskytují služby v rámci nízkoprahových zařízení.

---

⁴⁶ JESSOR, R. *Rizikové chování v dospívání: psychosociální rámec pro chápání a jednání*. [online]. [cit. 2013- 02-02] Dostupné na

WWW:<http://www.ppphodonin.eu/doc/Prevence_rizikoveho_chovani_Jessor_preklad.pdf>.

⁴⁷ SAK, P. *Proměny české mládeže*, s. 64.

⁴⁸ JUNEK, J. *Náplň volného času současné venkovské mládeže* In SOCIALIA 2000: *Mládež a volný čas. Sborník příspěvků z mezinárodní konference konané v Hradci Králové*. Gaudeamus, 2001, s. 177.

⁴⁹ HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004, s. 104.

3. NÍZKOPRAHOVÁ ZAŘÍZENÍ

Společnost může nabízet volnočasové aktivity organizované, přesně strukturované. Tyto organizované nabídky zahrnují zejména zájmovou činnost v kroužcích, ale také aktivity v rámci sportovních oddílů a mládežnických organizací. Předpokladem účasti pak je registrace a pravidelnost. Ovšem zmiňované volnočasové formy vyhovují především dobře socializovaným mladým lidem, kteří se věnují zvolené zájmové činnosti cílevědomě a kromě toho s podporou rodiny.⁵⁰

Z empirických výzkumů však vyplývá několik důležitých faktů, které potvrzují, že mládež tráví svůj volný čas především setkáváním, kdy preferují neorganizované aktivity, vyhledávají spíše relaxaci a zábavu. Mimo setkávání tráví mladí lidé volný čas sledováním televize, posloucháním hudby, sportem nebo čtením.⁵¹

Navíc mnozí mladí lidé chtějí být osvobozeni od institucí, nemají zájem účastnit se pravidelných schůzek a akcí, ale zároveň s tím jsou nuceni hledat oporu pro své rozhodování ve svém okolí. To, co dospívající primárně vyhledávají, je tedy prostředí vrstevnické arény, možnost rozvoje vrstevnických vztahů v rámci společného trávení volného času. Aby byly volnočasové aktivity pro mládež dostatečně atraktivní, je důležité věnovat velkou pozornost spontánním aktivitám, vycházet z iniciativy, plánů, představ a zájmů mladých lidí.

„Akceptovat přitom subkultury a party, do kterých se mladí sdružují, nabízet volný prostor bez organizace, ve kterém je jedinou možností působení opravdový vztah, beroucí vážně odlišné životní zkušenosti a hodnoty.“⁵²

---

⁵⁰ KAPLÁNEK, M. *Pedagogické a sociální aspekty práce s neorganizovanou mládeží* [cit. 2013-02-12]. Dostupné na WWW: <<http://www.tf.jcu.cz/getfile/4a62381c7cf20dfc>>.

⁵¹ HAMBÁLEK, V. *Úvod do volnočasových aktivit s klientskými skupinami sociální práce*, s. 59 – 60.

⁵² PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*, s. 78.

Především pro tyto různé subkultury mládeže, ve kterých mohou žít i mladí lidé, kteří mají domov, ale volný čas tráví na ulici, se často používá pojem neorganizovaná mládež.

3.1. NEORGANIZOVANÁ MLÁDEŽ

Klenovský rozlišuje mládež neorganizovanou a ohroženou. Jako neorganizovanou mládež označuje takovou, „*kteřá dává přednost neformálním volnočasovým aktivitám na veřejných prostranstvích, ovšem zahrnuje i skupiny spadající pod mládežnické subkultury (skini, sprejeři)*.“ Ohroženou mládež vysvětluje jako skupinu mládeže, která vykazuje rizikové prvky chování – záškoláctví, konzumace alkoholu a jiných návykových látek, páchaní přestupků a často i začátek trestné činnosti.

Společným jmenovatelem obou skupin je prožívání nepříznivých sociálních situací, se kterými se nejsou schopny adekvátně vyrovnat ve svém rodinném prostředí, a proto potřebují pomoc zvenku.⁵³

Většina těchto dětí pochází z nevyhovujícího rodinného prostředí. Mnohdy jsou už ve svém dětství konfrontováni s takovými jevy, jako je násilí, agresivita, nepochopení a nezájem ze strany rodičů, nepříznivá ekonomická situace rodiny. Tyto problémy z rodiny si děti přenášejí i do širšího prostředí. Jedním z problémů je právě nedostupnost určitých volnočasových možností, které mohou vrstevníci běžně využívat. Tímto problémem se roztáčí celý kolotoč dalších problémů, problémy s autoritami, školní neúspěšnost apod. Výsledkem pak často bývá nenaplněný čas a nuda. Východiskem z této situace je pak pro mnohé pátrání po útočišti, zázemí, kde nalézají vrstevníky s podobným osudem. Tady mají možnost v rámci party účastnit se různých forem zábavy, která je v lepším případě pouze na hranici, v horším případě za hranicemi zákona- experimentování s návykovými látkami, drobné krádeže apod. Z výše uvedených poznatků je tedy patrné, že děti a mládež z tohoto „rizikového prostředí“ se organizovanému rozvíjení svých zájmů a koníčků nejspíše nevěnují. Jedním z důvodů, který odrazuje od využívání či brání těmto dětem a mládeži v aktivním trávení volného času, je nutnost překračovat tzv. vyšší prahy – registrace, finanční solventnost, pravidelnost apod. Východiskem pro tyto děti může být možnost zdarma navštěvovat

---

⁵³ KLENOVSKÝ, L. *Terénná sociálná práca*. Bratislava: Občianske sduženie Sociálná práca, 2006, s. 38.

místo, kde jsou svým způsobem „chráněni“ a „pod dozorem“ zkušených a školených pracovníků, a tím je nízkoprahové zařízení neboli nízkoprahový klub.

3.2. DEFINOVÁNÍ NZDM

Jedna z definic představuje NZDM jako: *„Službu určenou dětem a mládeži, kteří se ocitli v obtížné životní situaci nebo jsou ohroženi, a kteří nevyhledávají standardní formy institucionalizované pomoci a podpory. Tato služba obsahuje navázání kontaktu, poskytování informací, odbornou pomoc, podporu a vytváření podmínek pro sociální začlenění a pozitivní změnu ve způsobu života. Jde o stacionární formu sociální služby nízkoprahového charakteru.“*⁵⁴

Činnost těchto zařízení upravuje zákon o sociálních službách. Zákon o sociálních službách č. 108/2006 Sb. ze dne 14. března (vstoupil v platnost k 1. 1. 2007). Definice tohoto právního předpisu říká:

*„NZDM jsou zařízení poskytující ambulantní, popřípadě terénní služby dětem ve věku 6 – 26 let ohroženým společensky nežádoucími jevy. Cílem služby je zlepšit kvalitu jejich života předcházením nebo snížením sociálních a zdravotních rizik souvisejících s jejich způsobem života, umožnit jim lépe se orientovat v jejich sociálním prostředí a vytvářet podmínky ke zlepšení jejich nepříznivé sociální situace. Služba může být poskytována osobám anonymně. Služba obsahuje výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, sociálně terapeutickou činnost, pomoc při uplatňování práv a oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.“*⁵⁵

Z uvedených definic je patrné, že tato zařízení spadají do systému sociálních služeb, kde je realizována sociální práce, proto jsou jejich uživatelé také označováni jako klienti. Specifická jsou však tato zařízení tím, že k navázání kontaktu využívají volnočasové aktivity, které nespádají do rámce sociální práce, ani sociálních služeb.

---

⁵⁴ BARTOŇOVÁ, M.; ŠÁNDOR, J. *Nízkoprahové programy pre deti a mládež: Úvod do problematiky*. Bratislava: Nadácia mládeže Slovenska, 2005, s. 13.

⁵⁵ Zákon č.108/2006. In *Sbírka zákonů Česká republika - Částka 37*. [online].[cit. 2013-02-09] Dostupné na WWW: <[http://www.mvcr/sbirka/2006/sb037-06\[1\].pdf](http://www.mvcr/sbirka/2006/sb037-06[1].pdf)>.

Poskytovatelem této sociální služby jsou zejména nestátní subjekty, především neziskové organizace. Nestátní neziskové organizace mohou nabývat různých podob - občanské sdružení, obecně prospěšná společnost, nadace a nadační fond, církev a její účelová zařízení.

3.3. CÍLE NZDM

Všeobecným záměrem NZDM je umožnit dětem a mládeži lépe se orientovat v jejich sociálním prostředí, aby v případě zájmu mohli řešit svou nepříznivou situaci a minimalizovat možná rizika související s jejich způsobem života. Jde tedy o nenásilnou formu, která je má naučit nakládat se svým volným časem, předcházet a zmírňovat jejich rizikové chování a rozvíjet jejich sociální dovednosti podporující zdravý životní styl.

Podle Herzoga můžeme cíle nízkoprahového zařízení pro děti a mládež definovat takto:⁵⁶

- zlepšit životní situaci cílové skupiny dětí a mládeže;
- snížit sociální rizika vyplývající z jejich životního stylu, životního způsobu a rizikového chování;
- pomoc při překonání životních problémů dětí a mládeže a zvyšování jejich sociálních dovedností ;
- podporovat sociální začlenění do skupiny vrstevníků i společnosti samotné;
- vytvořit vhodné podmínky a bezpečný prostor pro realizaci osobních aktivit a zajistit psychickou, fyzickou, právní a sociální ochranu během pobytu v zařízení;
- předcházet nebo snižovat zdravotní rizika související s jejich způsobem života;
- poskytovat podmínky pro smysluplné trávení volného času.

---

⁵⁶ HERZOG, A.; SYROVÝ, J., ZIMMERMANNOVÁ, M.; et al. *Pojmosloví NZDM*. [online]. [cit. 2013-02-28]. Dostupné na WWW: <<http://www.streetwork.cz/>>.

3.4. CÍLOVÁ SKUPINA NZDM

Smyslem vytvoření pojmu cílové skupiny není nálepkování nebo dokonce škatulkování klientů. Tento typ sociální služby má jasné zaměření a koncepci pro věkem ohraničenou část populace. Záměrem je tedy určit, komu jsou nízkoprahové programy pro děti a mládež určené.

Každé zařízení si svoji cílovou skupinu stanovuje podle potřeb lokality, ve které se nachází. Společnou charakteristikou většiny nízkoprahových klubů však je, že definují svou cílovou skupinu na základě: trávení volného času s kamarády mimo domov, nezájmu o organizované zájmové aktivity, experimentace s návykovými látkami, konfliktních vztahů v rodině. Cílová skupina je však ohraničená věkem od 6 do 26 let. Zařízení si většinou cílovou skupinu rozdělují podle věku, a to buď prostorově, nebo časově. Důvodem je především zajištění bezpečnosti (např. nebezpečí přenesení negativních vzorců chování), ale i odlišné metody práce.⁵⁷ V lokalitách, kde se vyskytují vyhraněné vrstevnické skupiny, se kluby mohou zaměřit na konkrétní cílovou skupinu – subkulturu či minoritu - skins, rómská mládež.

Vymezením cílové skupiny se zabývá Klíma, který uvádí, že: „*Cílová skupina je definována především podle znaků vztahujících se k osobám klientů. Primárními definičními znaky mohou být např. věk, pohlaví, příslušnost k národnostní či etnické skupině, subkultuře. Sekundární definiční znaky vysvětlují, proč je daná osoba klientem zařízení a co takové osobě může zařízení nabídnout.*“⁵⁸

Cílovou skupinu NZDM rozlišujeme podle:⁵⁹

a) okruhu problémů – prožívání nepříznivé sociální situace (jde o konfliktní společenské situace, obtížné životní události, omezující životní podmínky)

b) podle věkové skupiny

- od 6 do 12 let
- od 13 do 18 let

---

⁵⁷ BARTOŇOVÁ, M.; ŠÁNDOR, J. *Nízkoprahové programy pro děti a mládež: Úvod do problematiky*, s. 41.

⁵⁸ KLÍMA, P. a kol. *Kontaktní práce: Antologie textů*, s. 87.

⁵⁹ HERZOG, A.; SYROVÝ, J., ZIMMERMANNOVÁ, M.; et al. *Pojmosloví NZDM*. [online]. [cit. 2013-02-28]. Dostupné na WWW: <<http://www.streetwork.cz/>>.

- od 19 do 26 let
- c) podle konkrétní lokality, kde žijí nebo se pohybují
- sociálně
  - geograficky
- d) vztahují se k nim další (doplňkové) charakteristiky
- vyhýbají se standardizovaným formám institucionalizované péče a pomoci;
  - nemohou nebo se nechtějí zapojit do standardních volnočasových aktivit;
  - dávají přednost neproduktivnímu trávení volného času;
  - dávají přednost trávení volného času mimo rodinu či jinou sociální skupinu;
  - mají životní styl, díky kterému se dostávají do konfliktů, který je ohrožující pro ně samé nebo jejich okolí;
  - nepřicházejí s jasnou zakázkou nebo ji nedovedou či nechtějí definovat tak, jak to vyžadují jiné typy služeb.

Velmi samozřejmě záleží na tom, jak bude služba cílové skupině prezentována. Všechny nabízené služby by měly být co nejvíce zpřístupněné klientům tak, aby pro ně byly co nejlépe dostupné jak z hlediska prostorového, tak časového, sociálního a psychologického. Jiří Stáníček⁶⁰ říká:

„Nízkoprahové zařízení vytváří prostředí, které je svým charakterem a umístěním blízké přirozenému prostředí klienta. Nízkoprahovost je záležitost skutečné a reálné dostupnosti. Každý program, každé centrum musí ve své lokalitě, komunitě, tj. ve své sociální realitě vědět, co určuje tu skutečnou dostupnost.“

Jde tedy o maximální dostupnost služby pro ty, kteří jí potřebují. Je důležité si uvědomit, že nízkoprahové programy nevychází z nějakého stabilního rámce setkávání s klientem. Frekvenci a rozsah návštěv zařízení určuje klient.

K posouzení míry nízkoprahovosti jednotlivých zařízení mohou sloužit níže jmenované principy. Tyto principy byly sestaveny ve snaze odbourávat psychologické

---

⁶⁰ STÁNÍČEK, J. *Bulletin Éthum*. č. 33/2002, s. 16

a sociální časové a prostorové bariéry, které by bránily cílové skupině vstupu do zařízení či využití poskytovaných aktivit a služeb. Bariérou se velice snadno může stát umístění zařízení v takové části města či obce, kde nefunguje nebo špatně dopravní obslužnost, zařízení je v blízkosti institucí, které cílovou skupinu odrazují (policie).⁶¹

Principy nízkoprahovosti:

- Zařízení má být atraktivní pro cílovou skupinu (svým charakterem a umístěným blízkým přirozenému prostředí).
- Pasivita či názorová odlišnost nejsou překážkou ve využívání služby.
- Uživatelé mají možnost zůstat v anonymitě.⁶² Jakákoliv dokumentace obsahující osobní údaje klienta musí být vedena s klientovým souhlasem a s právem do něj nahlížet.
- Podmínkou užívání služby není členství či jiná forma registrace ani pravidelná docházka. Příchod a odchod klientů je limitovaný pouze otevírací dobou zařízení. Klienti se nemusí účastnit aktivit a činností zařízení.
- Klientům jsou aktivity a služby poskytovány bezplatně. Finanční spoluúčast klienta je možná při nadstandardních nebo navazujících aktivitách – např. koncertech, víkendových pobytech, táborech.
- Provozní doba zařízení odpovídá potřebám klientů. Je otevřeno v době, kdy klienta má podmínky přijít do zařízení (z hlediska dne, měsíce, roku).
- Službu může využívat kdokoliv z cílové skupiny bez omezení, pokud svým chováním a jednáním neomezuje sám sebe, ostatní klienty, pracovníky či efektivitu služby.⁶³

Další důležitou podmínkou je z hlediska klientů možnost participace. Klienti se mohou spolupodílet na činnosti zařízení. Jednou z alternativ je například vytváření programu. Především možnost spoluúčasti na vytváření podoby klubu může zajistit jeho

---

⁶¹ KLÍMA, P. *Kontaktní práce: Antologie textů*, s. 263.

⁶² Tamtéž, s. 263.

⁶³ HERZOG, A.; SYROVÝ, J., ZIMMERMANNOVÁ, M.; et al. *Pojmosloví NZDM*. [online]. [cit. 2013-02-28]. Dostupné na WWW: <<http://www.streetwork.cz/>>.

větší atraktivnost, klienti si tak k němu mají možnost přirozenou cestou vybudovat vztah.⁶⁴

3.5. POSKYTOVANÉ SLUŽBY

Nízkoprahová zařízení poskytují široké spektrum sociálních služeb, které jsou však pro jednotlivá centra specifická. Protože každé musí vycházet ze svých individuálních možností (prostory, finance...). Služby jsou stanoveny v pracovní verzi Standardů NZDM. V zásadě však poskytují čtyři základní služby: pobyt v zařízení, sociálně terapeutické činnosti, volnočasové služby, preventivní, pedagogické a výchovné programy.

Pobyt v zařízení (spolubytí a přijetí v bezpečném prostředí, poskytnutí zázemí)

Sociální služby

Závaznou nabídku sociálních služeb tvoří kontaktní práce, situační intervence, poradenství, doprovodné aktivity, terénní sociální práce. Fakultativní nabídka zahrnuje kontaktní hodiny, skupinovou práci, mediační služby, terapeutické služby, krizovou intervenci.

Preventivní služby

Nabídka těchto služeb vychází ze snahy předcházet, zabraňovat rizikům sociálně negativního chování cílové skupiny NZDM. Jedná se tedy o formu primární a sekundární prevence. Jednotlivé preventivní programy jsou tvořeny na základě specifických potřeb jednotlivých zařízení. Preventivní programy mohou mít charakter jednorázových, příležitostných aktivit (besedy, diskuse, komponované programy) nebo dlouhodobých. Součástí těchto preventivních služeb je i možnost doučování.

Volnočasové služby

Služby zahrnují aktivity, jejichž cílem je zaplnění volného času klientů. Zařízení poskytují vybavení pro volnočasové aktivity. Jde především o zajištění základních pomůcek a vybavení (fotbálek, deskové hry, aparatura).

---

⁶⁴ BEDNÁŘOVÁ, Z.; PELECH, L. *Slabikář sociální práce na ulici*. Brno: Doplněk, 2003, s. 99.

Zásadní složku tvoří podporování vlastních aktivit klientů, které je realizováno na základě nabídky : „*Otevřeného sociálního prostoru s možností přivlastnění tohoto prostoru k seberealizaci spolu s nabídkou doprovázení s profesionálním vztahem, přičemž se vše odehrává na pozadí přirozeného prostředí vrstevnické skupiny v rámci společně tráveného volného času.*“⁶⁵

Pracovníci připravují i různé volnočasové dobrovolné programy, jejich snahou je především klienty aktivizovat. Jedná se například o různé osvětové (přednášky, besedy) a zábavné programy (hudební produkce, turnaje).

Nedílnou složkou nabízených programů jsou často i jedno nebo vícedenní akce (výlety, pracující s prvky zážitkové pedagogiky). Jednou z dalších forem volnočasových služeb jsou i dílny (hudební zkušebna apod.), které však nemají podobu kroužků s cílem rozvíjet pravidelně určitou činnost klientů.⁶⁶

Pracovníci při vytváření programů vycházejí z určité hierarchie volnočasových aktivit, které mohou nabízet. Vytvořila je pracovní skupina pro dodefinování NZDM. Jejich seřazení odpovídá potřebám a zájmům klientů. Nejpreferovanější jsou jednoduché instrumentální aktivity (poslech hudby, kreslení apod.), kdy pracovníci pouze aktivity zprostředkovávají. Na druhé místo se řadí volnočasové aktivity složitějšího charakteru, kdy pracovníci poskytují navíc i podporu (návodnou pomoc) – hudební zkušebna, výtvarná dílna. Třetí pozici představují akce, které iniciovali sami klienti (např. turnaje ve stolním fotbálku). Předposlední nabízenou aktivitou jsou akce, které slouží k propagaci zařízení nebo zpestření rutiny (koncerty, turnaje). Poslední pozici v hierarchii volnočasových aktivit zaujímají dílny, na které je zajišťován lektor a mohou mít podobu pravidelných či nepravidelných akcí.⁶⁷

3.6. SHRNUTÍ PROBLEMATIKY NZDM

V krátkém shrnutí lze tedy říci, že NZDM jsou jasně definovaná zařízení. Mají přesně stanovenou cílovou skupinu, metody a formy práce a těžištěm jejich činnosti je poskytování sociální služby.

---

⁶⁵ KLÍMA, P. *Kontaktní práce: Antologie textů*, s. 63.

⁶⁶ BARTOŇOVÁ, M.; ŠÁNDOR, J. *Nízkoprahové programy pro děti a mládež: Úvod do problematiky*, s. 50.

⁶⁷ HERZOG, A.; SYROVÝ, J., ZIMMERMANNOVÁ, M.; et al. *Pojmosloví NZDM*. [online]. [cit. 2013-02-09]. Dostupné na WWW: <<http://www.streetwork.cz/>>.

Pracovníci nízkoprahových klubů poskytují mladým lidem pomoc v obtížných situacích a také formou prevence usilují o to, aby mladí lidé obtížné situace zažívali co nejméně a byli si vědomi potenciálních rizik. Kromě toho kluby také reprezentují volnočasovou alternativu k různým zájmovým kroužkům a ostatním organizovaným aktivitám. Pod jednou střešou se dostane zájemci bezpečný prostor pro jeho pozitivní zájmové aktivity, které rozvíjí jeho tvůrčí potenciál, asistence při realizaci aktivit vycházejících z jeho nápadů, tak i pomocná ruka v obtížné životní situaci, protože poskytuje i poradenství a sociální servis.

Díky této službě mají zájemci možnost navštěvovat prostředí, kde jsou přijímáni, kde mohou prezentovat a prosazovat svoje názory a postoje, kde o ně má někdo skutečný zájem a bere je jako sobě rovné. Právě tento přístup často chybí i v jiných, než jen často zmiňovaných problémových rodinách.

Pracovníci zařízení nestrukturují činnosti, jejich úloha je především být k dispozici, provázet. Na požádání pomoci, poradit. Mohou nabízet i organizované aktivity, pokud si je klienti sami vyžádají. Návštěvníci se nemusí aktivně zapojovat do činností či programů, které v zařízení probíhají. Účast je jim pouze nabídnuta. Často totiž tato cílová skupina navštěvuje zařízení za účelem s někým být a někam patřit. Je pouze na nich, zda přišli jen tak pobýt, poradit se nebo se bavit. Pracovníci, kteří respektují klientovu osobnost, jeho názory, kulturu, myšlenkový svět, mají otevřenou cestu k diskusi a následně ke změně jeho chování.⁶⁸

Přístup do zařízení je regulovaný pouze stanovenými pravidly pobytu, která návštěvníci spoluvytvářejí. I minimální množství pravidel však vytváří prostor svobody a bezpečí.⁶⁹

Zásadní úloha NZDM je spatřována v aktivním ovlivňování a změně skupinové normy, protože ve fázi dospívání je skupinová norma jedním z faktorů pro identitu a sebedefinování mladistvého.⁷⁰

Za specifikum NZDM můžeme označit i umožnění „zážitku a zkušenosti, různým rizikovým a ohroženým mladým jedincům a skupinám, že odborná pomoc dospělých

---

⁶⁸ KLÍMA, P. *Kontaktní práce: Antologie textů*, s. 263.

⁶⁹ BARTOŇOVÁ, M.; ŠÁNDOR, J. *Nízkoprahové programy pro děti a mládež. Úvod do problematiky*, s. 53 – 57.

⁷⁰ Tamtéž, s. 352.

a jejich zájem na změně nežádoucího chování nemusí být vždy pouze omezujícím, dozorujícím a normativním přístupem chování. ⁷¹

Jaké zkušenosti mají v tomto směru pracovníci NZDM, jak mohou zasahovat do výběru zájmových aktivit ve smyslu zkvalitnění, ovlivnění těchto aktivit, se snaží zjistit výzkumná část bakalářské práce.

---

⁷¹JEDLIČKA, R. a kol. *Děti a mládež v obtížných životních situacích*, s. 387.

4. VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

Výzkumnou částí této bakalářské práce je výzkumné šetření zabývající se nízkoprahovými zařízeními. Rozsah tohoto tématu je však zúžen na pohled, jak nízkoprahové zařízení vnímají sami pracovníci. Vzhledem k charakteru zvoleného tématu jsem se rozhodla o kvalitativně orientované výzkumné šetření, které je založené na blízkém kontaktu výzkumníka se zkoumaným problémem.

4.1. VÝZKUMNÁ OTÁZKA A CÍL VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Ve výzkumné části práce jsem se zaměřila na popis výše uvedeného zařízení, které je alternativou k nejčastěji nabízeným volnočasovým zařízením pro děti a mládež. V porovnání s nimi však funguje na principu bezplatnosti, neklade důraz na pravidelnost docházky či nutnost registrace.

Výzkumný problém jsem zúžila do takového rozsahu, aby bylo možné ho reálně zkoumat. Výzkumnou otázku jsem formulovala následovně:

Jak pracovníci nízkoprahových zařízení vnímají význam těchto zařízení ve smyslu zkvalitnění, ovlivnění zájmů jejich návštěvníků.

Mým výzkumným cílem je tedy snaha o pochopení, jak mohou pracovníci reálně zasahovat do výběru zájmových aktivit, zda skutečně dochází k ovlivňování zájmů jejich návštěvníků. Jaké jsou jejich zkušenosti s dětmi a mládeží, kteří tato zařízení navštěvují. K důkladnému popisu této problematiky bylo potřeba systematické studium a analýza výpovědí lidí, kteří v této oblasti působí. Ke zpracování této problematiky bylo použito metody kvalitativně orientovaného výzkumu na základě metodologie kvalitativního výzkumu, jak ji popisuje Hendl.

4.2. VÝZKUMNÝ SOUBOR

Předmětem výzkumného šetření byly názory, zkušenosti pracovníků NZDM působících v Jihočeském regionu. Výzkumný soubor byl však zúžen pouze na tři vybraná zařízení. Šetření se zúčastnilo celkem devět pracovníků. Podmínkou bylo, aby se tyto pracovníci věnovali přímé práci s uživateli služby NZDM. Základní informace o pracovnících (respondentech) i zařízeních obsahují přílohy č. 1 a č. 2.

4.3. METODA VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Nejvhodnějším způsobem, jak získat informace o tom, jak pracovníci vnímají možnost ovlivňování zájmů uživatelů zařízení, je rozhovor. Tato metoda totiž umožňuje zachytit fakta a dále je možné sledovat reakce respondenta na otázky a podle toho usměřňovat další dotazování. Vybrána byla metoda polostrukturovaného rozhovoru.

Takto provedený rozhovor má zajistit, že se skutečně dostane na všechna pro tazatele zajímavá témata. Je na tazateli, jakým způsobem a v jakém pořadí získá informace, které osvětlí daný problém. Zůstává mu i volnost přizpůsobovat formulace otázek podle situace.⁷²

Průběh rozhovorů s jednotlivými respondenty jsem zaznamenávala na diktafon. Rozhovor trval cca 45 minut. Po uskutečnění všech rozhovorů byly tyto zpracovány do písemné podoby, aby s nimi bylo možné dále pracovat. Rozhovor jsem vedla podle těchto otázek:

1. Jak byste představil/a vaše zařízení?
2. Co může služba vašeho zařízení návštěvníkům nabídnout, co od ní získá? Může ovlivnit jejich budoucnost?
3. Máte pocit, že se díky této službě návštěvníci v něčem zlepšili? Naučili se něčemu novému?
4. Co bylo podle Vás hlavním důvodem k tomu, že se návštěvníci rozhodli využít pomoci této služby?
5. Jaké jsou ve vašem okolí možnosti k trávení volného času dětí?

---

⁷² HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005, s. 174.

6. Jak by podle Vás návštěvníci trávili svůj volný čas, pokud by službu nenavštěvovali?
7. Myslíte si, že je možné díky určité zájmové činnosti realizované ve vašem středisku přiblížit se psychickému stavu vašich návštěvníků?
8. Jak získáváte důvěru návštěvníků?
9. Můžete uvést nějaký typický příklad, která činnost oslovuje nejvíce návštěvníků?
Proč?
10. Ptal/a jste se dítěte jaké má zájmy, co jej baví?
11. Podporujete dítě v projeveném zájmu?
12. Zaznamenal/a jste nějaký vývoj u zájmů jednotlivých návštěvníků? Mění se? Čím je to ovlivněno?
13. Jakou mají dle Vašeho názoru, projevené zájmy intenzitu?
14. Myslíte si, že zájmy, které mají možnost rozvíjet ve vašem středisku, plní nějaké jejich potřeby?
15. Jaké hodnoty návštěvníci uznávají a projevuje se to nějak v jejich zájmech?

Z odpovědí respondentů jsem získala níže jmenované kategorie:

Nabídka bezpečného prostoru; získání sociálních kompetencí; hledání zázemí; nedostatek alternativních zájmových možností; preventivní funkce NZDM; zájem jako prostředek v NZDM; získávání důvěry; umožnění realizace preferovaných aktivit; NZDM jako alternativa, která naslouchá (zjišťování zájmu klientů, podporování klientů v projeveném zájmu, reflexe vývoje zájmů klientů, intenzita zájmů klientů); naplnění potřeb klientů NZDM; hodnoty preferované klienty NZDM.

4.4. POPIS JEDNOTLIVÝCH KATEGORIÍ

4.4.1. Nabídka bezpečného prostoru

Čtyři pracovníci hovoří o bezpečném prostoru, který blíže specifikují tím, pro koho je nabízen, jaké aktivity je zde možné nabízet, ovšem základním principem pro ně je umožnění bezpečného trávení volného času dětem a mládeži. Pracovník č. 8 říká: „*Aby volný čas netrávili venku, nedělali průšvihy a naučili se ho trávit smysluplně a produktivně a aby se nějakým žádoucím směrem rozvíjeli.*“

Ve výpovědích pracovníků se objevily i některé aspekty z principu nízkoprahovosti. Jedním z principů je dostupnost zařízení pro klienty. Pracovník č. 2 hovoří v této souvislosti takto: *„Snažíme se, aby klienti při vstupu překonávali co nejméně překážek jak formálních tak prostorových či jakýchkoliv sociálních. Tady nehraje roli pohlaví, názorový proud apod.“*

Pro pracovníka č. 5 je důležité, že *„Klienti mohou chodit anonymně“*. Pracovník č. 3 vnímá jako klíčové, *„Že se tu kromě trávení volného času mohou doučovat, ale také řešit své problémy a můžeme je navázat na další zařízení.“*

Zbývající pracovníci (č. 1, 3, 4, 6, 7, 9) pak vidí přínos zařízení především v možnosti sociální služby, kterou NZDM poskytuje, a to především dětem ze sociálně slabých rodin.

4.4.2. Získání sociálních kompetencí

Všech devět pracovníků se shoduje v názoru, že klienti pobytem v NZDM jednoznačně získávají především sociální kompetence. Většina i na příkladech dokládá pozitivní ovlivnění budoucnosti některých svých klientů. Zastřešujícím pojmem proto byl zvolen pojem získání sociálních kompetencí. V zařízeních, která navštěvuje široce zaměřená cílová skupina, vyzdvihují i možnost pozitivního ovlivňování u nejmenších předškolní přípravou a mimoškolní přípravou a neformálním vzděláváním u školáků.

Pracovník č. 8 vysvětluje: *„Je to hodně důležité pro ty nejmenší, mají špatnou motoriku, pomáhá jim to při přijetí do školy.“* Pracovník č. 7 potvrzuje, že je důležitá též možnost doučování *„Je to tu hodně zaměřené na doučování, které jim umožní získat lepší studijní výsledky, a tím i lepší pozici v třídním kolektivu.“*

Pracovník č. 9 zdůrazňuje: *„Nejen mimoškolní příprava dětí je důležitá, ale také nastavení hranic, dodržování pravidel, vedení k určité zodpovědnosti za své jednání a chování.“*

Snahou pracovníků pracujících s dospívajícími je kromě rozvíjení sociálních kompetencí i podpora v doprovázení dospíváním. Pracovník č. 3 pracující s dospívajícími vypověděl: *„Získají rozhled a přehled nad tím, kam směřují, získají přehled nad svými problémy, jsou to pubertáci, kteří spoustu věcí s rodiči řešit nebudou a radši to budou řešit tady.“*

Pracovník č. 4 chápe nabídku NZDM jako možné překročení sociokulturního handicapu vyloučené skupiny Romů, když říká, „*Tady mají možnost dostat se do kontaktu s jiným způsobem chování, řešení konfliktů a tím dlouhodobým a pomalým vlivem se může stát, že změní určité reakce a zachovají se jinak.*“

Pracovník č. 2 také potvrzuje vývoj osobních kompetencí uživatelů, když říká: „*Tak ti naši nejstarší klienti se rozhodně posouvají, jde o jejich sebevědomí, projev, jejich podnikavost něco zorganizovat, na něco se zaměřit a po krocích dojít až k realizaci.*“

4.4.3. Hledání zázemí

Výpovědi pracovníků na tuto otázku se kryjí s posláním, které tato zařízení mají. To znamená, že často bylo jako primární důvod uváděno hledání zázemí nebo doprovázení klientů v jejich dospívání. Většinu klientů zařízení totiž tvoří mládež v pubertě či adolescenci, kdy právě tato skupina mladých lidí potřebuje řešit spoustu problémů. Prvotním impulsem k návštěvě zařízení často bývá zvědavost. Tu uvádějí pracovníci (č. 1, 5, 6, 7, 8). Na zvědavost se pak nabalují další věci, jako např. vyhledávání autority. „*Zjistili jsme, že přes 60 % klientů je z nekompletních rodin, asi tu nachází něco, co nemají v tom svém životě, kromě zábavy tu asi nachází v pozici nás jako pracovníků nějakou autoritu, která je zároveň akceptující*“ (č. 2).

Adolescenti však také potřebují ukázat, co v nich je. Mnohdy mohou vyhledávat kupříkladu konflikt s autoritou. Pracovníci jim pomáhají najít bezpečný způsob, jak svou individualitu projevit. „*On může zažít konflikt s autoritou třeba s policajtem někde na ulici a může to mít určitý důsledek, nicméně já mu umožním ho zažít v bezpečném prostředí bez následků.*“ (č. 4). Mezi další důvody vyhledávání této služby, které jsou důležité z hlediska mladších klientů, patří nepodnětnost domácího prostředí (č. 5), možnost setkávání s vrstevníky (č. 6). Pracovníci (č. 8, 9) pak ještě zmiňovali bezplatnost.

4.4.4. Nedostatek alternativních zájmových možností

Celkový pohled na nabídku zájmových činností z hlediska sledované cílové skupiny byl vyhodnocen pracovníky jako nevyhovující. Ačkoliv pracovníci neuváděli nedostatek zájmových možností, velice často zdůrazňovali finanční náročnost, tedy nedostupnost pro jejich cílovou skupinu (č. 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9) a jako překážku pocíťovali

organizovanost a pravidelnost vyžadovanou v obvyklých volnočasových zařízeních č. 5, 7). *„Tady funguje Dům dětí a mládeže, různé kroužky, ale je to placený a navíc oni nejsou na ty organizovaný kroužky, když už i začnou, tak se odhlásí, protože nejsou schopni dodržovat tu pravidelnost.“* (č. 7).

K většině činností, jak na úseku sportu či kulturních činností, je z větší části potřebná spolupráce rodiny, která tyto aktivity podporuje, sponzoruje. Mnohdy právě toto cílové skupině brání v přístupu k využívání těchto nabídek. Vysvětluje to svou odpovědí pracovník č. 5: *„Naši jsou hodně muzikálně nadaný, ale Základní uměleckou školu si musí platit, proto využívají hudebnu. Vše, co nabízí město, je placené, u nás je trávení volného času zadarmo.“* Pracovník č. 2 také vnímá nabídku jako nedostatečnou. *„Jsou tu jenom organizovaný kroužky, tahle alternativa je tu jediná.“*

4.4.5. Preventivní funkce NZDM

Umožňuje pochopení NZDM také jako preventivního zařízení tak, jak ho svými odpověďmi definovali pracovníci. Pracovníci se odkazují na cíle NZDM a dodávají: *„Občas děláme dotazníkový sondy, abychom věděli, kde jsou, co dělají, kde se scházejí.“* (č. 2). *„Když nejsou tady, tak často vidíme, jak někde popíjí, pokuřují, nemají vlastně žádnou věc, které se můžou chytit, poflakují se.“* (č. 3). Součástí běžné nabídky klubu jsou i různé preventivní aktivity – v běžném kontaktu se otevírají témata jako je kouření, sex, drogy, prevence záškoláctví, ale jsou organizovány i besedy s preventivním obsahem (č. 3). Vychází se přitom ze zájmů a potřeb klientů, jinak by nepřišli *„Poflakovali by se po městě, protože do kroužků nechodí.“* (č. 5).

4.4.6. Zájem jako prostředek v NZDM

Pracovníci (č. 4, 5, 6, 7, 8, 9) se vyjadřují v tom smyslu, že jde vlastně o klíčový bod, který určuje úspěch celé budoucí práce s klientem. Zjednodušeně řečeno jde o to, aby pracovníci byli schopní se naladit na úroveň svých klientů. Pracovník č. 1 upřesňuje: *„Myslím, že to chce vychytat to, co je baví, ta činnost. Osvědčilo se mi to třeba v té hudební zkušebně. Když tam s nimi jdu a ukážu jim zájem, tak se otevřou, dá se od nich dozvědět mnohem víc.“*

Další konkrétní způsoby, které používají pracovníci k navázání kontaktu, dokládají následující výroky: *„Hrajeme nějakou hru a přitom se bavíme, co dělali včera a to, čím se zabývají, vyplyne jako mimoděk.“* (č. 2). Nejvýstižnější příklad podal pracovník

č. 3: „Vedl jsem tu tanec a díky němu jsem se k nim přiblížil. Oni tím tancem dokázali vyjádřit, co prožívají.“ Zájmová činnost nabízená NZDM je tedy prostředkem jak být spolu, není tu kladen důraz na činnost samotnou, naopak v centru zájmu stojí jedinec sám a projevený zájem je tu podpůrným prostředkem.

4.4.7. Získávání důvěry

Na místě je připomenout, že NZDM jsou zařízení sociálního charakteru, poskytující sociální služby, a tím je dán i vztah mezi personálem a klienty, který je partnerský. Vychází se přitom z přístupu pracovníků, kteří jsou čitelní, upřímní, otevření „Všímáme si jejich přání i stížností, vidí, že to řešíme, mluvíme s nimi o osobních prožitcích.“ (č. 3).

Jako zásadní můžeme označit i zkušenost cílové skupiny, že vnímají NZDM jako prostor, kde jsou pro někoho důležití a kde jim někdo věří. „My jim taky věříme a oni vidí, že sem chodí jejich sourozenci, kamarádi.“ (č. 8).

Z výpovědí pracovníků dále vyplynulo, že získávají důvěru při různých hrách, společných činnostech, na základě společného prožitku, kde především dochází k uvolnění zábran v komunikaci. „Pěstujeme cit pro to, aby věděli, že tu pro ně jsme. Zároveň na nich nevyzvídáme, to, co oni sami řeknou, mi spíš rozplétáme.“ (č. 2).

Akt získání důvěry je ovlivněn jednáním, rovnocenným přístupem, ale i důsledností v dodržování stanovených pravidel. „Tady jde o to, aby si uvědomovali, že měříme všem stejným metrem. Máme pravidla, která striktně dodržujeme. Vidí, že se ke všem chováme stejně.“ (č. 6).

4.4.8. Umožnění realizace preferovaných aktivit

Prvním hlediskem, které může usnadnit orientaci ve sledování preferovaných činností, je hledisko lokality, odkud klienti pocházejí. Druhým hlediskem pak je samozřejmě věkové odlišení. Pracovníci potvrzují svými výpověďmi, že pokud klienti pocházejí z lokalit s větší koncentrací sociálně nepřizpůsobivých komunit, jejich zájmy a činnosti se soustřeďují kolem tance a hudby. Romská komunita je hodně muzikálně založená. Mladší cílová skupina vyhledává zpívání a tancování, kdežto starší dávají přednost možnosti hrát na hudební nástroje - bicí, klávesy.

Pracovník (č. 6) vysvětluje: „*Oni umí hrát, ale doma hudební nástroj nemají. Tady si ho půjčí a trénují a ostatní poslouchají.*“ „*Zpívat, zkoušet na klávesy - ta hudba je jejich určitý způsob vyjádření.*“ (č. 7).

NZDM, kde převažuje klientela z majoritní společnosti, v zásadě vyhledává hudební zkušebnu, dále pak fotbálek a deskové hry, poslech hudby. „*Dříve to byl hodně rap, teď je to zkušebna, ale i fotbálek, deskový hry, protože jsou neohrožující, tam jsou jasně daná pravidla*“ (č. 2).

4.4.9. NZDM jako alternativa, která naslouchá

a) Zjišťování zájmu klientů

Pracovníci (č. 1 - 9) se shodují, že zjistit zájem klienta je běžná záležitost, jak při úvodním vstupu do zařízení, tak v průběhu návštěv.

„*Je to v podstatě to první, co zjišťuju, abych věděla, kam ho můžu nasměrovat, pozvat, co můžu v rámci klubu nabízet.*“ (č. 9). „*Na to se ptáme v podstatě každý den, když přijde, tak se ptáme, co by chtělo dělat, nabízíme určitý varianty činností, které jsme schopni udělat.*“ (č. 8).

Z pohledu pracovníků jde o jedinečnou možnost podněcovat zvědavost a zvědavost. „*Třeba je spousta klientů, kteří ani neví, jaký mají zájem. Takže sem přijdou a právě ho hledají, my jim s tím pomáháme*“ (č. 1). Na počátku je nutné daný zájem zjistit, následně neustále motivovat, připomínat cíl a přitom být stále chápavý a empatický.

„*Ty jsi chtěl dělat tak dobrý graffiti, jako jsme našli na tom internetu, blížíš se tomu? Já vím, zkraje jsi měl chuť a nadšení. Chceš to pořádně, nebo je to jenom něco, co sis vyzkoušel a zjistil jsi, že to není ono?*“ (č. 2).

Pracovníci se snaží vypátrat motivaci konkrétního zájmu klienta. Pak je totiž otevřená možnost, že u vybraného zájmu vydrží, jak říká pracovník č. 3: „*Když je provázíme, tak si mohou vybrat, co chtějí.*“ Zájmy klientů nejsou strnulé, mění se, to podle toho, jak se mění klienti sami. Často je podstatným faktorem také aktuální složení klientů. „*Starší klienti mají raději riskování a experimentování. Mladší zase dávají přednost neohrožujícím aktivitám.*“ (č. 2). Typickým znakem této cílové skupiny však je nevyhraněnost zájmů, jsou neustále na cestě hledání. Projevuje se u nich typický rys, a to nestálost, nadšení dlouhodobě nevydrží, neumí se zkoncentrovat na jednu aktivitu.

b) Podporování klientů v projeveném zájmu

Pracovníci (č. 1 - 9) se snaží vybavovat klienty dostatkem námětů na činnosti, které by mohly být náplní jejich volného času, kde by se mohli realizovat. Hledají předměty jejich zájmu. Jde však o složitý proces, založený na podněcování, povzbuzování, udržování motivace, instruování a korigování, mnohdy i osvojení nezbytných vědomostí a dovedností, zajištění materiálních a organizačních podmínek. Podmínkou by měla být i spoluúčast klientů na aktivitě, činnosti: *„Když přijdou s šíleným nápadem, pokusíme se to otočit v něco, co lze zrealizovat. Zapojíme je do toho, ptáme se, co jsou ochotni pro to udělat.“* (č. 2). Ovšem musí se najít i správná míra, kdy činnost cílovou skupinu opravdu přitahuje. *„Víme, že když pro ně uděláme programů, akcí moc, tak oni naopak nepřijdou, protože mají něco jasně daného.“* (č. 1).

Bohužel přes veškerou snahu se může stát, že zájem, který dospívající měl a byl intenzivní a podporovaný, nepřetrvá, a to z důvodů negativní reakce vrstevníků, kteří přestávají takového jedince přijímat, jak uvedl pracovník č. 4: *„Přestal se věnovat tomu rapu jenom proto, že nemohl unést to vyloučení, které bylo dané tím jeho zájmem. Oni se v tom nepodporují. Naopak se podporují ve svých slabostech.“*

c) Reflexe vývoje zájmů klientů NZDM

V teoretické části práce bylo vysvětleno, že vznik a vývoj zájmů je jednoznačně vázaný na vývojové fázi dětí, ale zároveň je závislý na stimulaci z prostředí. Nabízené činnosti, zájmové možnosti by měly být adekvátní možnostem a schopnostem jednotlivých klientů. Proto je nezbytné, aby pracovníci věděli, kterou aktivitou, činností jednotlivé věkové skupiny nejlépe osloví. Pracovníci (č. 1 - 9) se shodují v názoru, že zájmy klientů se mění. Které vlivy zasahují do vývoje zájmů podle oslovených pracovníků, demonstrují jejich výpovědi. *„Zájmy se mění. Záleží zcela určitě na náladě, na kamarádech, na pohlaví, na věku - protože s vyšším věkem se mění zájmy k „horšímu“.“* (č. 9). Velký vliv má prostředí, kde se cílová skupina nachází. *„Je to ovlivněno tou skupinou, kde se oni pohybují.“* (č. 3). Podstatné je také sledování aktuálních trendů. *„Proměňuje se to věkem a trendem.“* (č. 5). *„Ty menší jsou hodně aktivní, hodně se snaží, ale s příchodem puberty je málo co zajímá, drží je ta hudba.“* (č. 6).

d) Intenzita zájmů klientů NZDM

Z polostrukturovaných rozhovorů zatím vyplynulo, že silná zvědavost a potřeba činnosti vede děti a mladistvé k extenzivním činnostem, zvláště v oblasti zájmové. *„Velice*

intenzivní zájem projevují o hudbu. Tam vidím ten posun, že se zlepšují. Od první zkoušky se dostali až k vystupování po zábavách, svatbách.“ (č. 3).

Udržení projeveného zájmu se však opírá o několik základních podmínek. Pracovníci disponují dostatečnými vnějšími podmínkami pro realizaci příslušných činností, nabízí dostatek pobídek k těmto činnostem, pomáhají ve zvolené zájmové činnosti. Kromě toho musí dobře zvolit a navodit motivaci. *„Třeba u toho tance záleží, jestli je v blízký době nějaký vystoupení. Před vystoupením jsou schopni nacvičovat denně nebo dokonce několikrát za den.“ (č. 8).* Podněcování stálosti zájmů je ovšem závislé i na osobních vlastnostech, aktuálním subjektivním stavu, naučených způsobech jednání a množství a povaze předchozích zkušeností klientů. *„Pokud jdou do té zkušebny hrát, zkoušet, zpívat, tak tam jdou proto, že to chtějí oni sami. Je to intenzivní, tady dělají to, co sami chtějí.“ (č. 1.)* Pracovníkům (č. 2, 4, 5, 6, 7, 9) se jeví zájmy jejich klientů spíše jako povrchní a pro kategorii mladistvých to dokonce považují za typický problém - zájmy jsou široké, ale povrchní a nestálé.

4.4.10. Naplnění potřeb klientů NZDM

Pracovníci vypovídají, že podmínkou aktivit v zájmových oblastech je uspokojení zájmu, tedy uspokojení nějaké specifické potřeby. Pracovnice č. 1 se to snaží blíže specifikovat: *„Oni si ty zájmy podle toho vybírají. Díky těm zájmům se můžou projevit, vyložit něco ze sebe, projevit se třeba v tom rapu, být sami sebou.“*

Z pohledu zájmových aktivit se jedná především o základní potřeby uznání, seberealizace (č. 6) a dalších, jako je potřeba poznání (č. 5), komunikace (č. 3, 6), jistoty. Nejrozsáhlejší výčet potřeb uvádí pracovnice č. 9: *„Klienti mají potřebu bezpečí, chtějí zažít pocit uznání, chtějí být akceptováni v kolektivu, v klubu. Myslím, že u nás mohou naplnit i potřebu seberealizace.“*

Pokud nenajde klient uspokojení svých potřeb v dostatečné míře v rodině nebo škole, hledá pak tuto možnost v jiných sociálních skupinách, kterou může být právě chráněný prostor NZDM: *„Dáváme jim tady prostor zažít pocit, že něco zvládli, dokázali, byli za to pochváleni. Oni si vlastně můžou zvýšit to svoje sebevědomí.“ (č. 8).* Pracovník č. 2 hovořil především o potřebě partnerství.

4.4.11. Hodnoty preferované klienty NZDM

Jaké hodnoty si klienti osvojili, můžeme poznat z jejich chování k ostatním, ale také ze zájmů, které mají. „*Když tam máme toho kluka, co vyučuje ostatní na bicí, tak prostě každého, kdo tam chodí, chválí. Tam je vidět, jak má nastavené hodnoty.*“ (č. 1).

Pracovník (č. 2) přímo charakterizuje: „*Ty hodnoty jsou tady nad zájmy a aktivitami, které tady probíhají.*“

Pracovník (č. 3) zdůrazňuje, že hodnotový žebříček si vytváří každý klient sám a tady velmi záleží na jeho zkušenostech a možnostech, protože někdy může být dokonce přijatá hodnota silnější než biologicky zakotvená potřeba: „*Romové mají hodně vysoko rodinné a společenské vazby. To je u nich hrozně důležité. Tu rodinu mají na prvním místě, proto kolikrát nepřijdou, protože se starají o mladší sourozence.*“ Zároveň dodává, že potřeba poznání a z ní vyplývající hodnota vzdělání není pro tuto cílovou skupinu důležitá. Stejného názoru je i pracovnice (č. 9): „*U našich klientů bohužel nebývá přejatou hodnotou z rodiny např. pravda, vzdělání a následné zaměstnání.*“

Snahou pracovníků je však pozitivní hodnoty reprezentovat a předávat je svým klientům.

Které hodnoty tedy jsou pro cílovou skupinu NZDM důležité, kterým přiřadí význam? Nejčastěji skloňovanou hodnotou byla hodnota přátelství (č. 1, 2, 4, 5, 8, 9), dále hodnota spravedlnosti (2, 7, 8) a hodnota rodiny (4, 7, 9).

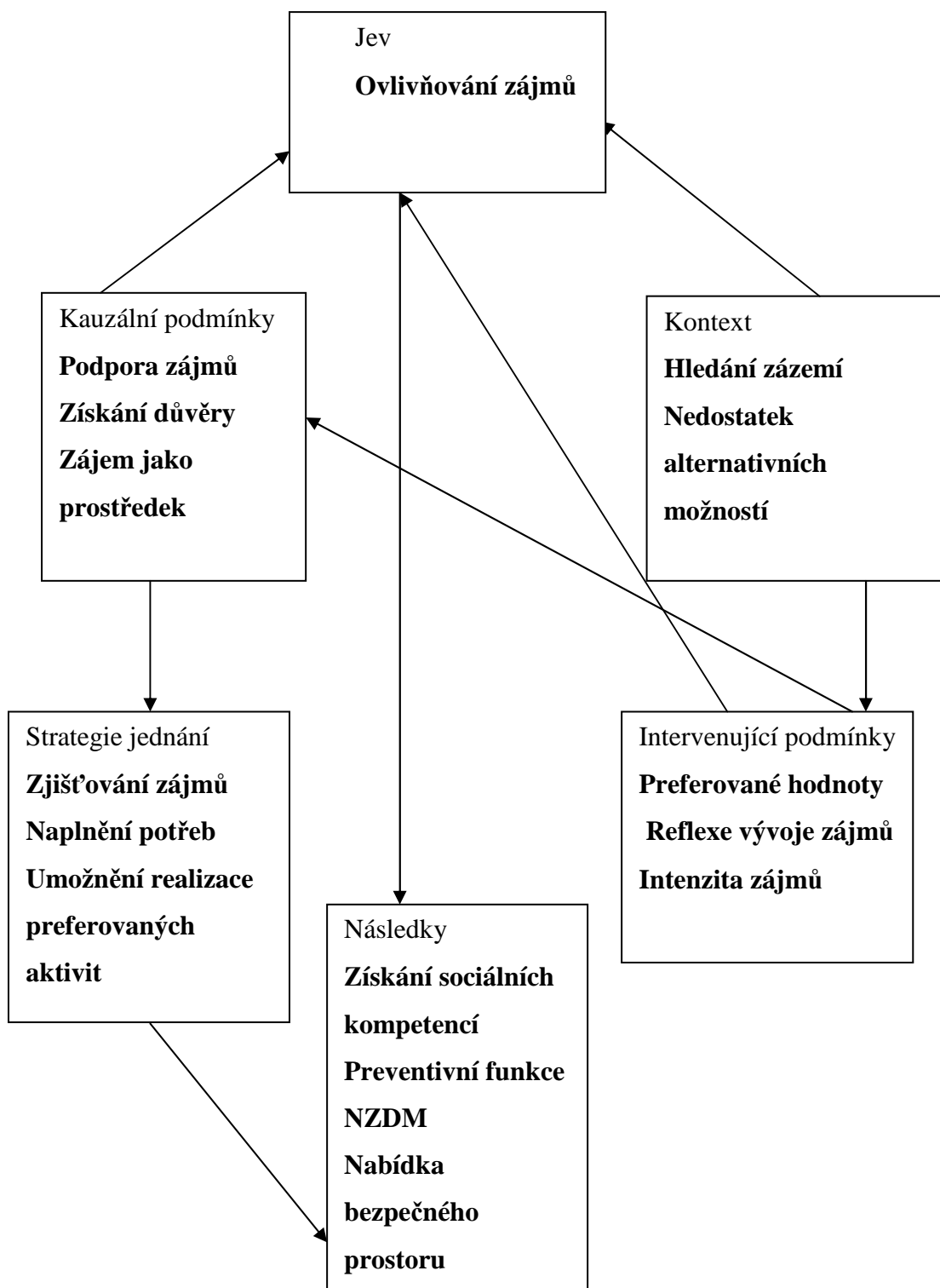
Pro analýzu získaných dat byla zvolena metoda zakotvené teorie. Jde o „*teorii induktivně odvozenou ze zkoumání jevu, který reprezentuje*“. Cílem této „*metody je vytváření teorie, která věrně odpovídá zkoumané oblasti a vysvětluje ji. Všechny postupy zakotvené teorie vedou k identifikaci a rozvinutí pojmů a jejich uvedení do vzájemných vztahů.*“⁷³

Získaná data jsem třídila, klasifikovala tak, abych mohla zkoumat jejich vzájemné vztahy. Prvním krokem bylo vytvoření kategorií a podkategorií k výše uvedeným otázkám výzkumného šetření. Přenesením těchto kategorií a subkategorií, které byly získány analýzou výzkumných rozhovorů v první fázi, otevřeným kódováním vznikl

---

⁷³ STRAUSS, A., CORBINOVÁ, J. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a metody zakotvené teorie*. Boskovice: Albert, 1999, s. 14 – 15.

obraz všech souvislostí hlavního tématu práce, tedy ovlivňování zájmů návštěvníků NZDM. Paradigmatický model nám dá odpověď na to, které faktory působí při výběru zájmů, co zařízení návštěvníkům nabízí a co si z něj reálně odnášejí.

4.5. ANALÝZA KATEGORIÍ VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Závěrečná fáze umožní formulovat nové vztahy a jejich uvedení do souvislostí s ústřední kategorií kódovacího paradigmatu a celé bakalářské práce.

Ústřední kategorie **ovlivňování zájmů** přímo vyžaduje spojení s několika klíčovými kategoriemi. Jednou z nich je **podporování zájmů**. Pracovníci zdůrazňují, že pokud mají klienti pocit, že je jejich zájem podporován, zažívají pocit uspokojení ze své činnosti a oni sami se cítí důležití. Uspokojení z činnosti samotné může být zároveň samo o sobě nejlepší motivací k další činnosti. Navíc toto uspokojení z činnosti mohou zažívat v prostředí, které vnímají jako otevřené, akceptující, kde nalézají radu a pomoc. Jestliže se jim dostává možnosti v bezpečném prostředí projevit svou individualitu, **získáváme jejich důvěru**. Získaná důvěra je pak pro pracovníky základním stavebním kamenem nejen pro ovlivňování zájmového pole klienta, ale i pro další činnosti poskytované zařízením. K přiblížení, navázání vztahu používají jedinečný nástroj, přitahující mladé lidi do zařízení, a tím jsou **preferované zájmové aktivity**, které pracovníci nejen **zjišťují**, ale snaží se **umožnit jejich realizaci**. Důležitá z hlediska pracovníků je **funkce zájmu jako prostředku jak být spolu**. Návštěvníci budou snáze důvěřovat lidem, kteří umožní uspokojení jejich specifických potřeb. Návštěvníci v přijímajícím prostředí především vyhledávají naplnění svých potřeb, které jasně vycházejí z jejich individuálních zájmů.

Kategorie **naplnění potřeb** se dostává do vztahu s podmínkou **získávání důvěry**, ale zároveň ovlivňuje ústřední kategorii **ovlivňování zájmů**. Z hlediska zájmů je důležité vědět, že mladí lidé přikládají velký význam prostředí, kde se mohou realizovat, kde je jim nasloucháno, kde zažívají pocit vlastní hodnoty. Mladí lidé primárně vyhledávají důležitý protějšek, který podpoří jejich jedinečnost a poskytne potřebnou stabilitu a sebejistotu. Těmito důležitými osobami mohou být pracovníci, kteří jsou tzv. otevření. Toto **hledání zázemí** může pramenit z nepodnětnosti rodinného prostředí, možnosti setkávání se s vrstevníky, zvědavosti, ale u převážné většiny návštěvníků jde o **nedostatek alternativních zájmových možností**. Oba pojmy tvoří kontext a ústřední kategorie ovlivňování zájmů se odráží v tom, že zde mají možnost získat nové poznatky, které je motivují k novým zájmům.

Kategorie **preferované hodnoty** má také důležité místo v paradigmatickém modelu. Pokud platí předpoklad, že k cílům činnosti jsme motivováni svým

hodnotovým systémem, je při stimulaci zájmů mladých lidí nanejvýš výhodné tyto hodnoty znát. Umožní to pracovníkům nabízet činnosti, aktivity adekvátní a rezonující s uznávanými hodnotami, ale také získat důvěru pomocí akceptace jejich hodnot. Preferované hodnoty spolu s **reflexí vývoje zájmů a sledováním intenzity zájmů** návštěvníků tvoří intervenující podmínky, které mohou ústřední kategorii velice usnadňovat, ale také brzdit. Nejsou-li tyto podmínky zohledněny, mohou se nabízené zájmové aktivity, činnosti zcela míjet účinkem. Kategorie **zjišťování zájmů, naplnění potřeb, umožnění realizace preferovaných aktivit** mají svůj konečný **důsledek v získávání sociálních kompetencí, preventivní funkci NZDM, nabídce bezpečného prostoru pro návštěvníky.**

4.6. INTERPRETACE ZÍSKANÝCH KATEGORIÍ (DISKUSE)

Poznatky získané výzkumným šetřením vedou ke zjištění, že pracovníci vnímají NZDM jako jasně definovanou sociální službu, která však oproti jiným zásadně ovlivňuje přístup mládeže k volnému času. Jde především o specifický přístup k mladým lidem. V zařízeních, která zahrnují výzkumný soubor, pracovníci v mezích svých možností poskytují prostor pro realizaci a vlastní nápady klientů. Pracovníci vnímají svá zařízení jako místo, kde mají mladí lidé možnost se potkávat, místo, které je pro ně bezpečné a „čitelné“. Zásadní přínos spatřují v získávání sociálních kompetencí, které se pak mohou promítat v širším kontextu. Z pohledu pracovníků nelze opomenout negativní vnímání situací, ve kterých se nacházejí děti a mládež, kteří do zařízení docházejí. Jako nejčastější příčiny pak označovali především nezáměr rodičů, neschopnost některých klientů zapojit se do klasických volnočasových aktivit. Mnoho romských dětí a mládeže dochází mimo jiné z důvodu možnosti doučování.

Pracovníci se shodují v názoru, že prvotním impulsem, který může přivádět cílovou skupinu do zařízení, je vyhledávání určitého zázemí. Snaží se tedy vytvořit zázemí, kterého se dětem a mladistvým nedostává, poskytují podporu a doprovází je v jejich nelehkém období. *„Asi tu nachází něco, co nemají v tom svém životě, kromě zábavy tu asi nachází v pozici nás jako pracovníků nějakou autoritu, která je zároveň akceptující.“* Dalším důvodem, který vnímají pracovníci také jako velice podstatný z hlediska své cílové skupiny, je nedostatek alternativních zájmových možností, a to především z důvodů finanční náročnosti. Významné hledisko z celospolečenského

pohledu pak spatřují v preventivním zaměření svých zařízení, kdy formou besed, přednášek přibližují témata, která vycházejí ze zájmů a potřeb klientů, avšak důraz je kladen na jejich preventivní obsah. Důležitým momentem je však získání důvěry klientů, kterou se otevírá cesta k dalším činnostem, které zařízení nabízí.

Z nastavení cíle své práce se zajímám především o činnosti související se zájmovými aktivitami cílové skupiny. V zařízeních, která zahrnuje výzkumný soubor, zaujímá přední místo zájmová aktivita v podobě hudby. Částečným zdůvodněním může být fakt, že NZDM Cheiron T a NZDM Ostrov navštěvují převážně klienti z minoritní části populace. Pracovníci musí svým klientům především naslouchat, aby mohli usměrňovat zájmy klientů žádoucím směrem. Jde o složitý proces objevování určitého zájmu, motivování, povzbuzování, instruování, zajišťování materiálních a organizačních podmínek. S tím však souvisí i další aspekty, jako je znalost vlivů, které mohou do vývoje zájmů zasahovat, ale stejně tak intenzita vybrané zájmové činnosti. Všechny výše zmiňované aspekty směřují k podněcování stálosti zájmů. Za jeden z podstatných atributů zájmové sféry mladistvých je považována povrchnost zájmů - zájmy jsou široké, ale povrchní a nestále. Pracovníci se snaží, aby klienti měli možnost uspokojit své specifické potřeby: *„Dáváme jim tady prostor zažít pocit, že něco zvládli, dokázali, byli za to pochváleni. Oni si vlastně můžou zvýšit to svoje sebevědomí.“* (č. 8). V opačném případě mohou naplnění svých potřeb hledat v sociálně závadných partách. Nezanedbatelnou pomocí při usměrňování zájmů klientů je znalost hodnot, kterým daná cílová skupina přisuzuje význam. *„Když si šel za tím svým zájmem, tak přestal být přijímaný vrstevníky, tak vše hodil za hlav.“*(č. 4).

Z výzkumného šetření vyplynul závěr, že pracovníci mají možnost zasahovat do výběru zájmů návštěvníků. Musí však neustále odhalovat aktuální zájmy návštěvníků, protože někteří je teprve hledají, nebo si je pouze zkoušejí. Pro pracovníky představuje zájmová činnost prostředek, jak být s klienty v kontaktu. Nekladou důraz na činnost samotnou, naopak v centru zájmu stojí jedinec sám a projevený zájem je tu podpůrným prostředkem.

5. ZÁVĚR

Ve své bakalářské práci jsem se snažila v jednotlivých částech popsat, jak je z hlediska dětí a mládeže důležité, jaké zájmy si zvolí. Mnozí jsou teprve ve fázi hledání a zkoušení a je jim potřeba pomoci. Těžiště tvorby jejich životního stylu spadá právě do období dospívání, které může být ohroženo rizikovým chováním. Jednou z možností, jak je možné předcházet a zmírňovat rizikové chování dětí a mládeže, je činnost NZDM. Nízkoprahové kluby nereprezentují pouze volnočasovou alternativu k různým zájmovým kroužkům a ostatním organizovaným aktivitám, ale pomáhají také v obtížných životních situacích, protože poskytují i poradenství a sociální servis. Nabízí také bezpečný prostor pro pozitivní zájmové aktivity. Velmi důležitý je poznatek a zkušenost mladých lidí, že odborná pomoc dospělých může opravdu pomoci. Dospělí nemusí být pouze dozorcí, ale mohou to být poradci a partneři. Pracovníci NZDM k přiblížení, navázání vztahu používají jedinečný nástroj, přitahující mladé lidi do zařízení, a tím jsou různé zájmové aktivity. Výzkumné šetření hledalo odpověď na možnost ovlivňování těchto zájmových aktivit. Poznatky získané šetřením vedou ke zjištění, že pracovníci NZDM pociťují nedostatek alternativních zájmových možností pro svou cílovou skupinu. Jejich snahou je tedy pomáhat nejen s výběrem zájmů, ale i jejich realizací v rámci možností daného zařízení. V zařízeních, která zahrnuje výzkumný soubor, zaujímá přední místo zájmová aktivita v podobě hudby – hra na hudební nástroje, tanec. NZDM jsou však vyhledávána také pro naplnění individuálních potřeb, které vychází ze zájmů. Z výzkumného šetření vyplynul závěr, že pracovníci mají možnost zasahovat do výběru zájmů návštěvníků. Musí však neustále odhalovat aktuální zájmy návštěvníků. Pracovníci využívají zájmové činnosti jako podpůrného prostředku, nacházejí tak možnost jak být s návštěvníky v kontaktu. Protože však nekladou důraz na zájmovou činnost jako takovou, mohou svou pozornost soustředit na aktivní ovlivňování a změnu skupinových norem. Myslím si, že je nutné vhodnou formou popularizace seznamovat veřejnost s rostoucím významem této možnosti trávení volného času.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

- BARTOŇOVÁ, M.; ŠÁNDOR, J. *Nízkoprahové programy pre deti a mládež. Úvod do problematiky*. Bratislava: Nadácia mládeže Slovenska, 2005. ISBN 80-969348-0-5.
- BAUMAN, Z. *Úvahy o postmoderní době*. Praha: SLON, 1995. ISBN 80-85850-12-5.
- BEDNÁŘOVÁ, Z.; PELECH, L. *Slabikář sociální práce na ulici*. Brno: Doplněk, 2003. ISBN 80-7239-148-8.
- ČÁP, J.; MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-463-X.
- FROMM, E. *Mít nebo být*. Praha: Aurora, 2011. ISBN 80-7299-036-5.
- HÁJEK, B. *Nástin metodiky vedení zájmové činnosti*. Praha: UK v Praze PF, 2007. ISBN 978-80-7290-265-1.
- HÁJEK, B.; HOFBAUER, B.; PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-473-1.
- HAMBÁLEK, V. *Úvod do volnočasových aktivit s klientskými skupinami sociální práce*. Bratislava: Občanské sdružení Sociální práce, 2005. ISBN 80-89185-11-8.
- HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.
- HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5.
- JEDLIČKA, R. a kol. *Děti a mládež v obtížných životních situacích*. Praha: Themis, 2004. ISBN 80-7312-038-0.
- JUNEK, J. *Náplň volného času současné venkovské mládeže*. In *SOCIALIA 2000: Mládež a volný čas. Sborník příspěvků z mezinárodní konference konané v Hradci Králové*. Gaudeamus, 2001. ISBN 80-7041-760-9.
- KLENOVSKÝ, L. *Terénná sociální práce*. Bratislava: Občianské združenie Sociálna práca, 2006. ISBN 80-89185-18-5.
- KLÍMA, P. a kol. *Kontaktní práce: Antologie textů*. Praha: Česká asociace streetwork, 2007. ISBN 978-80-254-4001-8.
- KOMINAREC, I. *Stabilita zájmův studentův středních odborných učilišť*. In *SOCIALIA 2000: Mládež a volný čas. Sborník příspěvků z mezinárodní konference konané v Hradci Králové*. Gaudeamus, 2001. ISBN 80-7041-760-9.

- KOUTEKOVÁ, M. *Podiel zaujmovej činnosti a vplyv ďalších faktorov na trávení voľného času*. In *SOCIALIA 2000: Mládež a voľný čas. Sborník príspevků z mezinárodní konference konané v Hradci Králové*. Gaudeamus, 2001. ISBN 80-7041-760-9.
- KRAJČOVÁ, N. *Estetické záujmy ako prostreidok efektívneho využívania voľného času*. In *SOCIALIA 2000: Mládež a voľný čas. Sborník príspevků z mezinárodní konference konané v Hradci Králové*. Gaudeamus, 2001. ISBN 80-7041-760-9.
- LABÁTH, V. *Riziková mládež: možnosti potencionálnych zmien*. Praha: SLON, 2001. ISBN 80-85850-66-4.
- MACEK, P. *Adolescence: psychologické a sociální charakteristiky dospívajících*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-348-X.
- MACHOVÁ, J. *Výchova ke zdraví*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2715-8.
- MARKOVÁ, M. *Vliv socioekonomických a demografických faktorů na problémové chování a kvalitu života mládeže: disertační práce*. České Budějovice: JU v Č. Budějovicích, ZSF, 2007.
- MATOUŠEK, O.; KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-226-2.
- MIOVSKÝ, M.; SKÁCELOVÁ, L.; ZAPLETALOVÁ, J. *Primární prevence rizikového chování ve školství*. Praha: Togga. 2010. ISBN 978-80-87258-47-7.
- NAKONEČNÝ, M. *Encyklopedie obecné psychologie*. 2.vyd. Praha: Academia, 1997. ISBN 80-200-0625-7.
- NĚMEC, J. a kol. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času*. Brno: Paido, 2002. ISBN 80-7315-012-3.
- PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-295-5.
- SAK, P. *Proměny české mládeže*. Praha: Petrklíč, 2000. ISBN 80-7229-042-8.
- SAK, P.; SAKOVÁ, K. *Mládež na křižovatce*. Praha: Svoboda Servis, 2004. ISBN 80-86320-33-2.
- SMĚKAL, V. *Pozvání do psychologie osobnosti: člověk v zrcadle vědomí a jednání*. 2.vyd. Brno: Barrister & Principal, 2004. ISBN 80-86598-65-9.
- STÁNÍČEK, J. *Bulletin Éthum. Rozhovor s J. Stáníčkem*. č. 33/2002.
- STRAUSS, A.; CORBINOVÁ, J. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a metody zakotvené teorie*. Boskovice: Albert, 1999. ISBN 80-85834-60-X.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie. Dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-8.

VAŠUTOVÁ, M. *Pedagogické a psychologické problémy dětství*. Ostrava: Ostravská univerzita Filozofická fakulta, 2005. ISBN 80-7042-691-8.

VOJTOVÁ, V. *Úvod do etopedie: texty k distančnímu vzdělávání*. Brno: Paido, 2008. ISBN 978-80-7315-166-9.

Internetové zdroje:

BURIÁNEK, J. *Výzkum delikvence mládeže ISRD - 2 Od prevalence k prevenci. Vliv kvality vztahů na delikvenci* [online]. [cit. 2013-02-19]. Dostupné na WWW: <http://www.pppuk.cz/soubory/most/Vyzkum_delikvence_mladeze.ppt>.

HERZOG, A.; SYROVÝ; J., ZIMMERMANNOVÁ, M.; et al. *Pojmosloví NZDM*. Praha: ČAS, 2008 [online]. [cit. 2013-02-09]. Dostupné na WWW: <<http://www.streetwork.cz/>>.

JESSOR, R. *Rizikové chování v dospívání: psychosociální rámec pro chápání a jednání* [online]. [cit. 2013-02-02]. Dostupné na WWW: <http://www.ppp-hodonin.eu/doc/Prevence_rizikoveho_chovani_Jessor_preklad.pdf>.

KAPLÁNEK, Michal. *Pedagogické a sociální aspekty práce s neorganizovanou mládeží* [online]. [cit. 2013-02-12]. Dostupné na WWW: <<http://www.tf.jcu.cz/getfile/4a62381c7cf20dfc>>.

MARKOVÁ, M. *Vliv sociálních faktorů na problémové chování adolescentů*. *Pediatric pro praxi*, 2008, roč. 3, ISSN 1803-5264 [online]. [cit. 2013-02-19]. Dostupné na WWW: <<http://www.solen.cz/pdfs/ped/2008/03/11.pdf>>.

Volný čas a prevence u dětí a mládeže. 2002. Praha: MŠMT, odbor pro mládež. [online]. [cit. 2013-02-09]. Dostupné na WWW: <http://www.msmt.cz/file/7327_1_1/download/>.

Zákon č.108/2006. O sociálních službách. In *Sbírka zákonů Česká republika- Částka 37* Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 2006. [online]. [cit. 2013-02-09]. Dostupné na WWW: <[http://www.mvcr.cz/sbirka/2006/sb037-06\[1\].pdf](http://www.mvcr.cz/sbirka/2006/sb037-06[1].pdf)>.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha I. - Základní údaje o respondentech výzkumného šetření

Příloha II. - Základní informace o NZDM, ve kterých pracují respondenti

Příloha III. - Doslovný přepis rozhovorů s respondenty

PŘÍLOHA I.

Tabulka 1: Základní údaje o respondentech výzkumného šetření

<i>Zjišťované údaje</i> Zkoumané osoby	<i>Věk</i>	<i>Rodinný stav</i>	<i>Dosažené vzdělání</i>	<i>Pracovní poměr</i>	<i>Pozice</i>	<i>Délka působnosti v zařízení</i>
č. 1	27	svobodná	Vysokoškolské pedagogická fakulta	ano	Volnočasový, režimový pracovník	6 měsíců
č. 2	33	svobodný	Vyšší odborné sociálně-právní	ano	Vedoucí zařízení	3 roky
č. 3	25	svobodný	středoškolské	ano	Komunitní, terénní pracovník	1,5 roku
č. 4	43	ženatý	Vysokoškolské-sociálně právní fakulta	ano	Komunitní, terénní pracovník	12 let
č. 5	25	svobodná	Vysokoškolské-zdravotně-sociální fakulta	ano	Komunitní, terénní pracovník	3,5 roku
č. 6	31	vdaná	Vysokoškolské-sociální práce ve veřejné sféře	ano	Sociální pracovnice	6 měsíců
č. 7	28	svobodná	Vysokoškolské-sociální práce	ano	Sociální pracovnice	3,5 roku
č. 8	27	svobodná	Vysokoškolské – sociální práce	ano	Komunitní, terénní pracovník	3 roky
č. 9	40	vdaná	Vysokoškolské -speciální pedagogika	ano	Vedoucí zařízení, sociální pracovnice	6 let

PŘÍLOHA II.

Tabulka č. 2: Základní informace o NZDM ve kterých pracují respondenti

<i>Zjišťované identifikační údaje</i> Vybrané zařízení	<i>Rok zahájení provozu</i>	<i>Cílová skupina</i>	<i>Charakter činností</i>
NZDM STATION 17 PREVENT	2011	14 - 26 let	bezpečný prostor, volnočasové aktivit, poradenský servis
NZDM OSTROV	2003	Předškolní klub a (6 - 20 let)	bezpečný prostor, volnočasové aktivity, poradenský servis
NZDM CHEIRON T	1996	Klub pro mladší (6 - 14 let) Klub pro starší (15 - 26 let)	bezpečný prostor, volnočasové aktivity, poradenský servis

PŘÍLOHA III.

**Doslovný přepis rozhovorů s pracovníky pracujícími ve vybraných NZDM
Jihočeského kraje: NZDM Cherion T, NZDM Ostrov, NZDM Station 17
(výzkumné šetření bylo realizováno v období leden 2013)**

SCÉNÁŘ OTÁZEK VÝZKUMNÉMU ŠETŘENÍ

Pokud s tím nebudete mít problém, potřebovala bych několik osobních údajů: Věk, rodinný stav, dosažené vzdělání, typ pracovního poměru, pozici, délku působení v zařízení.

1. Jak byste představil/a vaše zařízení?
2. Co může služba vašeho zařízení návštěvníkům nabídnout, co od ní získá?
Může ovlivnit jejich budoucnost?
3. Máte pocit, že se díky této službě návštěvníci v něčem zlepšili? Naučili se něčemu novému?
4. Co bylo podle Vás hlavním důvodem k tomu, že se návštěvníci rozhodli využít pomoci této služby?
5. Jaké jsou ve vašem okolí možnosti k trávení volného času dětí?
6. Jak by podle Vás návštěvníci trávili svůj volný čas, pokud by službu nenavštěvovali?
7. Myslíte si, že je možné díky určité zájmové činnosti realizované ve vašem středisku přiblížit se psychickému stavu vašich návštěvníků?
8. Jak získáváte důvěru návštěvníků?
9. Můžete uvést nějaký typický příklad, která činnost oslovuje nejvíce návštěvníků? Proč?
10. Ptal/a jste se dítěte jaké má zájmy, co jej baví?
11. Podporujete dítě v projeveném zájmu?
12. Zaznamenal/a jste nějaký vývoj u zájmů jednotlivých návštěvníků? Mění se? Čím je to ovlivněno?
13. Jakou mají, dle Vašeho názoru, projevené zájmy intenzitu?
14. Myslíte si, že zájmy, které mají možnost rozvíjet ve vašem středisku, plní nějaké jejich potřeby?
15. Jaké hodnoty návštěvníci uznávají a projevuje se to nějak v jejich zájmech?

RESPONDENT č. 1

Osobní údaje: svobodná, 27 let

Dosažené vzdělání: Vysoká škola pedagogická - 2. stupeň (výtvarná, občanská výchova)

Pozice: volnočasový a režimový pracovník

Délka působení v zařízení: 6 měsíců

Jak byste představil/a vaše zařízení?

V podstatě je naše zařízení takový klub, kde vytváříme bezpečné prostředí pro trávení volného času mládeže a kromě volnočasových aktivit, které v klubu máme, je tady ještě ta sociální stránka, jde o sociální službu. Klienti sem můžou přijít. Můžou si zahrát různé hry, nabízíme jim různé programy, můžeme s nimi řešit jejich problémy nebo jim pomáhat v těžkých a obtížných situacích, které mají.

Co může služba vašeho zařízení návštěvníkům nabídnout, co od ní získá? Může ovlivnit jejich budoucnost?

Hlavní je, že může nabídnout bezpečný prostor pro trávení volného času a nějakou pomoc v provázení tím jejich dospíváním. My tu máme hranici, že je to pro klienty od 14 do 26 let. Z počátku si to asi neuvědomují, ale postupem času si to uvědomí, co jim to přinese nebo dá.

Máte pocit, že se díky této službě návštěvníci v něčem zlepšili? Naučili se něčemu novému?

Určitě se zlepšují ve spoustě věcí, to každopádně jo, už jenom to, že se tu potkávají s jinými lidma, jsou to mezilidské vztahy, komunikace. A to, že tu rozvíjíme různé vztahy. Máme zkušebnu, tak i tam rozvíjí své zájmy a mnohý z nich se tam naučí něco nového, poznají, že mají na něco, co ani neví, že mají. Takže si myslím, že je spousta věcí, ve kterých se zlepšují. Tady se de facto učej. Hlavně i ty mezilidský vztahy, protože ta puberta je složitá. Oni se sami hledají. Sami třeba neví, co chtějí. Kam patří.

Co bylo podle Vás hlavním důvodem k tomu, že se návštěvníci rozhodli využít pomoci této služby?

Ze začátku je to tak asi zvědavost, že se o tom dozví. Tak se sem jdou podívat. Jako asi málokdo přijde hned na začátku s nějakým konkrétním problémem. Spíše je to o tom, že se o tom dozví, řeknou jim to kamarádi. Nebo i my na začátku školního roku chodíme do škol, kde děláme prezentaci našeho zařízení. Takže si myslím, že je to o tom, že se to dozví od kamarádů, takže ta zvědavost. Že se chtějí podívat. Protože taky úplně přesně neví, co se tady od toho dá čekat. A myslím si, že ani spousta z nich ani neví nebo si neuvědomuje nějaký ten konkrétní problém. Třeba neví, že ho má a zjistíme to až my, když přijdou po několika návštěvách.

Jaké jsou ve vašem okolí možnosti k trávení volného času dětí?

Já nejsem přímo z Blatné. Takže to tady až tak úplně neznám, ale myslím, že tady právě moc nějakých možností není. Je tady nějaký Dům mládeže, asi ty kroužky, ale jinak nic moc. Blatná je pověstná tím, že je to místo dost proslulý drogami, říká se mu český Amsterdam. Takže to o tom něco vypovídá, takže samo o sobě je to tady dost nebezpečné. Tady právě těch možností na trávení toho volného času moc není. Ty děti chodí venku někde s partou a tam se flákají.

Jak by podle Vás návštěvníci trávili svůj volný čas, pokud by službu nenavštěvovali?

Chodí sem lidi, který jsou tady na středních školách. Nebo taky na učilištích, takže jsou na internátu nebo jsou to Blateňáci. Takže si myslím, že tam by to bylo o tom, že by fakt chodili někde po městě s partičkou lidí a někde se poflakovali a vymýšleli, co mají dělat, případně šli někam třeba do hospody nebo byli na intru, většinou asi u počítače. Myslím si, že málo z nich by bylo, když by nešli sem. Že by se věnovali nějakému svému koníčku, asi pár bych se jich tam našlo. Občas tady děláme nějaké diskotéky, měli jsme tu kapely nebo disdžokeje, protože je to v rámci našeho zařízení, tak je to bez alkoholu. Když to chceme nějak ozvláštnit, tak některé programy vymýšlíme. To je přitahuje. Ale zase jsme zjistili, že když by jsme těch programů nebo akcí udělali moc, tak naopak nepřijdou, protože mají něco jasně daný. Když se třeba něco koná (...v tu dobu přijděte, budete od ...), takže když je to pořád, tak je to odradí a nepřijdou. Občas nějaké akce děláme, ale snažíme se dávat i jim prostor, protože jsme zjistili, že když je těch programů hodně, tak to nefunguje. Když vychytáme něco, co by dotyčného klienta bavilo, má na tom zájem, tak se do toho vrhne, angažuje se v tom a dělá to. Ale samozřejmě musíme vychytávat jednotlivý ty klienty, kdo na co je.

Děláme zhruba 2-3 akce do měsíce ty pravidelný. Máme tu například klienta, který je hudebně nadaný. Tomu jsme udělali, že vyučuje vlastně ostatní, má to pravidelně každý týden. Fakt to vychází z potřeby těch klientů.

Myslíte si, že je možné díky určité zájmové činnosti realizované ve vašem středisku přiblížit se psychickému stavu vašich návštěvníků?

To si myslím, že samozřejmě ano. Mně se to třeba osvědčilo v té hudební zkušebně. Protože si myslím prostě, že to chce vychytat vlastně to, co klienta baví, tu činnost, že třeba ty kluci, co tam chodí hrát. Když tam s nima člověk jde a ukáže jim zájem a něco tam s nima dělá, tak právě se otevřou a dá se od nich dozvědět mnohem víc. Svěří se prostě. Ta práce je hned lepší. Někteří klienti spíše preferují hry stolní, tak třeba hrajeme hry stolní a zase přitom více povídají. Řekla bych, že je hlavní klíč k mojí práci. Na tom je to založené a na tom to funguje.

Jak získáváte důvěru návštěvníků?

Já to dělám třeba tak, že o ně projevují zájem. Snažím se s nima komunikovat, povídat si, zjišťovat to, co je baví, co je zajímá a v té oblasti se s nima bavit. Pomáhat jim v těch různých věcech a na druhou stranu zase tím třeba, že když si povídáme. Tak oni ví, že když se mi svěří, tak že to nikomu nepovím. Je to hlavně o tom projevení toho zájmu. Když za nima člověk nepřijde a nebude se jim věnovat, tak se nic nedozví. Jsou lidi sami od sebe komunikativní, že se s náma začnou bavit hned.

Ale pak jsou taky třeba tací, co jsou uzavřený a když nepůjdete k nim blíž a nebudete se o ně zajímat, tak se k nim nikdy nedostanete. Někteří klienti si více rozumí s Martinem, tak jemu řeknou víc. Mně se tolik nesvěří a naopak. Sem chodí víc kluků než holek. Bavíme se fakt přátelsky, ale tím, že jsem starší, mám nějaké zkušenosti, tak čekaj nějaký rady a tak. My se tady v tom nízkoprahu bavíme o všem, není to třeba jako škola, že tady ty hranice jsou, ale daleko volnější. Třeba se bavíme i o fetu, probíraj to s náma.

Můžete uvést nějaký typický příklad, která činnost oslovuje nejvíce návštěvníků? Proč?

Myslím si, že tady je to tak jako rozdělený na dvě skupiny. Jedna je ta zkušebna. Tam chodí určitá parta těch klientů, ty vyloženě využívaj to. Pak jsou to tady ty hry, ať už fotbálek, karty nebo prostě různý tyhle služby. U zkušebny mají ty bicí, ty na intru

nemaj, tam více chodí kvůli tomu. Hlavní věc je, že chodí kvůli nám. Tady můžou hrát nějaký hry, ale to by mohli hrát i doma. Je to o tom, že si choděj za náma popovídat a to je to hlavní. To ostatní je pak vedlejší.

Ptal/a jste se dítěte jaké má zájmy, co jej baví?

Bavíme se o všem prakticky, jaké mají zájmy. Protože i třeba jako je spousta klientů, kteří to ani neví, jaký mají zájem. Takže sem vlastně přijdou a právě jako hledaj a neví co. Tím, že se bavíme o různých věcech, tak se dostáváme na to téma, jaký by třeba zájmy měli. Že jim i pomáháme, aby si tu cestu našli. Například: Chodí sem klučina. Fakt komunikativní, přemýšlivý, fakt jako hodně chytrý. Občas bych řekla, že si s těma vrstevníkama moc nerozumí, protože je trošku někde jinde. Na první pohled se zdá, že sem ten kluk vlastně vůbec nepatří, že naše cílovka není. Ovšem, když se s ním člověk baví, tak je to kluk, který vůbec neví, co by ho bavilo nebo co má dělat nebo tak. Tady tím, že jsme se spolu bavili, tak jsme došli k tomu, že třeba začal číst okruh určitých knížek. Zajímaj ho kouzla, triky, kouzelnictví. Dostali jsme se k tomu, že má nějaký zájem. Profiluje se tím směrem, kam by si třeba sám netroufl. My mu v tom pomůžeme.

Podporujete dítě v projeveném zájmu?

V rámci možností, které tady máme, se samozřejmě snažíme. Pokud je to v našich silách taky určitě. Za ten relativně krátký časový úsek, co tu jsem, tak si myslím, že určitě. Třeba prostě holčina, která vlastně sem začala chodit, tak se začala učit hrát na ty bicí. Tak chodí prostě na ty lekce a dneska ty základní písničky zahraje. Nebo i to, že se tam vlastně sešli ty kluci, který mají nějaký talent, každý na něco hraje, a tak my je dali nějakým způsobem dohromady a vytváří tak kapelu. Každý týden chodí a trénujou. Tak si myslím, že v tohle určitě jako jo, no.

Zaznamenal/a jste nějaký vývoj u zájmů jednotlivých návštěvníků? Mění se? Čím je to ovlivněno? O které zájmy se jedná?

Vývoj jsem zaznamenala, ano. Většinou ty, který jako mají opravdu zájem, že to fakt vyloženě chtějí dělat. U těch se to rozvíjí a nemění se. Ty si za tím opravdu jdou. Když jsou to pak nějaký, který zkouší a neví, tak tam to může být různý, tam se to čas od času mění- chvilku třeba hraje na ty bicí, pak se zase vrátí sem a hraje s klukama ty hry, začne jezdit na snowboardu a takhle. Když si za tím vyloženě jdou, tam se to nějak rozvíjí. Je to ovlivněno tím, jak ten zájem vychází od těch klientů. Kluci v tomhle věku

se snaží vypadat dobře, takže třeba posilovna je in. Reagovali jsme tím, že uděláme tuto místnost, abychom jsme jim mohli vyhovět. Když vycítíme potřebu něčeho takového, budeme se snažit to nějak realizovat, protože na ty jejich potřeby navazujeme. Že by třeba chtěli vyloženě dělat nějaký sport, to úplně ne, tady je to prostě ta zkušebna a ty hry.

Jakou mají, dle Vašeho názoru, projevené zájmy intenzitu?

Já si myslím, že když už to dělají, tak že ten zájem je fakt intenzivní, že to chtějí dělat, tady je to prostě dobrovolný, takže oni nemusí jako přetvářet, že jako chtějí dělat, je to dobrovolný. Pokud do té zkušebny třeba chtějí jít a hrát nebo si tam něco zkusit zpívat tak tam jdou proto, že chtějí oni. Je to intenzivní, tady oni dělají to, co chtějí sami.

Asi je to taky o tom, že nejdřív musíme zjistit, proč sem vůbec přišel. Jaké by ty zájmy měl. Když potom zjistíme, jaký zájem má. Tak se snažíme je podporovat v tom, aby ten jejich zájem byl dlouhodobý. Aby na něm pracovali a nebylo to něco jen na krátkou dobu. Když zjistíme jejich zájem, tak prostřednictvím něj pak s nima můžeme pracovat. Je to jeden z pilířů, na kterém zakládáme tu práci.

Myslíte si, že zájmy, které mají možnost rozvíjet ve vašem středisku plní nějaké jejich potřeby?

Oni si ty zájmy podle toho i vybírají. Díky těm zájmům se můžou nějak projevit, můžou vložit něco ze sebe. Třeba jsou kluci, kteří tam chodili skládat písničky, rapovali. Měli potřebu nějak se vyjádřit, něco ze sebe dostat. Nebo měli problém. Takový, že se jim těžce mluvilo, tak to dali do té písničky. Že to vyjádřili zrovna tou písničkou. Projevit se v tom rapu sebe, být sami sebou.

Jaké hodnoty návštěvníci uznávají a projevuje se to nějak v jejich zájmech?

To je individuální. U každého je to jiný. Jaké hodnoty vyznávají, je fakt individuální. Je to o povaze každého klienta, jaký je. Určitě mají v tomhle věku nějakou hodnotu - přátelství. To je pro ně důležitý, nějaká ta parta, někam chtějí zapadnout, někam patřit. Dá se to poznat z chování. Je klient, který má hodnoty postavená tak a tak. Projeví se to na tom, jak se chová k těm ostatním. Projevují se v těch zájmech dost, dá se to tam poznat. Na základě těch zájmů, co oni dělají a v daných situacích, jak se chovají. Když tam máme toho klučinu, co vyučuje na ty bicí. Tak on prostě každého,

kdo tam chodí, tak chválí, nikomu neřekne, tobě to nejde. Tam je vidět jak má nastavené hodnoty. Když hrajou ty hry, tak potom je vidět - jsou lidi, co těžce nesou pohry, neumí prohrávat. Třeba se chovají agresivně.

Kazuistika: Výpověď o tom, jak to vypadalo s klientem, když přišel do zařízení. V průběhu navštěvování. Jak se vyvíjí jeho zájmy a jak to vidí pracovník do budoucna s tímto klientem.

Je to vlastně klučina, který vyrůstal s maminkou, maminka si našla přítele. Ale s klukem si nesedli, došlo mezi nima ke konfliktu. Na jeho základě ten kluk byl daný do děčáku. Tam byl tři roky s tím, že pak ta máma si ho vzala zpátky, ale na zkoušku. Ten kluk dělá bojové sporty, hodně posiluje, snaží se projevovat to, že má tu sílu. Když tady byl, tak hodně se právě zahloubal do rapu. Skládal písničky o tom, co zažil, to dával do těch písniček. Občas se projevoval i dost agresivně, především venku. On se tak projevoval navenek, protože byl nešťastnej. Taky možná, aby zapadl do party. Ten vývoj byl krásně vidět na těch jeho písničkách. Ze začátku jeho písničky měly tisíc sprostých slov. Pak když jsem mu ukázala texty rockový, co mají nějakou hloubku, mají příběh, tak ho to ovlivnilo. Další písničku, co složil, tak už to byla vyloženě písnička s příběhem. On se zamyslel nad určitýma věcmi, které dělal. Někam ho to posunulo. Tam bylo vidět, že k něčemu došel. Akorát, že pak sem přestal chodit, my pořádně nevíme proč, nejspíše se musel vrátit do děčáku. Chodil sem asi rok.

RESPONDENT č. 2

Osobní údaje: svobodný 33 let

Dosažené vzdělání: Vyšší odborná škola sociálně právní

Pozice: vedoucí zařízení v Blatné

Délka působení v zařízení: 3 roky

Jak byste představil/a vaše zařízení?

Jedná se o Nízkoprahové zařízení, které pracuje na principu nízkoprahovosti. Vlastně princip nízkoprahovosti určuje nějaké charakteristiky, které zařízení má. To znamená, že se snažíme, aby klienti při vstupu do zařízení překonávali co nejméně překážek, formálních tak prostorových, jakýchkoliv sociálních a tak. Postupem času

jsme docenili, že jsme na okraji města a není kolem nás moc zařízení, které by rušily nebo před nimi měli ostych. Jasně, když sem půjdou, nebudou stigmatizovaní, že jdou právě sem. Po pravdě, ono jim to zas tolik nevádí, jsou nízkoprahy, kde je vedle městská policie a také fungují. Není to pro ně prioritní, jak si myslíme. Ta nízkoprahovost je i to, že je to limitované věkem. U nás je to věk 14-26 let. Nehraje tu roli pohlaví, názorové proudy- pankeři. Těm všem je zařízení otevřené zdarma. Je to sociální služba, řídíme se standardy sociálních služeb. Je tu otevírací doba tři dny v týdnu. Máme omezení provozu, protože je méně financí, protože naše zařízení je financované převážně z individuálních projektů. Pak taky peníze distribuované krajským úřadem a na chod přispívá město Blatná. Zařízení vzniklo z požadavků města a v současnosti na něj přispívá 50 tisíc ročně, zbytek dodává MPSV. Více peněz získáme z individuálních projektů - ovšem v tuto chvíli jsme podfinancovaní, proto to omezení doby. Ideálně by bylo 2,5 úvazku. Narostl počet klientů, zhustili se, protože nemohou chodit 4, ale jen 3 dny. Někteří chodí každý den, jiní jednou za týden.

Co může služba vašeho zařízení návštěvníkům nabídnout, co od ní získá? Může ovlivnit jejich budoucnost?

Tato služba má dvě polohy. Jedna je o trávení volného času, tedy volnočasová. Ta druhá, to je více ta sociální práce. To trávení volného času je jasný. Je to bezpečný prostředí. Je to zároveň prostředí hodně akceptující, otevřený. Nejsou tady nastavené limity, jako jsou v Domě dětí a mládeže (DDM), kde to je nějak strukturovaný, mnohem víc než tady, což právě našim klientům vyhovuje. K nám chodí klienti, kteří nejsou navázáni na jiné služby volnočasové, a protože nejsou schopní respektovat tu strukturu, kterou ty zařízení vyžadují. Většina, tedy 90 % dětí, není navázáno nikde jinde. Některý chodí do DDM, ale i sem. Sem jdou proto, že tam neřeší ty jejich trable. Nemá to ten přesah - tedy minimálně není avízovaný. Pak jsou tady sociální služby. To jsou různé formy poradenství, velmi zřídka je to nějaká krizová intervence. Nejčastější je to poradenství.

Máte pocit, že se díky této službě návštěvníci v něčem zlepšili? Naučili se něčemu novému?

Rozvíjení kompetencí těch klientů. Naši klienti jsou specifictí, mají deficit v tom setkávání se s těma vrstevníka. Nejde jim to, nejde jim to ve škole. My to tady jako trošku moderujeme a vytváříme příznivé prostředí a snažíme se je navazovat na ty

ostatní a rozvíjet ty kompetence, aby byli schopni to zvládnout. Zároveň se snažíme je to učit, aby to zvládli sami. Snažíme se je ovlivnit, aby se uměli s tím, co je potká, lépe poprat. Spousty nových věcí nese dospívání - řeší sebe sama, svou identitu, svoje rodiče, zkouší nové věci, experimentují s drogami. Je moře rizikových situací, a to jim nějaké drobné krizičky přináší, a tím my s nima procházíme. Ta skupinová práce nebo práce se skupinou, kdy oni sdílí ty svoje trable a svoje životy. To je hodně posunující, hodně rozvíjející. Pracujeme vlastně s jejich zodpovědností. Určitě, buď jsou to drobný věci. Takový, kdy voni řeknou: Tak aha, to jsem netušil, že to jsou takové jednotlivosti. Když se kouknu na tu časovou osu, tak ty naši nejstarší klienti se rozhodně posouvají. Jde o jejich sebevědomí, projev, o jejich podnikavosti - něco zorganizovat, na něco se zaměřit. Třeba vypálení CD s muzikou, co sami natočili. Po krocích dojít až k realizaci. Někteří kluci nevěděli, co se sebou. Někteří se styděli. Ted jsou z nich chlapi. Mají možnost zkoušet ty věci - pracovat s konflikty. Ví, že tady to nevyřeší tím, že se poperou. Vyzkouší si, jak jinak to jde řešit. Říkáme jim, že konflikty jsou normální, že to poběží celý život, že to není nic špatného stejně jako pocit bezradnosti. Že je to přirozené. Není to nic špatného. Jak z toho jít ven, je důležité. Z tohohle se učej a pak nějaké praktické věci. Několik se naučilo bubnovat ve zkušebně, rapovat, naučili jsme je pracovat s hudebníma programama, naučili jsme je frázovat. Vývoj jejich osobnostních kompetencí, bych to tak shrnul.

Co bylo podle Vás hlavním důvodem k tomu, že se návštěvníci rozhodli využít pomoci této služby?

Na začátku zvědavost, trošku možná i nějaká exkluzivita. Potom asi to, že tu nachází něco, co nemají v tom svém životě. Zjistili jsme, že rozhodně přes 60 % klientů je z nekompletních rodin. Možná tu nachází kromě zábavy a volného času v pozici nás jako pracovníků nějakou autoritu, která je zároveň akceptující. Snažíme se je trošku dovést, aby to nahlídli sami. Trávení volného času a zvědavost a postupně se nabalují další věci.

Jaké jsou ve vašem okolí možnosti k trávení volného času dětí?

Je tady DDM a určitě je tu nějaký fotbalový klub, hokejbal, Základní umělecká škola. Tím pomalu skončíme. Potom se tu objevuje nárazově box. Jsou to většinou organizovaný kroužky, tahle taková alternativa je tu jediná.

Jak by podle Vás návštěvníci trávili svůj volný čas, pokud by službu nenavštěvovali?

To víme, protože se jich na takové věci ptáme. Občas děláme dotazníkové sondy, abychom to věděli, kde jsou ti naši klienti. Buď by byli doma a hráli hry na počítači nebo venku pod mostem, kde se scházejí, kde dělají graffiti, kouřej trávu. Do hospody nejdu. Tady jim nenalejou. Na to je Blatná striktní.

Myslíte si, že je možné díky určité zájmové činnosti realizované ve vašem středisku přiblížit se psychickému stavu vašich návštěvníků?

No tak o to se snažíme, naladit se na úroveň toho, kde jsou a co řeší. Nejspíš se setkáváme při nějaké činnosti. Kdy to, čím se zabývají, vyplyne jako mimoděk. Hrajeme nějakou hru a přitom se bavíme, co dělali včera. Jsou zabraní do hry a zároveň si povídáme. Při hrách je to nejsnazší.

Jak získáváte důvěru návštěvníků?

Získáme ji časem. Tím, že je v průběhu docházky sem nezklameme. Přijdou si to otukat. Ta fáze otukávání trvá i půl roku. Asi je důležitý pro pracovníka být jasně čitelný, upřímný, a tím to nějak vyrovnat. Když oni si toto ověří, přijdou s čímkoliv. Pěstujeme cit proto, aby oni věděli, že tu pro ně jsme. Ale zároveň na nich nevyzvídáme, nenutíme je do toho. Udržet balanc mezi tím, co my potřebujeme vědět a oni sami řeknou. My to spíše rozplétáme. Učit se, že ty vějičky, co házou, tak se jich chytit a zlehka to rozplést celý. Někdy nás testují. Říkají ty největší horory a smyšlený příběhy a čekají, jestli se budeme hrozit nebo nad tím mávneme rukou. Zkoušej, co jsme zač. Já se vším zacházím jako s pravdou.

Můžete uvést nějaký typický příklad, která činnost oslovuje nejvíce návštěvníků? Proč?

To se mění, jak se vymění klienti, tak se mění i ty činnosti. Dříve hodně rap. V tuhle chvíli zkušebna, fotbálek, hry deskové. Proč tyhle? Hry si zahrajete i s nepřítelem. Protože jsou neohrožující, tam jsou jasná pravidla. Rozhovory nad tím jsou pak jasné známky důvěry.

Ptal/a jste se dítěte jaké mé zájmy, co jej baví?

Pořád, často se jich ptáme. Často se to mění. Když v září přijdou noví prváci na učňák a ekonomku, tak sem přijdou a skoro určují chod toho zařízení. My se tak jako

trošku hejbáme s nima. Když zjistíme zájem, musíme neustále připomínat cíl a přitom být empatický. Ty jsi chtěl dělat tak dobrý graffiti, jako jsme našli na tom internetu, blížíš se tomu? Já vím, zkraje jsi měl chuť a nadšení. Chceš to pořád, nebo je to něco, co sis vyzkoušel a zjistil jsi, že to není ono.

Podporujete dítě v projeveném zájmu?

Podporujeme je v jejich zájmech, když to samozřejmě není nic patologického, blbý směr, blbý potenciál, tak určitě. I v různých šílených věcech. Našima měřítkama jsou totiž mladí šílení. Když přijdou se šíleným nápadem, tak to zkusíme otočit v něco, co jde zrealizovat. Nejlepší je, když je do toho zapojíme. Plán, co je třeba udělat, co oni jsou ochotni proto udělat. Když třeba chtěli kapelu, tak jsme to řešili: „Jo tak mikrofon, na ten máme, pak lidi sehnat - tak letáčky, vytisknout, kdo udělá tohle, pravidelně abyste chodili a domlouvali se zájemci a tak.“ Prostě když něco chtěj, tak ať se na tom podílej, o to se snažíme. Spoluúčast aby byla. Oni fungují jako nějaká skupina. Takže když se tady najdou 2 - 3 lidi nebo jeden lídr, kterému se líbí něco, tak se o to ostatní také začnou zajímat.

Zaznamenal/a jste nějaký vývoj u zájmů jednotlivých návštěvníků? Mění se? Čím je to ovlivněno?

Ty zájmy i to, co dělají tady, tak se mění podle těch klientů. Podle toho jak se mění ti klienti. Třeba v tý muzice to byl rap. Teď už ho skoro nikdo nedělá. Je to bigbít na bicí. Kluci nosí kytary. Frčelo tady jednu chvíli graffiti, teď už vůbec. Teď hodně deskový hry, protože se nám snížila věková hranice na 14 let, což hraje taky roli. Je tam veliký skok v tom, když jdou ze základky na střední, učňák. Ten skok je obrovský i v tom, o co se začnou zajímat, roztáhne se jim spektrum těch kontaktů s vrstevníkama.

Proto jsou víc u těch her a to ostatní šlo jako že do pozadí. Takže se mění. Ta hranice se táhne kolem 16, 17 let. Ty zájmy jsou trošku jiné. Ty mladší radši hrajou hry, ty starší mají rádi experimenty, zkoušení nových věcí a trošku jako riskování. Jako příklad jsme tu měli ochutnávku těch nejpálivějších chilli papriček. Takový to, co kdo a kolik vydrží, soutěží mezi sebou, štengrujou se, kdo je lepší. Ty mladší si raději hrajou.

Jakou myslíte, že mají projevené zájmy intenzitu?

Dá se říci, že typickým rysem u nich je nestálost, nadšení dlouhodobě nevydrží, mají problém se zakoncertovat na jednu aktivitu. Zjistí u, že v okamžiku, kdy naplníme něco, co oni potřebují, tak jdou dál. Oni se naučí, co potřebují a jdou dál. Mají nějaký vývojový úkoly, ty projdou a pak už nás nepotřebují. Máme i klienty, se kterými jsme intenzivně v kontaktu. Postupně třeba přestávají chodit, protože jsou i jinde. Někdo ho má, někdo ne. Například holčina si chce urovnat vztah v rodině, kde jí v patnácti řekli, že je adoptovaná. Hledala ty vztahy jinde. Byla promiskuitní, se vztahama neuměla zacházet. Nějak se to po roce a půl upravilo. Hodně sem chodila, hodně se o tom mluvilo, tak to nějak zmákla. Přestala chodit po roce, teď občas zajde podívat, pozdravit. Pro nás je důležitý, že zaběhnou, pozdraví. Teď si to své řeší se svými partnery a nepotřebují nás, ale vědí, že když by se dostali do trablů, tak že jsme tady a můžou přijít. Není to o tom, že tu vyplní jen ten volný čas, je to o tom vztahu.

Myslíte si, že zájmy, které mají možnost rozvíjet ve vašem středisku plní nějaké jejich potřeby?

Chtějí mít místo, kde se slezou, byť je pod kontrolu, ale je to pro ně nějak přijímající. Potom je to určitě potřeba nějakého přijetí od někoho dospělého. Třeba přijetí jejich velmi ztřeštěných věcí, na který rodiče třeba nemají ani náladu. Toho, že je bereme jako partery. Jsme dospělí, ale mluvíme s nimi na rovinu a zajímáme se o ně. Potřeba nějakého partnerství. Možná někdy plníme i tu potřebu si změřit síly, trochu se popíchnout.

Jaké hodnoty návštěvníci uznávají a projevuje se to nějak v jejich zájmech?

Myslím si, že mají hodně vysoko spravedlnost. Jakmile mají pocit, že je to nespravedlivý, tak na to jsou hodně hákliví a pak upřímný přátelství. Váží si upřímného přátelství a spravedlnosti. Celý zařízení, včetně pracovníků, se snažíme tyhle hodnoty reprezentovat a předávat jim je. Projevuje se to v těch drobných situacích, kdy jsme tu všichni spolu. Nejsnáze je ta hodnota vidět na tom, když je porušená. To znamená, když třeba kamarád udělá podraz, tak z naší strany jde intervence: „My mysleli, že jste kámoši!“ My ukazujeme, co je na tom špatně. Můžou tady hrát basketbal, ale když my budeme nespravedliví, tak ten vztah nikdy nebudeme mít a nikdy je nikam nedovedeme. Ty hodnoty jsou tedy nad zájmama a aktivitami, který tady probíhají.

RESPONDENT č. 3

Osobní údaje: svobodný, 25 let

Dosažené vzdělání: střední

Pozice: komunitní a terénní pracovník

Délka působení v zařízení: 1,5 roku

Jak byste představil/a zařízení?

Máme tu dva kluby, jsme nízkoprahové centrum. Klienti můžou chodit anonymně, nemusí dávat informace o sobě. My garantujeme, že vše, co tady řeknou, zůstane mezi náma. Můžou říci místo jména přezdívku a my jim tak budeme říkat. Mohou tady trávit volný čas, doučovat se, vybírat z různých volnočasových aktivit a zároveň obracet se svými problémy. Ale i drogová prevence. Můžeme je navázat na další zařízení.

Co může služba vašeho zařízení návštěvníkům nabídnout, co od ní získá? Může ovlivnit jejich budoucnost?

Získají rozhled a přehled o tom, kam směřujou. Získají přehled třeba nad problémama, který tady vyřešit nelze, nebo nemůžeme, kam chodit na úřady apod. Jestli to může ovlivnit jejich budoucnost? Může. Oni kolikrát ani nevědí, kde je pracák, jak se píšou žádosti, životopisy. Tady získají praktické znalosti, aby mohli jít někam dál nebo něčeho dosáhnout. Nemají to od koho odkoukat - kam jít, kde a jak co zařídit si.

Máte pocit, že se díky této službě návštěvníci v něčem zlepšili? Naučili se něčemu novému?

Jsou si vědomi, že mohou ovlivnit svou budoucnost. Tady v Táboře není něco podobného, tohle je jediné zařízení. Jsou to pubertáči, kteří spousta věcí s rodiči řešit nebudou a radši to budou řešit tady. Většinou jsou to děcka, co vyjdou v patnácti ze školy a pak nikam nejdou. Ale dokud máme možnost s nima pracovat i před tím, můžeme je seznámit s těma rizikama, jak by to mohlo dopadnout, když nikam nepůjdou a oni se s tím snaží něco dělat. Někteří si uvědomují, že je důležité pro ně, ale i pak, až budou mít rodinu.

Co bylo podle Vás hlavním důvodem k tomu, že se návštěvníci rozhodli využít pomoci této služby?

Možná je to věkem, možná tou komunitou, že nejsou zvyklí o svých problémech se bavit doma. Využívají tu pomoc od nás. My tady od toho jsme, abychom jim poradili. Ten hlavní důvod vidím v tom, že jsou si vědomi toho, že chtějí něco změnit. To že si uvědomují, že ho můžou změnit, že nemusí žít stereotyp, co mají nastavený, co vidí u rodičů nebo někde. První důvod je, že chtějí tu změnu. Druhej, že tady získají odpovědi na své otázky a pak s tím mohou nějak naložit.

Jaké jsou ve vašem okolí možnosti k trávení volného času dětí?

Tady v Táboře jich vlastně moc není. DDM (nabízí kroužky, Skaut, různá taneční studia) – vše finančně náročný. Je tu Základní umělecká škola (ZUŠ) - naši jsou hodně muzikálně nadaný, ale ZUŠ se musí platit. Proto využívají hudebnu (možnost půjčovat nástroje, zpívat, zkoušet). Vše, co nabízí město, je placené a u nás je trávení volného času zadarmo. Tady nejsou vázaní ani časem - přijde, nepřijde. Pokud tedy nemáme předem domluvenou individuální schůzku.

Jak by podle Vás návštěvníci trávili svůj volný čas, pokud by službu nenavštěvovali?

Trávili by čas tak, jak jsem měl možnost vidět ve městě, kde jsem bydlel dřív. Klasický obrázek. Sedí venku, když je hezky, popíjí, pokuřují, nemají vlastně žádnou věc, které by se mohli chytit. Poflakovali by se někde po městě. Mohlo by docházet k vyšší kriminalitě, což je u téhle skupiny mládeže dost častý. Vypadalo by to ve městě určitě jinak. Je velké nebezpečí, že když nebudou mít co dělat, tak se chytanou nějaké party, spadnou i do drog, apod.

Myslíte si, že je možné díky určité zájmové činnosti realizované ve vašem středisku přiblížit se psychickému stavu vašich návštěvníků?

Daří se nám to. Třeba dříve sem tu vedl tanec a díky tomu tanci jsem se mohl přiblížit hodně blízko těm děckám. Oni tím tancem dokázali vyjádřit, to co prožívají, tak že jsem mohl otevřít nějaké téma a oni tím tancem mohli vyjádřit svoje pocity a pak se o nich bavit. Hodně pomáhá hudba, tanec, otevřít se a dostat se k nim blíž. Hlavně když se v tom pracovník také vyzná a dokáže je v tom nějak podpořit, což je fajn. U menších dětí, myslím, díky pohádkovým nocím. Jedná se o to, že se stráví celý večer s dětma, hrají se různé hry, vztahy se prohlubují. Děti se otvírají a jsou schopní o něčem mluvit. Taky tomu pomáhají týdenní pobyty v létě, kdy jsme na chatkách a máme různé aktivity zaměřené na prohloubení vztahů. Oni získají tu důvěru a dokáží

hovořit o těch problémech a už si tolik nevymýšlejí. Oni chodí a touží po pozornosti. V tom, co řeknou, není vše pravda. Když zjistí, že si nemusí vymýšlet, abychom si jich všimli, že stačí, aby byl přirozenej, že se o ně budeme zajímat, i když přijdou s prkotinou, tak k tomu časem dojdou, ale většinou k tomu dochází na základě zážitku. Například návštěva lanového centra. Oni mají možnost nás začít v situacích jiných, než když přijdou sem.

Jak získáváte důvěru návštěvníků?

Jejich důvěru získáváme tím, že oni vidí, že mi nic neskrýváme, že jsme fakt otevřený. To, že tady jsme, znamená, že chceme, aby oni tady byli a chodili za náma s čímkoliv. Tvoříme programy, který jsou pro ně. Že si všímáme jejich postřehů a stížností. Máme schránku přání a stížností. Vidí, že se to řeší, že jsme schopni hovořit o osobních prožitcích. Když se ptají na náš názor otevřeně, co si o tom a tom myslíme, tak jim otevřeně odpovíme. Ale zároveň musí vědět, že je to náš názor, který se může lišit od jiných.

Můžete uvést nějaký typický příklad, která činnost oslovuje nejvíce návštěvníků? Proč?

Je to ta hudba s tím tancem, to je ta činnost, kterou tady mohou vykonávat. Proč? Protože ta romská komunita je muzikálně založená. Většina má hudební sluch, hodně jich hraje na hudební nástroje nebo dokonce celá rodina zpívá. U nás mají možnost využívat tu hudebnu pět dní v týdnu, od čtrnácti do sedmnácti hodin, můžou tam mít zkoušky. Pak ten tanec, kdy vlastně oni rádi tančí, dobře tančí, chtějí se hodně přiblížit těm černošským tanečnickům. Oni i na základě toho si myslí, že jim pomáhá to, že když něco nacvičí a pak s tím můžou někde vystoupit, tak se můžou předvést. Umí něco, co je dobrý, co se lidem líbí. Ale i dostat se na místa, kam by se normálně nedostali. Třeba na taneční soutěže, vystoupení a seznámit se s lidma, který se tomu věnujou nebo to taky dělaj, který jsou z majority. Takže se potkává a komunikuje třeba minorita a majorita právě přitom tancování. Tančili s nima děti z majority hodně. Je skvělé, že to dělají, protože je to baví. Mají k tomu talent a vidí zatím ten kus svojí práce a dokáže to sblížit dohromady lidi, kteří by se třeba vůbec nepotkali. Z 80 % jsou návštěvníci centra Romové. Sem na klub v podstatě přijde, tedy denně se protočí 20 - 30 dětí tady dole. Až na jednoho jsou Romové. Nám to doplňuje hudebna, kam chodí zkoušet

kapely, který nejsou složený z romskejch dětí a pak hodně terén. Venku romskou mládež potkávám minimálně. Buď jsou tady, nebo jsou dole u sebe v baráku.

Ptal/a jste se dítěte jaké má zájmy, co jej baví?

Kluci mají většinou tu hudbu, holky ten tanec. Oni vlastně zjistí, jaký mají zájmy, ale pak se tomu nějak nevěnujou. Sami s tím nepřijdou. Když třeba nabídneme vaření, tak třeba z deseti přijdou jen tři. I když je to baví, tak nevydrží. Ty zájmy, jsou fakt ten tanec nejvíc, to je baví a ta hudba nebo i sport, na to jsou víc kluci. Mohou každý čtvrtek chodit na florbal, volejbal, basketbal. Většinou fakt kluci chodí. Holky hodně volejbal. Využívají ten tanec, některé i hudbu, když zpívají. Holky tančí, ale kluci teď vůbec netancují. Zájmy zjišťujeme, když provázíme, tak oni si mohou vybrat, co chtějí a teď teda dost frčí ten fotbálek. To zase kluci, to holky nehrajou. Tady dole máme klienty 15 – 26 let, průměr věkový je kolem 20, 18, těch je tu nejvíce. Jejich zájmy je hudba - hudebna, vezmou kytary, piano a pak ten fotbálek.

Podporujete dítě v projeveném zájmu?

Podporujeme, ano.

Zaznamenal/a jste nějaký vývoj u zájmů jednotlivých návštěvníků? Mění se? Čím je to ovlivněno?

Je to ovlivněno taky tou skupinou, kde oni se pohybují. Oni mají skupinu spíše podle toho, kde bydlí. Jako že na Fižlovce je ghetto. Tam bydlí, tam se sdružují. Pak sem přijdou holky, který bydlí na jednom patře. Ty řeší stejné problémy nebo zajímají je stejné věci. Jakmile se někdo pro něco nadchne, tak se nechá skupinkou vrátit zpátky. Jako například: Holčina, chtěla hrozně moc tančit. Nadchla se proto, ale protože ten přítel nešel, tak ona taky nešla. Byla hiphopová tanečnice. Jednou jsem jí ukázal jiný druh tance, ten jí hodně chytnul, začala se mu věnovat, ale na zkoušky nechodila. Ale zjistil jsem, že trénuje sama doma. Po půlroce mi ukázala, co vymyslela za choreografii a jela s tím na přijímající řízení na taneční školu.

Jakou mají, dle Vašeho názoru, projevené zájmy intenzitu?

Co se týká té hudby, tak je to ten koníček, co fakt dělají. To je věc, která je u nich hodně intenzivní, ta hudba. Pořád choděj: „Můžeš mi půjčit kytaru, piáno nebo basu.“ Je vidět ten posun, že se zlepšují. Měli třeba zkoušku jednou týdně. Zavřeli se v hudebně a moc si nevěřili. Zavřeli se a zkoušeli tam a pak častěji a častěji. Došlo to tak daleko,

že se nestyděli a začali hrát tady, teda zkoušet. Od té doby den co den hrají. Pak mají různá vystoupení a už si sami shání kšefty. Jezdí po zábavách, po republice a vystupují na silvestrech, narozeninách a svatbách. Sportovat ale mohou, máme pronajmutou školní tělocvičnu. Tady kousek od náměstí. Hrajeme ten fotbal nebo běháme v létě venku, hrajeme fresball, různé sportovní aktivity. Děláme turnaje v nohejbale a tak. Je super, když jen nevyplňují čas. Máme různé besedy, promítáme ty preventivní filmy nebo něco. To přijde spoustu dětí. Bylo by dobrý, kdyby to bylo často. Snažíme se ten program nějak ozvláštnit, tak jak si přejou. Chtějí ty filmy, taky, aby sem přišel nějaký ten odborník na něco. Bohužel chtějí nějakou tuto besedu a pak když to je, přijde jich polovina. Ale zase na druhou stranu ví, o čem se tu mluvilo od těch ostatních. Je vidět, že je mrzí, že nepřišli. Je fajn, že způsobem, který je jim blízký. Tedy koukat na filmy - jim můžeme přiblížit ty problematiky, ve kterých se oni pohybují. Pouštěli jsme film o šikaně, drogách. Vždy je to film, nikoliv dokument. Kde hrají známí herci, pak je to zajímavá. Pak hodně probíráme ten film, je vidět, že je zajímavá, že si z toho něco odnáší.

Myslíte si, že zájmy, které mají možnost rozvíjet ve vašem středisku plní nějaké jejich potřeby?

To asi určitě, mají prostor, kde ty svoje věci můžou s kamarády řešit. Doma to nejde, jsou vázáni povinností: starání se o mladší sourozence. Tady se nepotkávají s novejma lidma, to ne. Bělí, když jdou do zkušebny, tak se jim dostalo oslovení od Romů: „Pojďte si zahrát fotbálek.“ Teď často nedorazí do zkušebny, protože se seknou s Romama na fotbálku. Povídaj nebo koukaj na filmy. Nabízíme tady ten most mezi těma komunitami - mezi minoritou a majoritou.

Jaké hodnoty návštěvníci uznávají a projevuje se to nějak v jejich zájmech?

Romové mají hodně vysoko rodinné a společenské vazby, to je u nich hrozně důležité. Je vidět, jak ty rodiny spolu drží. Tu rodinu mají na prvním místě. Ty starší se starají o mladší sourozence. Proto kolikrát nepřijdou, protože se starají o mladší sourozence. Když s nima nemůžou bejt tady, tak jsou s nima jinde. Je pro ně důležitý bejt s nima. Hodnotu vzdělání mají nízko, to pro ně nic neznamená, to pro ně není důležité. Oni si neuvědomují, že musí mít to vzdělání, aby dostali dobrou práci. Oni vidí, už je mi patnáct, už nemusím do školy, tak půjdu makat. Mají hodně rodinu, sociální vazby mezi sebou a mají hodně vysoko postavený právě ty peníze

a zaměstnání. Ty vztahy jsou tam moc hezký, protože tam není žádná výčitka: „Musím mámě hlídat děti a tak.“ No taky vlastně ty společenský vazby. Ty zájmy se projevují tak, že vlastně ty zájmy, pokud mají, tak je mají v těch partách, ke kterým mají nejbliže. Jsou pro ně důležitý sourozenecký vztahy a ty vztahy, které mají třeba na tom patře. Už jsem třeba v tý partě i přijdou, a v tý partě zase do zkušebny. Jsou spolu každý den. U nich je to asi opravdu o tý otevřenosti. Ty zájmy, no objevuje se to tak, že všechno dělají opravdu upřímně, dokážou říct, když je něco špatně. V těch zájmech se to projevuje tak, že je to upřímný, že na tom fakt pracují. Třeba na kroužek půjdou, protože tam musí chodit, ale sem proto, že se těší na ty lidi a že se třeba bude něco řešit.

Kazuistika: Výpověď o tom, jak to vypadalo s klientem, když přišel do zařízení. V průběhu navštěvování. Jak se vyvíjí jeho zájmy a jak to vidí pracovník do budoucna s tímto klientem.

Přišel sem klučina, co komunikoval jen s těma pracovníkama, které znal. Vůbec moc nemluvil, chodil sem hrát na kytaru, měl nějakou přítelkyni. Časem při společné činnosti jsme se sblížili. Začal více komunikovat, otevřel se. Pak začal vystupovat s kapelou, dostal místo v pekárně, časem i přítelkyně, tedy oba. Mohli si našetřit peníze, dostali rady jak hledat byt apod. Najednou z kluka, co tu jen drnkal na kytaru, je teď velice komunikativní kluk. Začal zkoušet ve zkušebně, vystupovat.

RESPONDENT č. 4

Osobní údaje: ženatý, 43 let

Dosažené vzdělání: Vysoká škola sociálně právní

Pozice: komunitní a terénní pracovník

Délka působení v zařízení: 12let

Jak byste představil/a vaše zařízení?

Na tu otázku nechtěl respondent odpovídat se sdělením, že by jen opakoval to, co řekli jeho kolegové.

**Co může služba vašeho zařízení návštěvníkům nabídnout, co od ní získá?
Může ovlivnit jejich budoucnost?**

Pracoval jsem s rodičema těch dnešních klientů. Řešíme tu „sociokulturní handicap“ té vyloučené skupiny Romů. Tam jde o to, že ten „sociopatologický vzorec“ se valí přes ty generace a najednou přijde někdo, kdo v rámci volného času má možnost přijít do kontaktu s jiným vzorcem, s jiným chováním. Např.: Křičel jsem na chlapce. Pak jsem se omluvil. On byl velice šokovanej, to doma nikdy nezažil. Oni se dostávají do kontaktu s jiným způsobem chování, řešení konfliktů. Takže se tím dlouhodobým a pomalým vlivem může stát, že změní určitý reakce, určitý psychický vzorec, který jsou automatický a dojde k tomu, že se v některých situacích zachovají jinak.

Máte pocit, že se díky této službě návštěvníci v něčem zlepšili? Naučili se něčemu novému?

Tam jde o překračování toho sociokulturního handicapu. Nemají potřebu tematizovat, jestli jsou nebo nejsou nějak ovlivňováni ve smyslu své budoucnosti, protože oni žijou svůj život. Nahlédnout můžeme z odstupů. Až po letech, když přijdou, tam ty výsledky člověk vidí. Jinak ne.

Co bylo podle Vás hlavním důvodem k tomu, že se návštěvníci rozhodli využít pomoci této služby?

Asi tady zažívají něco, co má pro jejich duši význam, co pro ně má nějakou hodnotu.

Jaké jsou ve vašem okolí možnosti k trávení volného času dětí?

Tady vedle je DDM. Nicméně naše děti nemají peníze na to, aby si zaplatily kroužky. Tráví ten čas třeba venku. U řeky je centrum, které spravuje sociálka, a tam mohou taky chodit. Jinak doma. Jako možností je dost, ale jsou závislé na finanční solventnosti.

Jak by podle Vás návštěvníci trávili svůj volný čas, pokud by službu nenavštěvovali?

Byli by doma nebo v okolí vyloučené lokality, kde bydlí. Ty starší by mohli někde provozovat kriminální činnost. V podstatě se bavíme o neorganizované mládeži, kde je o nudě a různých nástrahách a scestích. U těch dospívajících, adolescentních pubertálních je to o tom, že taky potřebují konflikt s autoritou. Ten oni můžou zažít třeba na ulici s policajtem a může to mít určitý důsledky. Nicméně já jim umožním, že můžou zažít konflikt s autoritou v bezpečném prostředí, bez žádných následků.

Maximálně následkem může být, že on poruší některá pravidla a já mu řeknu už dost, až zítra. Potřebujou porušovat pravidla. Buď je budou porušovat tady s mininásledičkami nebo zákony venku. Pak se ale ocitaj na úplně jiný ploše.

Myslíte si, že je možné díky určité zájmové činnosti realizované ve vašem středisku přiblížit se psychickému stavu vašich návštěvníků?

Ano. Děláme třeba týdenní výlet, kam si bereme tu jádrovou skupinu. Tam jsou denní a noční hry, muzikoterapie, koupání. Tam dochází k navázání velice úzkýho vztahu, kterej se pak táhne celým tím rokem. Občas to jde přes aktivitu, ale my se snažíme navázat natolik důvěrněj vztah, abychom přes tu aktivitu nemuseli, ale můžeme. Akt důvěry - toho společnýho prožitku, to je kontinuální práce. Ta určitá důvěra vede k tomu, že jejich vrstevníci kamarádi a podobně natáhnou další. Oni potřebujou mít určitou pozici v kolektivu. Když je tam nějaký průšvih, něco, co řeší vnitřně, oni to nebudou řešit před těma vrstevníkama. To je pro ně ohrožující, to by znehodnotilo jejich kredit. Prostě nelze jim bořit tu jejich pozici, kterou si vybudují v té svojí skupině. Velice uzavřených typů je tu taky pár. Člověk se k nim nedostane tak, aby měl dojem, že šlo o rozhovor, kde se něco stalo. Je třeba si uvědomit, že ty úrovně sociální těch návštěvníků jsou široký.

Můžete uvést nějaký typický příklad, která činnost oslovuje nejvíce návštěvníků? Proč?

Hudebna, fotbálek, florbal. Nahoře jsou spíše holky. Mladší a starší. Ty zase na volejbal. Na výlet chtějí všichni. Mladší i starší. Jak má romský chlapec vědět, čím chce být, když táta sedí, máma není nic. Vtom co žije, není nikdo nic, maximálně někde kopou. Vůbec tam není žádněj vztah ke vzdělání nebo nějakému směřování a to samý je u zájmů. Nemůžeme hovořit o klasických zájmech, které známe u běžných dětí, třeba holčička chce chodit na koně. Tak jako baví je tanec, muzika, baví je hrát počítačový hry - což jim znemožňujeme, koukat na televize, fotbal, nohejbal. Jim chybí ty vzory. Mají destruktivní psychický vzorce, který jdou z rodiny a tahle se tam valej. Vytváří se určitej bezvýchodnej balík. My se snažíme tady těm dětem nějak pomoct.

Podporujete dítě v projeveném zájmu?

Podporujeme je v projeveném zájmu, ale otázka je, jestli přetrvá. Například: Chlapec začal rapovat. Udělal si muziku na počítači, vtipný, chytrý, skvělý to bylo. Bylo mu asi čtrnáct. Nicméně tím, že si šel za svým zájmem. Tím vlastně přestal být

přijímaný svým okolím. Protože on udělal ten krok z toho jejich začarovaného kruhu a začal pro ně být jiný, nepřijímali ho. To je průšvih, protože pro všechny je důležité být přijímaný vrstevníky a být s nimi. Takže vše hodil za hlavu a začal s nimi poslouchat popové písničky. To všechno jenom proto, že nemohl unést to vyloučení. To bylo daný tím jeho zájmem. Oni se v tomhle nepodpořej, naopak oni se podpořej ve slabostech svých. To být přijímaný je základní psychologický mechanismus, který si neseme od rodiny, to se převalí v té pubertě z rodiny na ty kamarády.

Zaznamenal/a jste nějaký vývoj u zájmů jednotlivých návštěvníků? Mění se? Čím je to ovlivněno?

Hudba, tanec (zbytek odpovědi respondent považuje jako součást odpovědi na předcházející otázku)

Jakou mají, dle Vašeho názoru, projevené zájmy intenzitu?

Já musím vyjít z něj, na základě toho nechat promluvit jeho individualitu. Jeho zájmy. V těch pozitivních zájmech ho můžu povzbuzovat. Jsou holky, který sem choděj a můžou se tu bavit o důležitých vztahových věcech, pak kluci do hudebny, taky třeba na fotbálek.

Myslíte si, že zájmy, které mají možnost rozvíjet ve vašem středisku plní nějaké jejich potřeby?

Zájmy pro mě nejsou určující, kluci choděj hrát muziku. Můžeme říci, že mají třeba potřebu realizace, potřebu nějak strávit čas. Oni neřeší každý den. Nějakou hodnotu naše zařízení pro ně má, proto přijdou.

Jaké hodnoty návštěvníci uznávají a projevuje se to nějak v jejich zájmech?

U těchto dětí není dětství tak úplně dětství. Oni touží být dospělí, i ty děti od druhé třídy už chtějí být dospělý. Takže sama třeba kvalita hry - umět si hrát se nenajde v té krystalický podobě jako u našich dětí. Je tu akcentace témat dospělosti, vnímání sexuality je živé. Dospělý nějak to dítě vede, nějak ho určuje. Když děti mají děti, je to jiné. To dítě prostě přijme hodnoty těch starších dětí. Přátelství, rodina. Projevují se ty hodnoty v zájmech, brání bráchu - to je ta rodina.

RESPONDENT č. 5

Osobní údaje: svobodná, 25 let

Dosažené vzdělání: Zdravotně sociální fakulta JČU, dálkově Teologická fakulta JČU (etika v sociální práci)

Pozice: pracovnice v sociálních službách, komunitní pracovník

Délka působení v zařízení: 3,5 roku

Jak byste představil/a vaše zařízení?

Jsme sociální služba dle zákona č. 108 o sociálních službách, registrované je to jako NZDM. Ale v názvu máme centrum pro děti a mládež, dříve byl Cheiron komunitním centrem. V době, kdy vešel tento zákon v platnost, nebyla tam ta škatulka pro komunitní práci, tak z centra NZDM. Centrum se rozděluje na Klub pro mladší a Klub pro starší. Pro mladší je od 6 do 14 let, ve skutečnosti sem přijímáme i děti mladší, tedy i 4,5leté. Jsou to hodně děti předškolního věku, kdy nechodí do školky. My vlastně školku suplujeme, je to složitý. Máme děti různých věkových skupin. Tady je otevřeno pro děti od 14 do 17 hodin. Většinou připravujeme dva různé programy pro starší a mladší zvlášť. Mají různé zájmy, požadavky. Jde spíše o improvizaci. Něco připravíme, někdy je atmosféra, že to, co předložíme, je vůbec nenadchne. Sami zase přijdou s tím, co chtějí dělat, vždycky je čas věnování školní přípravě. Jako motivaci používáme tady tabulku - k učení, doučování. Děti můžou získat dvě hvězdičky, a to za vypracování úkolu domácího z matematiky, z češtiny. Na konci měsíce vyhlásíme a odměníme. Jsme tu každý den od 14 do 17 hodin s tím, že ve středu máme jenom doučování. Protože v běžném provozu není prostor pro individuální práci. Ve středu se sejde třeba 12 dětí. Jinak obvykle tak 20 dětí. Je to různé.

Co může služba vašeho zařízení návštěvníkům nabídnout, co od ní získá? Může ovlivnit jejich budoucnost?

Tady je to zaměřené hlavně na smysluplné trávení volného času těch dětí, jsou to děti ze sociálně vyloučených lokalit. Většinou jsou z 80 % romského původu a mají třeba i 8, 12 sourozenců. Rodiče nemají tolik času se jim věnovat. My tady ano, a individuálně, a doma nemají tolik hraček a zároveň mohou chodit na doučování.

Vlastně jim můžeme nabídnout bezpečný prostor, prostředí důvěry, schází se svými vrstevníky, děláme volnočasové akce, výlety.

Měli jsme projekty z nadace „Pomozte dětem“, projekty na poznávání, takže tak jednou do měsíce je výlet. Vezmeme je na místa, kam se většinou nedostanou, třeba do ZOO. Většinou na výlety, to dostaneme od těch donátorů, že to pokryje ty náklady – vstupné.

Máte pocit, že se díky této službě návštěvníci v něčem zlepšili? Naučili se něčemu novému?

Je to možnost dalšího neformálního vzdělávání. Hlavně ta bezplatnost je v principech nízkoprahu. Myslím si, že o ovlivnění moc nepřemýšlí, ale starší to vnímají, že od věku 9 let jsou schopni si to uvědomit, my se o tom i bavíme. Dáváme jim podněty k zamyšlení, aby to vše nabrali jako samozřejmost, aby to sami reflektovali. Je to vidět okamžitě, protože ty malinký děti, ty jsou jako houby, ty nasávají ty informace. Naučí se tu básničku, napsat svoje jméno, počítat, a to jim usnadní lepší nástup na školu základní. Tady je to evidentní dost u toho doučování. V oddělení pro mladší převažují děvčata, protože sem mohou brát mladší sourozence.

Co bylo podle Vás hlavním důvodem k tomu, že se návštěvníci rozhodli využít pomoci této služby?

Já si myslím, že to bude to, že prostoru mají doma málo, není tam tolik podnětů, nikdo se jim tam nevěnuje a určitě sem přijdou poprvé na základě toho, že se baví se svým kamarádem a ten jim ho doporučí nebo je přivede a postupně se s tím prostředím seznamují. Když se jim tady líbí, tak většinou chodí pravidelně.

Jaké jsou ve vašem okolí možnosti k trávení volného času dětí?

Tak tady máme DDM. To je ale služba zpoplatněná, každý si to nemůže dovolit, pak je tam problém s pravidelností. Pak různá dětská hřiště, různé kroužky, ale zpoplatněné. Družiny naše děti taky příliš nenavštěvují. Komunita Romů v Táboře je něco okolo 500. K nám chodí děti z té vyloučené lokality, z Fižlovky. To je ta bytovka pro neplatiče, děti ze Sezimova Ústí dojíždí. Další lokalita je Zavadilská ulice, to jsou místa, kde se soustředí romské rodiny. Ty všichni mají možnost sem chodit.

Jak by podle Vás návštěvníci trávili svůj volný čas, pokud by službu nenavštěvovali?

Já si myslím, že by nejspíš trávili čas v té své lokalitě na hřišti, nebo by se poflakovali po městě, protože do kroužků nechodí, možná sportem.

Myslíte si, že je možné díky určité zájmové činnosti realizované ve vašem středisku přiblížit se psychickému stavu vašich návštěvníků?

Určitě, protože se tady bavíme třeba i o jejich rodině. Oni nám vypráví a občas otevřeme téma, se kterým by dítě samo nepřišlo, a tím se dozvídáme více o jejich rodinné situaci. Díky tomu pochopíme jejich reakce v určitých situacích. Dítě může být třeba přecitlivělé. Jako třeba holčička, co měla složité dětství, byla nějakou dobu v dětském domově. Potom se vrátila do rodiny, ale bylo tam podezření na zneužívání ze strany jejich starších bratrů. Ta holčina má malé sebevědomí, když třeba dostane úkol a nepodaří se jí, tak se rozpláče. Má tak malé sebevědomí, že se bojí dokončit úkoly jenom proto, aby neselhala. Tam je důležitá podpora, pochvala. Otevření dítěte není odvislé od věku, ale na povaze a nastavení toho dítěte.

Jak získáváte důvěru návštěvníků?

Důvěru získáváme asi otevřeností a tím, že se snažíme být spravedliví ke všem dětem a určitou empatií možná. Že se tu cítí bezpečně. My jsme sice anonymní služba, nicméně jména dětí víme, oni to sami řeknou, oni to neskrývají. Nestalo se mi, aby sem chodilo dítě, a nic jsem se o něm nedozvěděla, přímo od něj.

Můžete uvést nějaký typický příklad, která činnost oslovuje nejvíce návštěvníků? Proč?

No tak to je různý, individuální. Skupinka dětí, které baví zpívání, tak s nimi zpíváme. Pak skupinka, které rádi malují, skupinka dětí, co rády hrají pohybové, společenské hry. Ty starší holky třeba volejbal. Třeba ty etapové hry - někam dojít, něco zjistit, to je baví všechny. To je náročné na přípravu.

Ptal/a jste se dítěte jaké má zájmy, co jej baví?

Ptáme, ale oni sami s tím také přijdou. Určitě jsou zájmy, které více zajímají kluky, třeba karate. Máme dílnu na výrobu šperků z Fima, to baví i kluky. Máme klub šití, a to taky baví i kluky. Je to asi podle věku. Největší věkovou skupinu tvoří asi nejvíce druháčků, tak kolem těch devíti let, a to hlavně kluci. Čím jsou starší, tím více inklinují k těm starším klientům dole.

Podporujete dítě v projeveném zájmu?

To je samozřejmé. Dáváme podněty.

Zaznamenal/a jste nějaký vývoj u zájmů jednotlivých návštěvníků? Mění se? Čím je to ovlivněno?

Je to ovlivněno věkem, pak vlastně ročním obdobím, složením dětí, které jsou v zařízení v tu danou chvíli. Je to dáno i osobnostně, někdo víc tíhne k hudbě, někdo víc k malování, jiný k poznávání. Proměňuje se to věkem a trendem. Tady určitě frčí malování, výtvarné tvoření, hudba. A to tak, že kluci hrají a holky zpívají. Máme tady taneční skupiny. Ty starší holky, tam je to trochu o pravidelnosti. Mají rozvrh taneční. Většinou chodí dvakrát týdně, někdy chodí pravidelně, jindy se nesejdou.

Jakou mají, dle Vašeho názoru, projevené zájmy intenzitu?

Dobře je to vidět v té hudbě. Někdo třeba začne hrát na kytaru, později zjistím, že s tím nemá tu trpělivost. Pak jsou klienti, kde je vidět obrovský vývoj: od doby, kdy drželi kytaru poprvé v ruce, a teď zahrajou spoustu písniček. V tom doučování jsou pak vidět pokroky. U těch nejmenších je to tak nějak ve čtvrté třídě pustí. Ale když začnou v předškolním věku a zjistí, že se jim daří, že to dokážou, tak je to motivuje se zlepšovat a zlepšovat a potom přijdou na řadu jiné zájmy. Někdo se pořád ještě hledá, vyzkouší všechno. Starší holky se hodně věnují tomu tanci: styl stream dance, hiphop, tam vidím ty pokroky. Pak jsou obrovské pokroky v té hudbě, jdou vidět pokroky i v doučování.

Myslíte si, že zájmy, které mají možnost rozvíjet ve vašem středisku plní nějaké jejich potřeby?

Určitě, možnost seberealizace, získávají nové poznatky, volný čas tu tráví a baví je to tady.

Jaké hodnoty návštěvníci uznávají a projevuje se to nějak v jejich zájmech?

Je to asi kamarádství, sdílení. V tom, že rádi pracují kolektivně, rádi si pomáhají a vlastně přichází s vlastními nápady na činnosti. Tady je to výborný, když přijde konfliktní situace. To je strašně dobře, protože na té situaci se dá spousta věcí ukázat a vlastně tím získávají nějakou zkušenost ty děti. V tom řešení nedělat ty věci za ně, aby se jako sami rozhodovali. To je také důležité pro budoucí život. Ty rozhovory nad tou situací, ať při hře, či něčem jiném. Pokud sem chodí neromské děti, tak třeba párkrát přijdou. Není to naše cílová skupina, když to pak sami zjistí, tak třeba už nikdy nepřijdou. Ty neromské většinou ze slabých sociálních poměrů, ty neromské děti ze

zabezpečených rodin sem moc nepřijdou. Třeba je to i z důvodu, že většina je tu romských a oni se tu nemusí cítit úplně bezpečně.

Kazuistika: Výpověď o tom, jak to vypadalo s klientem, když přišel do zařízení. V průběhu navštěvování. Jak se vyvíjí jeho zájmy a jak to vidí pracovník do budoucna s tímto klientem.

Dobry příklad může být ta holčička, která, když přišla, tak nemluvila. Nemluvila s náma. Ani s ostatníma dětma moc nekomunikovala. Postupně si to tady oťukala a získala důvěru v nás i okolí, tak se rozhovořila. Občas sama navrhne aktivitu a zapojí do toho ostatní děti.

RESPONDENT č. 6

Osobní údaje: vdaná, 31 let

Dosažené vzdělání: VŠ (Bc.) Sociální práce ve veřejné sféře Jihočeská univerzita

Pozice: sociální pracovnice

Délka působení v zařízení: 6 měsíců

Jak byste představil (a) vaše zařízení?

Jde o NZDM. Tady v Písku působí už několik let a chodí sem děti trávit svůj volný čas. Přičemž je to zakotveno v tom, že je to nízkoprah. Mohou tady bezpečně trávit volný čas. Oni ho sem chodí trávit tak, aby se nemuseli poflakovat po ulici. Chodí sem dobrovolně a my se jim snažíme nabízet různorodé aktivity tak, aby byly uspokojeny ty jejich zájmy. Někdy to vyjde, jindy ne. Záleží, které přijde a jestli jsme se trefili do jeho vkusu. Někdy mám pocit, že jsou ty děti vděčný za všechno, protože jejich rodinné prostředí není úplně podnětné.

**Co může služba vašeho zařízení návštěvníkům nabídnout, co od ní získá?
Může ovlivnit jejich budoucnost?**

Teoreticky můžeme jejich budoucnost ovlivnit, prakticky tomu moc nevěřím, že by byla nějak zásadně ovlivněna budoucnost dítěte. Chodí sem děti dětí, které naše zařízení navštěvovaly, ale ta změna tam zásadní není. Ty děti vyrůstají v nějakém rodinném prostředí, společenském. Žijou tak, jak to vidí u svých rodičů a bohužel se to výrazně k lepšímu nemění. Sem chodí drtivá většina romských dětí. Nemám pocit, že by si

uvědomovaly, že zařízení může nějak ovlivnit jejich život. K nám sem chodí hodně dětí, které jsou na 1. stupni základní školy, ty nad budoucností vůbec nepřemýšlí. Nemám pocit u starších, že by si uvědomovaly, že jim to tu může něco nabídnout. Chodí sem, aby se nenudili, kromě volnočasových aktivit děláme školní přípravu, chodí sem psát domácí úkoly, doučovat se. To má smysl pro mě, tam vidím posun u těch dětí. V těch volnočasových aktivitách, tam je to o tom - přijdou, nepřijdou, záleží hrozně na nich, jestli chtějí něco dělat.

Máte pocit, že se díky této službě návštěvníci v něčem zlepšili? Naučili se něčemu novému?

Je to vidět na školním prospěchu, že se v něčem zlepšili. Ty, co chodí pravidelně, je tam ten posun vidět. Nám ale nikdo nezaručí, že to dítě bude chodit pravidelně, jestliže přijde 1-2 krát do měsíce, tak tam posun není.

Co bylo podle Vás hlavním důvodem k tomu, že se návštěvníci rozhodli využít pomoci této služby?

Prostě proto, aby se doma nenudili, doma jim nic nenabídnou. Mohou se courat po ulicích, ale vědí, že tady je to lepší – zvlášť, když je ošklivé počasí. Oni půjdou sem, protože tady jim něco nabízíme, nenudí se, jsou v teple, mají tu kamarády. Myslím, že proto sem chodí.

Jaké jsou ve vašem okolí možnosti k trávení volného času dětí?

Tady v Písku je toho dost. Nejrůznější kroužky, které pořádají školy, DDM. Ale problém je v tom, že je to placený. To znamená, že tyhle děti ze sociálně slabých rodin nemají finanční prostředky na klasický kroužky a volnočasové aktivity. Takže oni chodí sem, kde to mají zadarmo.

Jak by podle Vás návštěvníci trávili svůj volný čas, pokud by službu nenavštěvovali?

Doma u televize, u počítače, nebo na ulici - jsou místa, kde se srocujou, třeba na zastávkách.

Myslíte si, že je možné díky určité zájmové činnosti realizované ve vašem středisku přiblížit se psychickému stavu vašich návštěvníků?

Ale jo, asi by to šlo, nejsem úplně jistá. Děti projevují, jestli je něco zajímá nebo nezajímá. Snažíme se je podporovat v tom, co je zajímá. Některý děti jsou hodně otevřený, mluví o sobě, některé nic nevypráví.

Jak získáváte důvěru návštěvníků?

Tady jde o to, aby si uvědomovali, že měříme všem stejným metrem, máme pravidla, která striktně dodržujeme. I když se jim to v tu chvíli nelíbí, vidí, že se ke všem chováme stejně. Aby viděli, že nezneužíváme jejich důvěru, pokud se dozvíme nějaké soukromé informace, tak to nikde neventilujeme. Děti jsou dost bezprostřední, neváhají říct, když se jim něco nelíbí, rozhodně nemají problém se ohradit ve chvíli, kdy jim něco vadí, nevyhovuje. Problém je pak na druhou stranu, že nejsou schopni, nemají vyvinutý smysl proto, co musí udělat, co se od nich očekává. Většinou jsou ty děti hodně komunikativní.

Můžete uvést nějaká typický příklad, která činnost oslovuje nejvíce návštěvníků? Proč?

My tu máme každý den nějaký jiný typ aktivity: V pondělí máme vaření – to děti milují. I kluky to baví, kolikrát jsou tu jenom kluci. Ve čtvrtek máme rukodělky. To je aktivita výtvarná. To je baví také, ale ty šikovnější to baví více. Zatímco ve středu máme aktivity zaměřený spíše na poznávání světa kolem sebe a prohlubování nějakých znalostí. To je tolik nebaví, protože tam už musí více přemýšlet a spíše se dostáváme k tomu, že to nezvládají. Když jim to nejde, tak pak je to samozřejmě nebaví. To je o mladších. Ty starší děti chodí v úterý odpoledne a u těch je ten zájem, z mého pohledu, hodně takovej slabej. Ty moc zájem neprojevují, spíše se tady půjčí klávesy, mikrofony a jsou schopny 2 - 3 hodiny v kuse hrát a zpívat. Hudba vyhrává u všech.

Ptal/a jste se dítěte jaké mé zájmy, co jej baví?

Když jim nabízíme aktivity, tak se jim moc nechce. Ty starší, těm se do ničeho nechce, mají zájem tak maximálně o tu hudbu. Oni umí hrát, ale ten hudební nástroj doma nemají, tady si to mohou půjčit a trénujou, hrajou, ostatní poslouchají. Holky zpívají, kluci hrajou, některý taky zpívají. Velký ani moc netancují, malí ano. Ta hudba u menších i větších vždycky vyhraje. O mikrofony by se poprali. Hrajou hodně tu romskou hudbu. Ten zájem většinou vyplyne. Jde sem víckrát. Z toho pak vidíme, k čemu inklinuje více. Ale jo, většinou se ptáme, když zpracováváme individuální plán, nebo smlouvu sepisujeme, tak to řešíme, prostě tady jak teď, jak tu sedíme.

Podporujete dítě v projeveném zájmu?

Snažíme se, když má zájem či talentek se snažíme ho rozvíjet, ovšem ne na úkor ostatních.

Zaznamenal/a jste nějaký vývoj u zájmů jednotlivých návštěvníků? Mění se? Čím je to ovlivněno?

Já nevím, jsem tu půl roku a to je krátká doba, aby se to nějak rozvíjelo, zájmy se mění u těch dětí celkově. Menší děti baví všechno, všechno by chtěli vyzkoušet, čím jsou starší tak tím je nic nezajímá a v pubertě je to takový vůbec ho k něčemu přemluvit. Vyvíjí se spíše s věkem. Ty menší děti jsou hodně aktivní, hodně se snaží. Větší děti, tam s příchodem puberty je málo co zajímá, drží je ta hudba.

Jakou myslíte, že mají projevené zájmy intenzitu?

Venku třeba děláme soutěže. To je baví. Ale zase ty menší. Ty větší se někdy nechtějí ztrapňovat. Oni ty podněty nemají a neumí je najít, protože je to nikdo neučil. Nevidí ten vzor doma. Plácají se od jednoho k druhému a neví, kde by se zakotvili. Tady když přijdou sem, tak je třeba určitá aktivita moc baví, jindy nic nechtějí dělat. Je to hrozně individuální. Je to o tom, kdo přijde v jakým je rozpoložení. Tak z těch mladších sem nejvíce chodí děti celkově i počtem od 1. do 5. třídy. Máme tu i klub pro předškoláčky. Nejvíce dětí máme ve věku 15, 16, 17, občas sem chodí i 20letí. Pak je asi trochu mezera, když je jim kolem 13 let. To sem moc nechodí. Protože s malýma nechtějí a ty větší je moc neberou - oni jsou na hranici. Těch sem moc nejde.

Já teda tu intenzitu neodhadnu. Já mám pocit, že ty děti samo od sebe nic nezajímá. Když holky, tak nějaká hvězda, ty menší děti nevím. Nedělám si iluze. Když se projeví, tak jsem ráda. Některý jsou rádi, že sem vůbec můžou jít.

Myslíte si, že zájmy, které mají možnost rozvíjet ve vašem středisku plní nějaké jejich potřeby?

No tak určitě to tady plní potřebu být mezi kamarády, ve společnosti, potřebu ten volný čas nějakým způsobem strávit. Někdy si třeba jen celé odpoledne kreslí, protože nic jiného je nebaví. Někdy přijdou tři děti a můžeme se jim krásně individuálně věnovat, jindy jich přijde 20 a je tu blázinec.

Jaké hodnoty návštěvníci uznávají a projevuje se to nějak v jejich zájmech?

Hodně materiální, čím jsou starší, tím je to zřetelnější. Ty menší jsou snaživý, ty starší třeba preferují značkové oblečení. Když se ptáme, co by chtěli, říkají, že barák a milion. Už pak nevidí, že je proto potřeba něco udělat. Nevím, myslím, že ty děti čím jsou starší, tím víc kašlou na školu. Vzdělání pro ně není hodnota. Je jim to jedno. Vidí doma, že rodiče jsou na pracáku, tak oni tam půjdou také. V lepším případě po základce jdou na učňák. V úplně nejlepším případě ho dokončí. Je to takový tristní. Nemám pocit, že by to na klientovi nechalo pozitivní následky. Tam moc záleží na tom okolí, když to ty děti vidí v té rodině. Sem přijdou třeba jednou zas měsíc, když jim to hoří ve škole. Nevím, jestli to k něčemu vede, ale když jsou tady, tak nedělají nikde třeba kriminální činnost. Jsou tu v bezpečí. Někdy mám pocit, že jim není nic dost dobré. Což může být někdy demotivující pro nás pracovníky. Ale je tu pár takových kvůli, kterým stojí za to pomoci, nepotkalo je nic dobrého.

Kazuistika: Výpověď o tom, jak to vypadalo s klientem, když přišel do zařízení. V průběhu navštěvování. Jak se vyvíjí jeho zájmy a jak to vidí pracovník do budoucna s tímto klientem.

1. Máme kloučka co je mu 10 let. Měl odklad, pak propadnul v 1. třídě. Matka i otec jsou Romové. V první třídě sem nechodil, protože mámě se to nezdálo. Pak propadl. Pak ji na základce doporučili, aby sem kluka dávala. Zrovna u něj vidím posun, nikoliv tedy v zájmech, ale v prospěchu. Od té doby sem chodí pravidelně a snaží se.

2. Máme tady kluka, kterému je osmnáct a studuje na střední škole. Musím říct, že je to tak cílevědomý kluk, tak tvrdě jde za svým. Když si uvědomím, z jakého rodinného prostředí je, tak je mi ho líto. A na druhou stranu ho obdivuju, že má tu sílu pořád to překonávat. Bělí ho neberou, protože je Rom a mezi Romy taky nezapadá, protože se chová jako gadžo. Hraje basket. Má svoje zájmy, ale s rodinou nevychází dobře. Oni nechápou jeho, on je. Je to typická romská rodina, kdy otec je agresivní, jsou tam další čtyři sourozenci. Vzdělání by snadno dosáhli i tito sourozenci, ale nechce se jim. Nechodí sem.

RESPONDENT Č. 7

Osobní údaje: svobodná, 28 let

Dosažené vzdělání: Mgr. Sociální práce

Pozice: sociální pracovnice

Délka působení v zařízení: 3,5 roku

Jak byste představil (a) vaše zařízení?

NZDM je sociální službou, pečuje o děti a mládež. Jednak je to preventivní zařízení. Pak jako to naše pro děti ze sociálně slabých rodin. Snažíme se ovlivnit jejich budoucnost. Nelze plošně říci ano, ale z malých příkladů chci uvést, že rozhodně nic nekazíme, jdou posuny dopředu. Obecně čím dřív se s těma dětma začne pracovat, tím pak je to více vidět.

Co může služba vašeho zařízení návštěvníkům nabídnout, co od ní získá? Může ovlivnit jejich budoucnost?

Nabídnout základní činnosti. Je to tu zaměřené hodně na to doučování. Polovinu otevírací doby tvoří doučování, který jim umožní získat lepší studijní výsledky, a tím i lepší pozici v tom třídním kolektivu. Občas se potýkáme s negativním působením rodičů. Jinak volnočasové aktivity, aktivizační činnosti jako např. vaření nebo nácvik různých situací, poradenství, vyřizování různých záležitostí. Jako třeba pomoc s přihláškou na střední školu, vyhledávání brigád, apod.

Máte pocit, že se díky této službě návštěvníci v něčem zlepšili? Naučili se něčemu novému?

Určitě my se i snažíme, aby ten program vycházel z jejich potřeb. Máme tematicky zaměřené bloky právě na jejich rozvoj. Letos třeba o lidském těle. Je to zaměřené na zdraví, stravování, hygienu. Plus do toho vkládáme, aby získaly nějaké znalosti, které pak uplatní.

Co bylo podle Vás hlavním důvodem k tomu, že se návštěvníci rozhodli využít pomoci této služby?

Jak u koho. To zařízení tady funguje už 10 let, ještě jako komunitní centrum. Pak se změnou zákona jako nízkoprah. Jsou tady děti, jejichž rodiče sem chodili nebo starší

sourozenci. Mnoho z nich počítá, že až jejich děti budou chodit do školy, tak pak budou chodit i sem. Další sem chodí na doučování, například na doporučení třeba školy. Z doučování se pak naváže dále.

Jaké jsou ve vašem okolí možnosti k trávení volného času dětí?

Tak vím, že tu funguje DDM, že obě základky nabízí kroužky, ale problém je, že jsou placený. A oni fakt nejsou na ty organizovaný kroužky. Když už i začnou, tak se odhlásí, protože nejsou schopni dodržovat tu pravidelnost. Jinak jsou hodně na hřišti.

Jak by podle Vás návštěvníci trávili svůj volný čas, pokud by službu nenavštěvovali?

Ty mladší v rodinách, ty větší někde zalezlý u počítače a tak.

Myslíte si, že je možné díky určité zájmové činnosti realizované ve vašem středisku přiblížit se psychickému stavu vašich návštěvníků?

Určitě. Jsou aktivity, při kterých to jde. Třeba u těch rukodělek. Sedneme, děláme ten výrobek a přitom se bavíme. Oni když se při té výtvarný činnosti dostanou do toho klidu, tak se s nima dá hodně povídat. Hodně aktivit chtějí dělat s náma, tedy abychom se jich taky zúčastnili. Jsou takový hodně vyprávěcí.

Jak získáváte důvěru návštěvníků?

Určitě člověk si ji získá tím, jak jedná. U těch starších je to o tom, že jsou tu nějaká pravidla, která se musí dodržovat. Všichni o nich ví. Nechce to direktivní přístup, ale spíše s nimi jednat jako s partnery. Dát jim najevo, že s nima jednáme jako s dospělejšími. Oni jsou z rodiny naučený, že se nemluví o finanční situaci, že na něco nemají a tak. Pokud narazíme na to, že nemají něco ve škole zaplacené, tak si většinou něco rychle vymyslí nebo se o tom nechtějí bavit. Ty starší kluci, tam musím jen narážkami zjišťovat, ty se moc nechtějí bavit.

Můžete uvést nějaký typický příklad, která činnost oslovuje nejvíce návštěvníků? Proč?

Hodně populární je to vaření, to je činnost, tady in. Ty kluci se k ní doma moc nedostanou, jde spíše o ty menší kluky. Je tam hned vidět ten výsledek. Ty starší, tam je to hudba: zpívat, zkoušet na klávesy, společně něco tvořit. Oni to mají tak jako

nastavený. Hudba je určitý způsob jejich vyjádření. Plus třeba je taky trochu baví sport. Třeba turnaj ve fotbale.

Ptal/a jste se dítěte jaké má zájmy, co jej baví?

Ptáme se a oni rádi o tom i sami vyprávějí. Ty malí i velký milují počítačové hry. Tím myslím doma, tady jim k tomu moc prostor nedáváme. Holky se chtějí hodně povídat. Mají zájem ty menší holky o zpěv. Pro ně je to zábava, relax. Sami třeba nepřijdou, aby přišli a chtěli hrát třeba vybíjenou. To musíme my. Tak maximálně pustit muziku a tancují přitom ty čardáše a tak. Ty menší holčiny. Ty starší ne. Asi proto, že se stydí před klukama.

Podporujete dítě v projeveném zájmu?

Ano, ale snažíme se jim dávat i nové podněty.

Zaznamenal/a jste nějaký vývoj u zájmů jednotlivých návštěvníků? Mění se? Čím je to ovlivněno?

Určitě. Třeba jsme vyráběli stolní hry s otázkami na mnoho témat a oni tu hru hráli radši, než třeba Člověče. Mají chuť po tom vědění, nebojí se zeptat, když něco nevědí. Ty menší se bojí zeptat, dát najevo, že něco neví, bojí se negativní reakce ze strany spolužáků. Tady v tom vidím posun. Nebojí se ptát, když něco neví. Kluci mají radši akčnější aktivity, holky ty klidovější aktivity.

Jakou mají, dle Vašeho názoru, projevené zájmy intenzitu?

V těch starších máme asi 3 kluky, kteří chodí pravidelně každý týden, zkoušejí, vystupují s kapelou. Snaží se prorazit i sami, takže hrají s kapelou, ale rádi by i samostatně. Jsou na vystupování zvyklí, chodí sem trénovat.

Myslíte si, že zájmy, které mají možnost rozvíjet ve vašem středisku plní nějaké jejich potřeby?

Třeba mně napadá, jejich oblíbená aktivita je vybarvování obrázků. Oni k tomu nemají moc příležitostí doma, není to omalování obrázku, ale vybarvování. Když se ta omalovánka vybarví, vždycky to vypadá hezky. Tahle aktivita tu jede ve velkém. Povídají si u toho. Je to pro ně určitý způsob relaxace. Doma k té klidové aktivitě moc příležitosti nemají. I kluci kupodivu se tím zabývají. Možná jde o nenaplněnou potřebu z dětství vybarvovat, pocít že musí vyrobit něco hezkého.

Jaké hodnoty návštěvníci uznávají a projevuje se to nějak v jejich zájmech?

Obrovská hodnota je tam rodina. Ty vztahy. Řeší tohle je sestřenice, bratranec, což jsou v podstatě všichni, tendence mají se navzájem sebe zastávat. Co se týče materiálních hodnot, hodně bazírují na oblečení. Mají tendenci posuzovat se podle oblečení. Pozoruju to tak už od třetí třídy.

Kazuistika: Výpověď o tom, jak to vypadalo s klientem, když přišel do zařízení. V průběhu navštěvování. Jak se vyvíjí jeho zájmy a jak to vidí pracovník do budoucna s tímto klientem.

Kluk, který je ve 3. ročníku na Obchodní akademii, se snaží se vymanit z toho, jak je pohlíženo na Romy. Jeho oba rodiče jsou Romové, nepracují. Jsou tam zhoršené bytové podmínky. Hodně bojuje s těma neshodama, protože rodiče ho odrazují od toho studia. To se tady stává docela často. Když jdou na střední školu nebo učňák, tak rodiče v tom nevidí tu budoucnost. Je tu pár výjimek. Většinou rodiče odrazují své děti. Přesvědčují je, že je pro ně nevhodnější jít na pracák, brát dávky hmotný nouze a tak. Takže on bojuje s tím, že většinová populace na něj pohlíží jako na Roma. V romské komunitě už se necítí dobře. Postupně to vypadá tak, že se od té rodiny odstěhuje.

RESPONDENT č. 8

Osobní údaje: svobodná, 27 let

Dosažené vzdělání: Mgr. Sociální práce se zaměřením na kriminologii

Pozice: komunitní a terénní pracovník

Délka robení v zařízení: 3 roky

Jak byste představil/a vaše zařízení?

Jsme zařízení pro děti a mládež, ale v podstatě pracujeme s celou komunitou města Tábor. Hlavně akce pro veřejnost, kde se snažíme, aby se setkávala minorita s majoritou. Snažíme se, aby docházelo především k představení té pozitivní stránky. Takže hodně hudební a taneční vystoupení dětí. Ale hlavní pracovní náplní naší práce je práce s romskými dětmi. Máme malé děti od 4,5 let až do 14 let. Pak ten klub pro starší do těch 26 let. Jde nám o to, aby volný čas netrávili venku, nedělali průšvihy a naučili se ho trávit smysluplně a produktivně a aby se nějakým žádoucím směrem rozvíjeli.

**Co může služba vašeho zařízení návštěvníkům nabídnout, co od ní získá?
Může ovlivnit jejich budoucnost?**

My v podstatě nabízíme děčkám možnost smysluplně trávit jejich volný čas, každý pracovní den od pondělí do pátku. Mohou se zde připravovat do školy, děláme úlohy. Pomáháme s doučením, kdy přímo středa je na doučování vyčleněná. To se dětem věnujeme individuálně. Pak jsou volnočasové aktivity, které se snažíme dětem nejprve přiblížit a pak rozvíjet. Jsou hudební, sportovní, výtvarný. Důležité je to už u těch malých. Mají špatnou motoriku. Pomáhá jim to při přijetí do základní školy. Moc nechodí do školky, protože tam se musí platit obědy. Myslím si, že částečně můžu ovlivnit jejich budoucnost. Myslím si, že sou si toho vědomi u toho vzdělávání. Ale už začíná být důležité pro ně i to vzdělání - je to u rodin, kdy jeden je bílý a druhý Rom. Ty děti si uvědomují, že když sem budou chodit, tak my jim vysvětlíme to, co třeba rodiče vůbec neumějí a tak. Vědí, že když mají pěkné známky, tak je pan učitel chválí, vidíme, že raději chodí do školy. I hra na ty hudební nástroje. Vědí, že doma tyhle věci nemají. A tady si je mohou půjčovat a můžou se tu něco naučit i jim to může dál pomoci.

Máte pocit, že se díky této službě návštěvníci v něčem zlepšili? Naučili se něčemu novému?

Děčka si zvykly, že musí dodržovat určitá pravidla, který samy v podstatě dávaly do kupy. Na to nejsou z domova moc zvyklé, protože tam mají velkou volnost. Většinou si hrají venku bezprizorně samy a nemusí sledovat žádný čas. Tak třeba na to doučování musí přijít přesně, když přijdou pozdě, tak se mu věnuju jen půlhodinky. Naučily se to respektovat a hlídají si to navzájem.

Co bylo podle Vás hlavním důvodem k tomu, že se návštěvníci rozhodli využít pomoci této služby?

Jednak proto, že jejich rodiče nemají na to, aby je posílali do kroužků. Pak taky sem chodili už jejich rodiče, starší sourozenci, takže sem pořád chodí mladší a mladší děti a přivádějí je jejich starší sourozenci. Ta služba tady v městě je už zažitá a oni vědí, že sem chodí starší bráška, tak sem automaticky také chodí. DDM, jim rodiče zaplatit nemohou.

Jaké jsou ve vašem okolí možnosti k trávení volného času dětí?

Dva dny v týdnu je otevřená klubovna dole v Lužnické. Na kroužky od města děti nedosáhnou finančně. Park v Lužnické, kde tráví také hodně volný čas.

Jak by podle Vás návštěvníci trávili svůj volný čas, pokud by službu nenavštěvovali?

Ty malí s mámama doma nebo na hřišti.

Myslíte si, že je možné díky určité zájmové činnosti realizované ve vašem středisku přiblížit se psychickému stavu vašich návštěvníků?

Teď hodně chodíme s dětma do tělocvičny. Zkoušíme hrát volejbal. Ty sportovní aktivity hodně tmelí a hodně se přiblížíte. Ale i u výtvarných nebo hudebních V podstatě u všeho. Třeba u doučování. Jakmile dítě začnete chválit, tak se hodně otevře, protože na to není zvyklé. Romští rodiče hrozně málo chválí, většinou je shazují a vidíme to i na těch akcích. Málokdy ho pochválí. S každou pochvalou se mu víc přibližujete, protože z toho má obrovskou radost. Určitě ano.

Jak získáváte důvěru návštěvníků?

Asi tím, že my jim také věříme. Asi nám věří ty děti, protože vidí, že nám věří jejich rodiče, sourozenci. Přijde to tak jako automamický, že mají toho dospělého jako autoritu, od které se učí. Přejímají ty pravidla i chování.

Můžete uvést nějaký typický příklad, která činnost oslovuje nejvíce návštěvníků? Proč?

Nejvíce dětí baví hrát s novými hračkama. Jakmile s v klubu i objeví nová hra, nová sportovní pomůcka, tak jí musí používat všichni. Děti mají hrozně rádi nové věci. Pro ně je přitažlivý už to, že ta věc je nová. Hrozně rádi používají nové věci.

Ptal/a jste se dítěte jaké mé zájmy, co jej baví?

Na to se ptáme v podstatě každý den, když přijde, tak se ptáme, co by chtělo dělat. Nabízíme mu určitý varianty těch činností, které jsme schopni udělat. Nemůžeme třeba napustit vedle bazén. Ale oni vědí, z čeho si mohou vybrat. I při individuálním plánování je to první otázka, pak ten plán tvoříme. Předškoláci mají zájmy dost podobné kluci i holky. Stejně si hrají, i ta výtvarná činnost je stejná. Kolem 8. roku už kluci se vyhraňují a určitý činnosti jim přijdou holčičí. Holčičky většinou výtvarné věci, kluci pohybové, sportovní. Vedle kopat do míče nebo v dřevodílně se můžou úžasně

realizovat. Jsou činnosti, které dělají děcka dohromady. Třeba to tancování jde holkám i klukům. Baví je to. I když holky spíše pak zpívají a kluci hrají na hudební nástroje. Kluci se pak stydí tancovat. Tanec a kluci většinou hra na kytaru. Pak strašně raději dělají to, kde se zapojujeme i my. Takže chodíme teď pravidelně na volejbal, kluci na florbal, taky na fotbal. Teď chodí na volejbal a florbal i ty starší kluci, a dokonce pravidelně. Prostě si to hlídají. Je to hodně o tom, zapojit se s nimi, hrát, být členem týmu, pak je to hodně baví.

Podporujete dítě v projeveném zájmu?

Určitě, stanovíme si bodíky jak dosáhnout cílů. Do individuálních plánů pak pátráme, proč se nepodařilo dosáhnout toho, co si předsevzaly. Hlavně na začátku školního roku mají děti velké oči, jak budou mít krásné školní výsledky, a jak budou chodit na doučování. Pak většinou píšeme hodnocení, ve kterých se hodně objevuje, že byly nemocní nebo nestíhaly chodit na doučování a tak.

Zaznamenal/a jste nějaký vývoj u zájmů jednotlivých návštěvníků? Mění se? Čím je to ovlivněno?

Čím jsou starší, tím víc se začínají zajímat o opačné pohlaví. Snaží se co nejvíce dostávat do klubu pro starší. Už pro ně přestávají být zajímavé ty aktivity, který se dějou tady v klubu pro mladší. S přibývajícím věkem se snižuje zájem o školu a o doučování a plnění úkolů. Mám tu holčičku, co dělá přijímací řízení na taneční školu. Ta si zatím asi půjde. Ale pak je tu pětičlenná taneční skupina, kterou ta holčina vede. Tak tam mi přijde, že zbytek holek to dělá proto, že je to pro ně nyní něčím přitažlivý, zajímavý, hodně moderní. Asi jim to dlouho nevydrží. Není to jejich prioritou. Aktuálně je to přitažlivé, ale to je vše, ale nevydrží u toho. Ty mladší většinou kopírujou ty starší, předškoláci jsou schopni v podstatě tancovat to, co tančí ty starší. V podstatě už ty romský předškoláci jsou v romském souboru, kde tančí ty jejich čardáše. Ale vidí, že je zajímavější pro většinu dětí ten moderní tanec. Nevydrží u toho, nejsou schopni dát dohromady taneční skupinu, která by vydržela déle jak týden, teda ty malé děti. Ty starší holky se docela drží. Už nějaký dva roky fungujou, někdy se pohádají, někdo přibude, ubude. Ale to jádro 4 - 5 holek je pořád stejné.

Jakou myslíte, že mají projevené zájmy intenzitu?

Třeba u toho tance záleží, jestli je v blízký době nějaké vystoupení. Oni jsou zvyklí všechno dělat na poslední chvíli. Před vystoupením týden jsou denně schopni

nacvičovat nebo i několikrát za den. Ale měsíc před tím dvakrát do týdne s bídou. Jinak u těch sportovních aktivit, přijdou třeba dvakrát týdně a nedělá jim to problém. Doučování je jednou týdně, a pokud chtějí, úkoly tu mohou dělat každý den, to je na nich. Ty starší už většinou jsou nějak vyprofilovaný, ty starší kluci hodně hrajou na ty hudební nástroje. Nebo ten sport, fotbal, florbal. Ty úplně hodně malý, ty dělají úkoly a baví je to, protože je chválíme. Výtvarný činnosti baví hlavně holky, ale jestli jim to vydrží, záleží na nich. Víím u každého dítěte, které činnosti mu mám nabídnout a že tu činnost bude dělat rádo. Třeba sem někdo chodí už dva roky, ta činnost ho baví. Tam si myslím, že u toho vydrží.

Myslíte si, že zájmy, které mají možnost rozvíjet ve vašem středisku plní nějaké jejich potřeby?

Určitě, mohou se tady realizovat ve všech těch činnostech. Dáváme jim prostor, aby mohli dělat věci, na který doma nemají místo, klid. Můžou něco vyrobit, zažít pocit, že něco zvládli, dokázali, byli za to pochváleni. Oni si vlastně mohou zvýšit to svoje sebevědomí. Je tady i bezpečí. Poskytujeme bezpečný prostor pro trávení jejich volného času.

Jaké hodnoty návštěvníci uznávají a projevuje se to nějak v jejich zájmech?

Určitě ty finance. Pro ně je hodně důležité, co kolik stojí. Potom pro ně je hodně důležité to, aby nikdo nebyl zvýhodňován. To si hodně hlídají. Všichni chtějí pracovat s tím co je nové. To co je nové, všichni nutně potřebují vyzkoušet. Aby spravedlnost a pravidla platila pro všechny stejně.

Kazuistika: Výpověď o tom, jak to vypadalo s klientem, když přišel do zařízení. V průběhu navštěvování. Jak se vyvíjí jeho zájmy a jak to vidí pracovník do budoucna s tímto klientem.

Já mám strašnou radost z předškoláčků, co nechodí do školky a teď budou nastupovat do 1. třídy. Hrozně moc je chválí paní učitelky u zápisu, že jsou kluci šikovný, že zvládají v podstatě počítat do 10, napsat číslice. Myslím si, že jim to hodně pomohlo, to co budou potřebovat k té školní přípravě. Vidím to i u jiných dětí. Třeba i soupeří v tom, kdo udělá víc úkolů. Když je paní učitelky chválí od začátku, děti se tam cítí dobře. I jejich spolužáci je respektují. To jim hodně pomůže, aby do té školy chodili rádi, to je hodně důležité. Vidím to u těch starších dětí. Tím, že jim bylo ublíženo

v té první třídě, tak se to dál odráží v dalších ročnících. Nemají dobré vztahy se spolužáky, vrstevníky ani s pedagogy. Ty děti v té první třídě dostanou určitou nálepku.

RESPONDENT č. 9

Osobní údaje: vdaná, 40 let

Dosažené vzdělání: VŠ speciální pedagogika pro vychovatele

Pozice: vedoucí zařízení, sociální pracovnice

Délka působení v zařízení: 6 let

Jak byste představil/a vaše zařízení?

Máme tady Předškolní klub Margaretka – má kapacitu 12 míst pro děti ve věku 3 - 7 let ze sociálně znevýhodněných rodin. Margaretka nenahrazuje klasickou mateřskou školku. Děti jsou zde připravovány na budoucí školní docházku, rozvíjíme u dětí schopnosti a dovednosti v poznávání světa kolem sebe, v řízených a spontánních činnostech. Pak je tu Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež Ostrov, které nabízí bezpečné prostředí dětem a mladým lidem ve věku 6 - 20 let. Službu je možno poskytovat anonymně a bezplatně. Děti mají možnost seberealizace při různých kreativních a sportovních činnostech. Snažíme se o zvýšení vzdělanosti dětí formou mimoškolní přípravy (od pondělí do čtvrtka, od 13 do 15hodin.) a výchovně-vzdělávacích programů. V rámci NZDM připravujeme roční programy na různá témata. Organizujeme akce, jako jsou výlety, vystoupení, připravujeme letní tábory, pořádáme větší akce i pro veřejnost, jako jsou, lampiónové průvody, maškarní bály.

Co může služba vašeho zařízení návštěvníkům nabídnout, co od ní získá? Může ovlivnit jejich budoucnost?

Budoucnost může dětem docházka ovlivnit na tolik, že budou připraveny na nástup do první třídy – jak znalostně (běžné předškolácké dovednosti), tak budou zvyklé na nějaký řád, pravidla, chování kolektivu dětí – lépe než když nastoupí do první třídy přímo z uzavřeného rodinného prostředí. S dětmi se snažíme o plánování v rámci sociální práce, ale s některými je to dost obtížné. Některé nerozumí pojůmům, nevědí, co by chtěly. Plánování do budoucna je pro většinu nezajímavé. Naše služba nabízí dětem v pondělí Klub vaření – kde se mohou naučit něco z kuchyně (o chutích, vaření, způsoby práce a úpravy potravin) a zároveň tím trénují např. převody a jiné početní

operace z matematiky. V úterý je Klub 13 – kam docházejí děti od dovršení 13 let. Většina starších se již zajímá o hru na klávesy, počítače, zpěv, tanec, stolní hry. Berou NZDM jako místo pro setkávání s vrstevníky a kamarády. Starším klientům nabízíme individuální plánování, pokud mají zájem, tak administrativní činnosti na PC, sestavení životopisu, poradíme s výběrem školy, dále nabízíme pomoc s hledáním brigády, při vyhledávání informací na internetu, příprava preventivního programu dle zájmu klienta, doprovod na úřady a jiné. I starším se snažíme zpestřovat programy besedami na různá témata, kvízy, rukodělnými aktivitami aj. Středa je ve znamení volného programu, kde se děti mohou angažovat na přípravě programu samy, což některé neumí. Taky se jim nabízí různé činnosti – motivační, stolní či pohybové hry v klubu, sportovní a míčové hry mimo klub – dle počasí, hra na klávesy, zpěv do mikrofonů, tanec.

Ve čtvrtek je Klub rukodělek, kde se děti učí různým výtvarným technikám, práce s materiálem, malují, kreslí apod. Pokud vyjde čas – hrají se i kolektivní hry typu – Kufr, židličkovaná, pantomima apod. V pátek máme zavřeno pro klienty a čas je využitý na administrativní úkony, přípravy programu, návštěvy škol a konzultace s učiteli našich klientů, kteří dochází na mimoškolní přípravu. O to, abychom s kolegyněmi ovlivnily budoucnost dětí, které prošly NZDM, se snažím už sedmým rokem v tomto zařízení, ať už u předškolních dětí nebo školáků. Zcela určitě se na nich podepisuje naše práce ve smyslu tom, že už to, že se naučí dítě správně psát písmenka, číst, počítat, je velký posun pro jejich budoucnost. Např. některé děti neumí hodiny ani v páté třídě, rodiče je k tomu nevedou, aby se to naučily. Ale nejen mimoškolní příprava dětí je důležitá, ale také nastavení hranic, dodržování pravidel, vedení k určité zodpovědnosti za své jednání a chování, a další jiné činnosti vedou k získávání sociálních kompetencí klientů.

Máte pocit, že se díky této službě návštěvníci v něčem zlepšili? Naučili se něčemu novému?

Jak už jsem uvedla, jsem o tom přesvědčená, že mnohým naše služba pomáhá. Ať už ve škole, v mezilidských vztazích. Jistě si každý klient odnese něco nového – možná ne každý den, ale jistě na něm pobyt u nás nechá nějaké stopy. U některých třeba školní dovednosti, naučí se jednat s kamarádem, řešit konflikty, nebo se cítí příjemně při rukodělných činnostech, kdy si něco hezkého vyrobí a třeba může výrobek někomu darovat – mamince, rodině, učitelce.

Co bylo podle Vás hlavním důvodem k tomu, že se návštěvníci rozhodli využít pomoci této služby?

Hlavním důvodem nevím, ale zcela určitě mezi důvody patří finance – kdy nemají rodiče peníze na volnočasové kroužky, setkávají se zde se svými vrstevníky, u některých i rodinnými příslušníky v příbuzenském vztahu, mají možnost se zde vzdělávat, když jim rodiče nemůžou nebo nechtějí pomáhat s přípravou do školy. Většina dětí se zde asi cítí bezpečně, dospělí sem nemůžou, je to jejich klub. Mají zde klid, mnohdy i větší prostory na „řádění a dovádění“ než doma.

Jaké jsou ve vašem okolí možnosti k trávení volného času dětí?

V Písku je velké množství kroužků, ať už sportovních, estetických, přírodovědných. Asi bych měla spíše jmenovat, co tu není, protože je tu velká škála odvětví – pro děvčata i pro kluky. (např. hokej, fotbal, tenis, karate, plavání, aerobik, házená, volejbal, sportovní gymnastika, Sokol, mažoretky, tancování – ZIP, Písečan, balet a další, při DDM spousty kroužků, je zde i Lidová škola umění – hudební, výtvarné a dramatické obory. Nechybí ani adrenalinové sporty – horolezectví, in – line bruslení, U-rampy apod. Jistě jsem na něco zapoměla, je toho v Písku mnoho a pro různé věkové kategorie – od batolat po dorost.

Jak by podle Vás návštěvníci trávili svůj volný čas, pokud by službu nenavštěvovali?

Asi by se scházeli někde v okolí, běhali po sídlišti, po hřištích, městnali se u někoho v bytech. Nepochybují o tom, že by se více věnovali společnému kouření, které by mohlo přejít k užívání drog nebo třeba ke krádežím, vandalismu.

Myslíte si, že je možné díky určité zájmové činnosti realizované ve vašem středisku přiblížit se psychickému stavu vašich návštěvníků?

Nevím, jak při zájmové činnosti, ale nedávno jsem zkoušela v rámci své osobní iniciativy díky studiu arteterapie zařadit do Klubu rukodělek, které vedu, techniku akvarelu jako možnost diagnostiky z obrázků. Podařilo se mi o dětech získat informace, které by mi asi samy neřekly, nebo jsem si některé informace mohla ověřit. Asi se nejedná o zájmovou činnost, spíše je to možné v individuálních rozhovorech, některá témata se dají probírat skupinově ve formě besedy.

Jak získáváte důvěru návštěvníků?

Myslím, že svým jednáním, přístupem ke každému stejným, že nedělám rozdíly, plním domluvené, trvám na dodržování pravidel apod. S někým si prostě padnete do oka, jinému musíte dát více času, aby vás poznal, je to individuální. Také forma rozhovoru tváří v tvář pomáhá k vysvětlení postojů. Jsem k dětem upřímná, možná někdy tvrdá, ale když poznají, že je to pro jejich prospěch, máme pěkné vztahy. Nesnáším přetvářku, lhaní, mám ráda jednání na rovinu a to děti poznají brzy.

Můžete uvést nějaký typický příklad, která činnost oslovuje nejvíce návštěvníků? Proč?

Asi se to nedá určit jednoznačně, u našich klientů záleží na všem možném – na financích, na vztazích v rodině a s kamarády, na dovednostech, oblíbenosti dětí mezi sebou. Jsou aktivity, které jsou velmi oblíbené (vaření, rukodělky), některé chodí pouze na jednu dvě, ale zase pravidelně, jiné chodí na všechny a přitom pravidelně na žádnou. Hodně našich klientů se zúčastňuje akcí pořádaných pro veřejnost např., vánoční besídka, to přijdou i s rodiči, ale to jsou akce s již letitou tradicí.

Ptal/a jste se dítěte jaké má zájmy, co jej baví?

Ano, je to v podstatě to první po úvodním seznamování s chodem klubu, co u nového dítěte zjišťuji, abych věděla, kam ho můžu nasměrovat, pozvat, co mu můžu v rámci klubu nabízet či s kterými dalšími dětmi ho seznámit blíže, či nejdříve. Více se pak zjišťuje při individuálním plánování s dítětem při osobním pohovoru. U dětí ostatních se během jejich návštěvy většinou naskytne příležitost prohodit s nimi pár slov o tom, co zrovna ve škole, co dělají rády, proč dneska nemalují nebo nezpívají apod.

Podporujete dítě v projeveném zájmu?

Zcela určitě ano, pokud je to v rámci možností vybavení klubu, provozních hodin či rozvrhu pravidelných aktivit. Také dost záleží na přítomnosti ostatních, na jejich počtu, zda se jedná o aktivitu, kterou v danou chvíli lze provozovat z uvedených důvodů nebo také personálních možností. Záleží na naší domluvě a jestli pak v domluvenou dobu klient přijde.

Zaznamenal/a jste nějaký vývoj u zájmů jednotlivých návštěvníků? Mění se? Čím je to ovlivněno?

Zájmy se mění, záleží zcela určitě na náladě, na kamarádech, na pohlaví, na věku – protože s vyšším věkem se mění zájmy k „horšímu“, moc je nebaví, co bavilo dříve, často negují. Některé děti mají zájmy typu puzzle, omalovánky, i ve věku mladšího

školního věku. Ale pokud si dítě za svůj zájem vybere vaření nebo rukodělky, většinou se k těmto zájmům vrací i se zvyšujícím se věkem. U chlapců se zájmy s vyšším věkem (okolo 13let) zaměřují na PC, klávesy, stolní hry. Děvčata pak v tomto věku opouštějí kuchyň a začínají zpívat nebo jen poslouchají hru a zpěv druhých. Po 13 letech je klub brán spíše jako místo pro komunikaci s kamarády, setkávání.

Jakou mají, dle Vašeho názoru, projevené zájmy intenzitu?

Na vaření a rukodělky většinou chodí pravidelně určité děti, samozřejmě se občas přidá nějaký kamarád, nebo některé děti chodí podle počasí, ale většinou se jedná o stejné děti – jádro (těm to vydrží třeba rok, záleží i na jejich školním rozvrhu, zda aktivitu stíhají v dalším roce). Stálejší zájmy děti mají. Některé, jiné si vyplňují volný čas, nebo také na jejich docházku má vliv počasí, domácí prostředí apod.

Myslíte si, že zájmy, které mají možnost rozvíjet ve vašem středisku plní nějaké jejich potřeby?

Ano určitě.

Jaké hodnoty návštěvníci uznávají a projevuje se to nějak v jejich zájmech?

Děti uznávají rodinu jako velkou hodnotu, lásku, přátele, kamarády. Naši klienti potřebují často kontakt, některé děti i fyzický – láska v rodině, chtějí být zdravé, uznávají autority, ale jen ty, co si samy vyberou. Velkou hodnotou jsou pro děti peníze, majetek, značkové oblečení, počítač, mobil, ale „dotykáč“. Určitě mají rády svobodu, pravdu – tu většinou pouze u nás, ale samy si jí často upravují ve svůj prospěch. Uznávají hudbu a toho, kdo umí hrát na cokoliv. Klienti mají potřebu bezpečí, chtějí zažít pocit uznání, chtějí být akceptováni ve třídě, kolektivu, v klubu, rodině. Také mají rádi kladné hodnocení. Myslím, že u nás také mohou naplnit potřebu seberealizace. Dalším hodnotám se dítě učí v průběhu života v rodině, škole, později si vytváří vlastní hodnotový systém. U našich klientů bohužel nebývá přejatou hodnotou z rodiny např. pravda, potřeba vzdělání a následného zaměstnání. Projevuje se to různě, záleží na každém jedinci.

ABSTRAKT

VICHERKOVÁ, V. *Role nízkoprahových zařízení v ovlivňování zájmů návštěvníků.* 2013. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra pedagogiky. Vedoucí práce P. Kuchař.

Klíčová slova: nízkoprahové zařízení, volnočasové aktivity, rizikové chování, dospívání, vrstevnická skupina

Práce se zabývá mapováním činností nízkoprahových zařízení. Definuje zájmy dítěte, jejich vývoj a rozdělení. Vymezuje faktory, které ovlivňují zájmy dětí a mládeže. Seznamuje nás se základními faktory – rodina, vrstevnická skupina. Definuje rizikové chování v období dospívání. Další otázkou je rozdíl mezi mládeží organizovanou a neorganizovanou, využití volného času a následky negativních činitelů, které ovlivňují vývoj jedince. Seznamuje nás s nabízenými službami v nízkoprahových zařízeních. Praktická část obsahuje rozborů a výstupy z rozhovorů s pracovníky ze tří zařízení: klubu Ostrov, klubu pro zájemce od 6 do 26 let Cheiron T, klubu pro zájemce od 14 do 26 let Station 17 Prevent. Všechna tři zařízení jsou velmi přizpůsobivá zájmům jejich klientů. Poskytují vysoce kvalitní komplexní nabídku služeb.

ABSTRACT

The role of the institutions in influencing visitor interest.

Key words: low-threshold facilities, leisure activities, risk behavior, adolescence, peer group

The work deals with the mapping of activities of low-threshold devices. It defines the interest of children, their progress and distribution. It delimits factors that influence the children and adolescents interests. It introduces us to the basic factors - family, peer group. It defines risk behavior in the period of adolescence. Another issue is the difference between organized and unorganized youth. Leisure and bad consequences affecting the proper development of the individual. Acquaint us with the offered services in low-threshold facilities. The practical part contains analysis and outcomes of interviews with staff of three devices: club Ostrov, club for the interested of the age from 6 to 26 Cheiron T, club for the interested of the age from 14 to 26 Station 17 Prevent. All of these three devices are very adaptable to the interests of their clients. They provide a comprehensive range of high quality services.